

T.C.

BAŐKENT ÜNİVERSİTESİ

AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**ULUS-ÜSTÜ BÜTÜNLEŞMEDEN ULUSAL PARÇALANMAYA AVRUPA
BİRLİĞİ'NDEKİ AYRILIKÇI HAREKETLER: İSKOÇ VE KATALAN
ÖRNEKLERİ**

Bilgin BİRLİKSEVEN

Ankara-2016

T.C.

BAŐKENT ÜNİVERSİTESİ

AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUS-ÜSTÜ BÜTÜNLEŞMEDEN ULUSAL PARÇALANMAYA AVRUPA

BİRLİĞİ'NDEKİ AYRILIKÇI HAREKETLER: İSKOÇ VE KATALAN

ÖRNEKLERİ

Bilgin BİRLİKSEVEN

TEZ DANIŞMANI

Yrd. Doç. Dr. S. Sezgin MERCAN

Ankara-2016

Bilgin BİRLİKSEVEN tarafından hazırlanan, “Ulus-Üstü Bütünleşmeden Ulusal Parçalanmaya Avrupa Birliği’ndeki Ayrılıkçı Hareketler: İskoç ve Katalan Örnekleri” adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul (sınav) Tarihi: 16/09/2016

Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı Soyadı:

İmzası

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. S. Sezgin MERCAN (Tez Danışmanı)

.....

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Menderes ÇINAR

.....

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Kürşad TURAN

.....

TEŞEKKÜR

Tezin hazırlanması sürecinde, telefonda beni her seferinde sabırla dinleyip, kıymetli bilgi ve birikimini benden esirgemeyen değerli danışman hocam, Yrd. Doç. Dr. Süleyman Sezgin MERCAN başta olmak üzere, Prof. Dr. Menderes ÇINAR, Doç. Dr. Kürşad TURAN ve kendisinden ders aldığım bütün değerli hocalarıma bana kattıkları değerli bilgiler için teşekkür ederim. Bu süreçte bana sabır gösterdiği için değerli eşim Eda'ya da özellikle teőekkürü borç bilirim.

ÖZET

Avrupa Birliği, ortak bir siyaset, kimlik ve benzeri unsurlar üzerinden Avrupa için bir bütünleşme ideali öne sürerken, Birleşik Krallık, İspanya, Fransa, İtalya ve Belçika, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel temelli ayrılıkçı hareketler ile karşı karşıya kalmıştır. Bu hareketler Avrupa bütünleşmesi açısından bir ikilem yaratmıştır. Diğer taraftan, İskoç ve Katalan ayrılıkçı örnekleri, Avrupa ülkelerindeki diğer ayrılıkçı hareketlerden farklı bir konuma yerleşmiştir. Bu iki örnek, ulus olarak tanınabilmenin gerektirdiği niteliklere sahip olmuş ve ayrılma yönünde kuvvetli bir toplumsal mutabakat sergilemiştir. Ayrılma sonrası için de, kendi ayakları üzerinde durabilmeleri yönünde ekonomik bir potansiyele sahip olduklarını hissettirmişlerdir. Avrupa bütünleşmesinin bölgeselleşme bağlamında ayrılıkçı hareketler üzerinde etkisinin olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, ayrılma taleplerinin arkasında, Avrupa'nın bölgeselleşme politikalarının dışında başka faktörler de yer almıştır. İskoç ve Katalanların, ayrılma için temel gerekçelerini, tarihlerinde ve bugünkü ekonomik kaynakların paylaşımında ortaya çıkan ihtilaflarda aramak gerekmektedir.

Bu tezde, İskoç ve Katalanların ayrılma talepleri, kavramsal, kuramsal, tarihsel ve ekonomik çerçevede incelenmeye çalışılarak, bu taleplerin Avrupa Birliği'nin bölgeselleşme politikalarıyla etkileşimi ortaya koyulacaktır. Haklı Neden Kuramları ile İskoç ve Katalanların talepleri, İngiliz Okulu Kuramı ile de, ayrılıkçı hareketlere karşı olan Birleşik Krallık, İspanya ve Avrupa Birliği'nin

mevcut konumları anlamlandırılmaya çalışılacaktır. Kuramsal temellendirme ile birlikte, İskoç ve Katalanların kendi tarihsel süreçleri ve ekonomileri ele alınacak ve Birliğin bölgeselleşme politikalarının etkisi detaylı olarak irdelenecektir. Bu sayede de Avrupa Birliği'nde ve üye ülkelerde, bütünleşme ilerletilmeye ve derinleştirilmeye çalışılırken niçin ayrılıkçı hareketlerin güçlenme eğilimi taşıdığı sorusuna cevap aranmış olunacaktır.

ANAHTAR KELİMELEER: İskoç Ayrılıkçılığı, Katalan Ayrılıkçılığı, Milliyetçilik, Haklı Neden Kuramları, İngiliz Okulu

ABSTRACT

In spite of The European Union's ideal of European integration through common politics, identity and similar components, the United Kingdom, Spain, France, Italy and Belgium have encountered political, economic, social and cultural based secessionist movements. These movements have caused a dilemma in terms of European integration. On the other hand, Scottish and Catalan cases of secessionism have been placed in a position that is dissimilar to other secessionist movements in European countries. These two cases, have held the qualities required by being acknowledged as nation and maintained a strong social consensus towards disintegration. They have implicated having an economic potential of supporting themselves also after the disintegration. It is thought that the European integration has an impact on the secessionist movements within the context of regionalization. In addition to this, other factors than regionalization policies of Europe have taken part in demands on disintegration. The basic justification of disintegration related to the Scottish and Catalan should be scrutinized in disagreements appeared in sharing their economic resources both today and in their history.

Throughout this dissertation, the disintegration demands of the Scottish and Catalan will be examined within cognitive, theoretical, historical and economic framework and the interaction of aforesaid demands with regionalization policies of the European Union will be revealed. Just Cause Theories with the demands of

the Scottish and Catalan; The English School Theory along with the current positions of the United Kingdom, Spain and the European Union that are against secessionist movements will be given a meaning. Along with theoretical justification, the historical processes and economies of both the Scottish and Catalan will be approached and the impact of the Union's regionalization policies will be scrutinized in detail. Thus, an answer will be sought to the question of why secessionist movements have a tendency to gain power when it is tried to improve and deepen the integration in the European Union and member countries.

KEY WORDS: Scottish Secessionism, Catalan Secessionism, Nationalism, Just Cause Theories, English School Theory

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iv
KISALTMALAR DİZİNİ.....	vi
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM: ULUSLARARASI ALANDA AYRILIKÇILIK VE UNSURLARI.....	11
1.1. MİLLİYETÇİLİK.....	11
1.2. ETNİK KİMLİK.....	26
1.3. EKONOMİK KOŞULLAR.....	32
1.4. AYRILIKÇILIK.....	35
II. BÖLÜM: AYRILIKÇILIĞIN VE ONA KARŞI OLMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ.....	45
2.1. HAKLI NEDEN KURAMLARI.....	45
2.2. İNGİLİZ OKULU.....	53
III. BÖLÜM: AVRUPA BÜTÜNLEŞME SÜRECİ.....	58
3.1. AB’DE SİYASAL VE SOSYAL BÜTÜNLEŞME.....	58
3.2. “AVRUPA KİMLİĞİ”NİN GELİŞİMİ.....	59
3.3. BÖLGESELLEŞME.....	62
3.4. AB’DE BÜTÜNLEŞME SORUNLARI.....	65
3.5. AB’DEKİ AYRILIKÇILIK ÖRNEKLERİ.....	68
3.5.1. AB’deki Ayrılıkçı Hareketlerin Tanımlanması.....	68
3.5.2. Birleşik Krallık Örneği.....	70
3.5.3. İspanya Örneği.....	77
3.5.4. Diğer Avrupa Ülkelerindeki Ayrılıkçılık Örnekleri.....	80
IV. BÖLÜM: İSKOÇ VE KATALAN AYRILIKÇILIĞI ÖRNEKLERİ.....	85
4.1. İSKOÇ AYRILIKÇILIĞI.....	85
4.1.1. Birleşik Krallık Yönetim Yapısının Tarihsel Gelişimi ve Bugünü.....	85
4.1.2. İskoç Yönetim Yapısının Tarihsel Gelişimi ve Bugünü.....	90
4.1.3. İskoç Ayrılıkçılığının Siyasi Temelleri ve Temsilcileri.....	92
4.1.4. İskoçya Ekonomisi.....	97
4.2. KATALAN AYRILIKÇILIĞI.....	109
4.2.1. İspanya’nın Yönetim Yapısının Tarihsel Gelişimi ve Bugünü.....	109
4.2.2. Katalan Yönetim Yapısının Tarihsel Gelişimi ve Bugünü.....	115
4.2.3. Katalan Ayrılıkçılığının Siyasi Temelleri ve Temsilcileri.....	117
4.2.4. Katalonya Ekonomisi.....	121
V. BÖLÜM: İSKOÇ VE KATALAN AYRILIKÇILIĞININ TARAFLARI AÇISINDAN SORUNA KURAMSAL YAKLAŞIM.....	131
SONUÇ.....	139
KAYNAKÇA.....	152
EK: TEZ ORJİNALLİK RAPORU.....	168

KISALTMALAR DİZİNİ

- AB : Avrupa Birliği
- BM : Birleşmiş Milletler
- BMP : Bask Milliyetçi Partisi
- CDC : Convergencia Democratica de Catalunya
- CIU : Convergencia i Unio
- ERC : Esquerra Republicana de Catalunya
- ETA : Euskadi Ta Askatasuna
- HNK : Haklı Neden Kuramları
- İO : İngiliz Okulu
- İUP : İskoç Ulusal Partisi
- GSYH : Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
- OECD : İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı
- UDC : Unio Democratica de Catalunya

GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB)'nin, ortak bir kimlik ve gelecek oluşturmak amacıyla bütünleşme çalışmalarının olduğu bir süreçte, AB içerisinde Birleşik Krallık, İspanya, Fransa, İtalya ve Belçika'nın karşı karşıya olduğu siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel temelli ayrılıkçı hareketlerin, AB'nin bütünleşme çalışmaları ile eş zamanlı olarak varlığı tezat bir durum ortaya çıkarmıştır. AB, bütünleşmesini derinleştirmeye çalışırken niçin ayrılıkçı hareketler güçlenme eğilimindedir? Bu soru, çalışmaya yön vermesi açısından önemlidir. Söz konusu ayrılıkçı hareketler, bu tez çalışmasında Fransa, İtalya ve Belçika örnekleri üzerinden kısaca açıklanacak olup, tezin asıl inceleme konuları olan Birleşik Krallık/İskoçya ve İspanya/Katalonya örnekleri ise detaylı bir şekilde irdelenecektir. İskoç ve bilhassa Katalanların ayrılma taleplerine temel oluşturabilecek, geçmişten bugüne yaşadıkları tarihsel süreçlerin varlığı ve gerçekleştirilen ayrılma referandumları ve kamuoyu araştırmaları sonuçlarının gösterdiği üzere, ayrılma yönünde kuvvetli bir toplumsal mutabakatın olması nedeniyle, İskoç ve Katalan örnekleri bu çalışmaya konu olarak seçilmiştir.

Katalonya için ayrılıkçılığın siyasi, ekonomik ve kültürel olmak üzere üç temel gerekçesi vardır. Siyasi gerekçe, merkezi hükümetin, Katalan özerk yönetim

sınırlarını daraltmasıdır.¹ Ekonomik gerekçe, İspanya'nın, Katalonya dışında kalan bölgelere yapılan yatırımlar ve kamu harcamaları için Katalonya'dan fazla miktarda vergi aldığına yönelik iddia ve kültürel gerekçe ise Katalan dili ve kültürüne gösterilmesi gereken saygının gösterilmediğine dair görüştür.² Bu noktada Katalonya'yı diğer ayrılıkçı bölgelerden ayıran bir sürecin varlığını da belirtmek gerekir. 1939-1975 yılları arasında Franco faşist yönetiminin iktidarda olduğu bu süreçte, Katalonya'nın, yukarıda da ifade edilen siyasi ve kültürel gerekçeler bağlamında önemli sorunlar yaşadığı söylenebilir. Söz gelimi, 1932 yılında elde edilen özerklik³, 1939 yılında Franco rejiminin başlamasıyla sona ermiştir.⁴ Bununla birlikte Franco'nun, çıkarılan bir yasa ile 1955'te bölgesel yönetimler üzerinde sıkı bir denetim kurması⁵ yine bu döneme ait bir diğer örnektir. Diğer ayrılıkçılık örneklerinin ve özellikle İskoçya'nın bu kapsamda Katalonya'dan farklı bir konumda yer aldıkları vurgulanabilir.

İskoçya için ayrılıkçılığa siyasi gerekçe olarak, Westminster'da oluşturulan hükümetin, İskoçya'daki oy dağılımını yansıtmadığı, ancak özgür bir İskoçya'da

¹ 2010 yılında İspanya anayasa mahkemesi tarafından Katalanların İspanya içerisinde bir ulus olarak tanınmayacağına dair alınan karar gibi, BBC, "Catalan protesters rally for greater autonomy in Spain", (<http://www.bbc.com/news/10588494>), Erişim: 3 Ocak 2016.

² Merkezi hükümet tarafından tarihsel süreç içerisinde Katalan dilinin özellikle Franco yönetimi esnasında yasaklandığı dönemlerin olduğu bilinmektedir, Catalan News Agency, "The reasons behind Barcelona's massive demonstration for Catalonia's independence", (http://www.catalannewsagency.com/catalonia-independence/item/the-reasons-behind-barcelonas-massive-demonstration-for-catalonias-independence?category_id=40), Erişim: 4 Ocak 2016.

³ Generalitat de Catalunya, "Beginnings of the autonomous regime, 1918-1932", (<https://www.gencat.cat/generalitat/eng/guia/antecedents/antecedents15.htm>), Erişim: 6 Nisan 2016.

⁴ Generalitat de Catalunya, "The contemporary Government of Catalonia (20th and 21st centuries)", (http://web.gencat.cat/en/generalitat/historia/historia_4/), Erişim: 6 Nisan 2016.

⁵ Mete Yıldız, "İspanya Yönetim Sistemi'ndeki Tekçilik ve Federalizm Tartışmalarının Değerlendirilmesi", *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29, 2, (2011), s.178.

İskoç halkının oy verdiği hükümetin kendilerini yönetebileceği yönünde bir düşüncenin var olduğu söylenebilir. Ekonomik gerekçe olarak, İskoçya hükümetinin, istatistiklere dayanarak Birleşik Krallığa ödenen vergilerin olmaması durumunda dünyanın en zengin ülkelerinden biri olabileceğine dair görüşün var olduğu belirtilebilir. Bununla birlikte Kuzey Denizi'ndeki petrol gelirinin, bugüne kadar vergi geliri olarak Birleşik Krallık Hazinesi'ne aktarıldığı ve burada genel harcamalar için kullanıldığı ancak bağımsız bir İskoçya'da bu gelirin, oluşturulan bir Enerji Fonu ile gelecek kuşaklar için planlı bir şekilde kullanılabilmesinin belirtilmesi de ekonomik gerekçelere ilave bir diğer husus olarak değerlendirilebilir. Güvenlikle ilgili olarak ise, İskoçya'nın kendi ordusunu kontrol etmesi durumunda, tıpkı Irak örneğinde olduğu gibi, yasal olmayan işgal ve savaşların içerisinde bulunmak istememesi yönündeki kanaat ifade edilebilir. Son olarak, sosyal anlamda İskoç ayrılıkçılığının gerekçelerine bakıldığında, Birleşik Krallık merkezli bir yönetim altında, İskoçya'nın kendi öncelikli sosyal politikalarını oluşturamaması söylenebilir. Söz gelimi İskoçya'nın, sağlık ve eğitim konularına daha farklı bir bakış açısıyla yaklaşma isteğinin öne çıktığı vurgulanabilir.⁶ Yukarıda açıklanan gerekçelere ilave olarak; 2008 yılındaki ekonomik krizin de Avrupa'daki bütün ayrılıkçı hareketleri ayrılma yönünde etkilediği belirtilebilir.⁷

---

⁶ Edinburgh News, "Scottish independence: 10 reasons for Yes and No", (<http://www.edinburghnews.scotsman.com/news/politics/scottish-independence-10-reasons-for-yes-and-no-1-3542968>), Erişim: 4 Ocak 2016.

⁷ Sezgin Mercan, "Birleşik Krallık'ta İskoçya'nın Bağımsızlığı Sorunu", (<http://www.21yyte.org/tr/arama/ingiltere/2012/03/01/6511/birlesik-krallikta-iskocyanin-bagimsizligi-sorunu>), Erişim: 13 Eylül 2015.

Birleşik Krallık, İspanya, Fransa, İtalya ve Belçika'nın karşı karşıya olduğu ayrılıkçı hareketleri incelemeye değer kılan nokta, hem bu örneklerin, geniş bir yelpazede çeşitli tarihsel, kimliksel ve ekonomik gerekçelere sahip olmaları, hem de görece daha fazla kamuoyu oluşturmalarıdır.⁸ Bir bütün olarak bu konuyu önemli yapan ise, söz konusu ayrılıkçı hareketlerin, Avrupa'nın bütünleşme çalışmalarının devam ettiği bir süreçte artış göstermesidir. Az gelişmiş coğrafyalardaki, istikrarsız ve otoriter yönetimlere sahip ülkelerde çeşitli nedenlerle aidiyet duygusuna sahip gruplar için maruz kalınan olumsuzlukların, onları ayrılmaya zorladığı söylenebilir. Bunların olmadığı, aksine evrensel değerlerin beşiği ve sosyal refah sağlama anlamında örnek olarak ifade edilen bir Avrupa'da ayrılıkçılığın varlığının altında yatan nedenler ise, ekonomik kazanımların paylaşımında anlaşamama ve Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisindeki⁹ duruma benzer bir şekilde, insani olarak temel meselelerini halletmiş olan söz konusu refah içerisindeki ayrılıkçı grupların, siyasi ve kültürel temelli birtakım taleplerinin varlığı olarak ifade edilebilir. AB'nin bütünleşme politikasının ayrılıkçılık kapsamındaki sonuçlarına bakarak, izlenen yolda yanlış olan nedir sorusu bu tezde cevabı aranacak hususlardan birisidir. Yine, AB'nin bütünleşme kapsamındaki politikalarının, birlik ve üye ülkeler içerisinde farklılıklara yer açıp

---

⁸ The Washington Post, "These 8 places in Europe could be the next to try for independence", (<https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/09/18/if-scotland-breaks-away-these-8-places-in-europe-could-be-next/>), Erişim: 17 Eylül 2016.

⁹ Güncel Psikoloji, "Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi: 5 Temel İhtiyaç", (<http://www.guncelpsikoloji.net/maslow-ihtiyaclar-hiyerarşisi/>), Erişim: 22 Ağustos 2016.

özgürce yaşam hakkı tanırken, aslında bunun sorunlu bölgeleri ayrılıkçılığa daha fazla itip itmediği de değerlendirilecek konulardan bir tanesidir.¹⁰

Bu tez çalışmasında, AB'deki ayrılıkçı hareketler, İskoçya ve Katalonya özelinde ve milliyetçilik, etnik kimlik ve ekonomik koşullar kapsamında değerlendirilerek, Avrupa bütünleşmesinin ve bölgeselleşmenin söz konusu ayrılıkçı bölgeler üzerindeki etkileri, kamuoyu yoklamalarından da yararlanılarak incelenecektir. Bu nokta da, hem ön bilgi olması, hem de İskoçya ve Katalonya açısından öneminin ve etkisinin ortaya konulması kapsamında, ayrılıkçılığın yukarıda sayılan unsurlarına ve sonrasında ise bölgeselleşme kavramına kısaca değinmek faydalı olabilir.

Milliyetçilik, Katalonya ve İskoçya için eş değer önem taşımayan bir ayrılıkçılık faktörüdür. İskoçya tarihine bakıldığında, İskoçya'nın, milliyetçiliğe dair kavramlar olan dil, kültür, etnik köken, vb. etkenler bağlamında, Birleşik Krallık tarafından, tıpkı İspanya'daki Franco yönetimine benzer bir baskı ve otoriter yönetime maruz bırakılmadığı belirtilebilir. Milliyetçiliğe dair yapılan vatandaşlık temelli milliyetçilik ve etnik milliyetçilik ayrımına bakıldığında, Katalonya açısından milliyetçiliğin etnik olarak ifade edilebileceği söylenebilir. Etnik milliyetçilikte kültür ve kan bağı açısından türdeşlik ön plandadır.¹¹ Bu ayrıma benzer başka bir tanımlama da ise, kapsayıcı ve dışlayıcı milliyetçilik

---

¹⁰ Sezgin Mercan, "Katalonya, Bask, İskoçya, Korsika, Bavyera... Birlikte Nereye Kadar?", *21. Yüzyıl Dergisi*, 49, (2013), s. 32.

¹¹ Michael Ignatieff, *Blood and Belonging Journeys Into The New Nationalism*, (London: BBC Books, 1993), ss. 5-9.

tipolojilerinden bahsedilmektedir.¹² Katalonya'nın bağımsızlık yolundaki söylemleri ve uygulamalarına bakıldığında etnik kimliklerini ön plana çıkardıklarını görebilmek mümkündür. Bu anlamda Katalan milliyetçiliğinin dışlayıcı olduğu değerlendirilebilir. Bu kapsamda, neden Katalonya'da milliyetçiliğin ayrılıkçı düşüncede önemli bir itici güç olduğu açıklanacak olursa, milliyetçiliğe dair olan dil, kültür, etnik köken gibi unsurlar açısından tarihi süreç içerisinde Katalanların baskıcı ve otoriter yönetimlere maruz kalması ifade edilebilir. Her ulusun kendi devlet yapısına sahip olmasına vurgu yapan siyasal milliyetçilik ve ulusların temel aidiyet oluşumları ile birlikte kimliklerinin kendiliğinden oluştuğunu savunan kültürel milliyetçilik, İskoçya ve Katalonya için dikkat çekicidir.¹³

Etnik kimlik kavramı, içerisinde türdeş bir ırk, ortak bir kültür, dil ve din gibi unsurları içermekle birlikte bulunulan çevreden de bu özellikleri nedeniyle bir farklılığı gerektirir. Bu anlamda, hem İskoçya, hem de Katalonya'nın etnik kimlik unsurlarına yeterince sahip oldukları belirtilebilir. Bununla birlikte, söz konusu etnik kimlik unsurlarını özgürce yaşayabilme anlamında geçmişten bugüne, İskoçya'nın Katalonya'dan daha iyi durumda olduğu söylenebilir. Buradan yola çıkarak etnik kimlik unsurlarının, ayrılıkçılık kapsamında, Katalonya'yı daha fazla motive ettiği vurgulanabilir. İspanya'daki Franco dönemi bu anlamda Katalonya açısından en sıkıntılı dönem olarak nitelenebilir. Etnik kimlik ve

---

¹² Michael Hechter, *Containing Nationalism*, (New York: Oxford University Press, 2000), s. 15.

¹³ Michael Ignatieff, *Blood and Belonging*, s. 5.

milliyetçilik kavramları içerikleri itibariyle her ne kadar benzer gözükseler de, milliyetçiliğin etnik kimliğe siyasi bir duruş kazandıran niteliğini ifade etmek gerekir. Milliyetçiliğin etnik kimliğin siyasi boyutu olduğu da belirtilebilir.

Ayrılcılığı tetikleyen bir diğer unsur ekonomik koşullardır. Yukarıda ifade edilen sosyal refah devleti için örnek teşkil eden Avrupa’da ayrılcılıkların varlığına dair açıklamaya dönecek olursak, burada ayrılcılığa neden olan durumun, incelenilen iki bölgenin ekonomik geri kalmışlıklarının olmadığı, aksine bu bölgelerin söz konusu ülkelerde ekonomik olarak en gelişmiş bölgeler içerisinde olduğu da vurgulanabilir. Bu iki bölgenin, bağlı buldukları ülkelere ayrılması halinde, mevcut ekonomik durumlarından çok daha iyi seviyeye gelebileceklerine dair iddiaları vardır. Katalonya turizm ve sanayi gelirleri ile İspanya’nın en gelişmiş bölgelerinden biri olarak öne çıkarken, İskoçya’da ise hizmet ve imalat sektörlerinin ekonomide önemli bir payının olduğu ifade edilebilir. Bununla birlikte İskoçya’nın, özellikle Kuzey Denizi’ndeki sahip olduğu petrol rezervi ile kendi başına ayakta durabileceği ve muhtemel bir bağımsızlık sonrasında daha da iyi bir ekonomik seviyeye ulaşabileceğine yönelik tutumu olduğu belirtilebilir. Böylelikle bu iki bölgenin ekonomik gelişmişliklerinin farkında oldukları ve bunu başkaları ile paylaşmak istemedikleri söylenebilir. Bu noktada kriz dönemlerinde uygulanan kemer sıkma politikalarının da ayrılcılık üzerinde büyük bir etkisinin olduğunu belirtmek gerekir.

Bölgeselleşme, özellikle AB açısından genel olarak tanımlanacak olursa, politik olarak bir oluşumu ve merkeze karşı bölgesel yapılanmaların yönetim

gücünün artırılmasını anlatan bir kavram olarak öne çıkmaktadır.¹⁴ Katalonya ve İskoçya açısından bölgeselleşme, AB çatısı altında kendilerini ifade edebilmeleri anlamında kayda değer bir fırsat olarak değerlendirilebilir. AB'nin bölgeselleşme politikalarının, İskoçya ve Katalonya'ya bağımsızlık yolunda kendi attıkları adımlara paralel olarak, onlara bu yolda ayrıca bir ivme kazandırdığı ve bu durumda bölgeselleşme olgusuna, ayrılıkçı bölgeler açısından ayrılıkçılığı teşvik eden bir nitelik kazandırdığı söylenebilir.

Bu tez çalışmasında, uluslararası alanda ayrılıkçılık konusu ele alınarak ayrılıkçılık kavramının tanımlanmasına, ayrılıkçılığın unsurlarının açıklanmasına ve bu şekilde öncelikle kavramsal çerçevenin, sonrasında ise kuramsal altyapının oluşturulmasına çalışılacaktır. Daha sonra ise, AB bütünleşmesinin ve AB'deki ayrılıkçı bölgelerin bugüne kadarki tarihsel süreçleri incelenerek her iki olgunun da temelleri ele alınacaktır. Buradan edinilen bilgi ve faydalanılan kuramlar ışığı altında bütünleşme ve ayrılıkçılığın birbirleriyle etkileşimleri açıklanmaya çalışılacaktır. Son olarak, İskoç ve Katalan ayrılıkçı hareketlerini meydana getiren süreç, hem sebep sonuç ilişkisi kurularak, hem de her iki bölgenin *sui generis* özellikleri ele alınarak analiz edilecektir. İskoçya ve Katalonya için ayrılıkçılık mevcut durum itibarıyla yaşayan bir süreç olmasından dolayı her günün ilgili haber ve analizlerinin takibi gerekmektedir. Ancak tezin yazımına geçilmesinden itibaren gelişen olayların etkisi gözardı edilmek durumunda kalınacaktır ki, bu da tez için bir handikap oluşturabilecektir. Tezin hazırlanması aşamasında literatür

---

¹⁴ Mehmet Özel, "Avrupa Birliği'nde Bölge, Bölgeselleşme, Bölge Yönetimleri Kavramları Üzerine", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58, 1, (2003), s. 111

taraması yapılmış, ilgili makale, kitap, analiz, rapor ve çeşitli kamuoyu yoklamalarından faydalanılmıştır.

Birinci bölümde ayrılıkçılık sorununa kavramsal bir çerçeve oluşturmak amacıyla ayrılıkçılık kavramı ve onun unsurlarına değinilecektir. Ayrılıkçılık kavramının tanımı ve bu tanımı oluşturan unsurlar olarak değerlendirilen milliyetçilik, etnik kimlik ve ekonomik koşullar detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Burada yukarıda bahsi geçen unsurların İskoçya ve Katalonya açısından ne anlama geldiği ayrıca anlaşılmaya çalışılacaktır.

İkinci bölümde ayrılıkçılık sorununa kuramsal bir çerçeve çizmek adına Haklı Neden Kuramları (HNK) ve İngiliz Okulu (İO) genel olarak ele alınarak ayrılıkçılığın gerekçeleri ve buna karşı hem ilgili ülkelerin, hem de AB'nin buna karşı sergiledikleri tavır anlaşılmaya çalışılacaktır. HNK, ayrılma hakkının hukuksal çerçevede gerekçelerini sunması nedeniyle hem İskoçya, hem de Katalonya'nın ayrılma taleplerinin anlaşılması açısından bu çalışmaya kuramsal bir altyapı sunarken, İO yaklaşımında ifade bulan kimlik ve kültür temelli farklılıklardan ziyade, taraflar açısından ortak çıkarlara yönelme hususu ise hem ilgili ülkelerin, hem de AB'nin bu ayrılıkçılık sorununa yaklaşımlarının anlaşılmasına yönelik kuramsal bir altyapı oluşturabilecektir.

Üçüncü bölümde ayrılıkçılık sorununun taraflarından olan AB'ye, tarihsel, bütünleşme ve Avrupa kimliği bağlamlarında değinilecek ve ortaya konan altyapı üzerinden, AB'nin bütünleşme sorunları ele alınacaktır. Burada hem siyasal hem

de sosyal anlamdaki bütünleşme süreci tarihsel olarak ele alınacaktır. Buna paralel olarak, Avrupa kimliğinin gelişimi nedenleri ile birlikte açıklanacaktır. Devamında ise AB'nin Avrupa kimliği ile birlikte oluşturmaya çalıştığı siyasal ve sosyal bütünleşmenin sorunlarına değinilecektir. Bu noktada bölgeselleşme ve AB'deki ayrılıkçı hareketler genel olarak irdelenecektir.

Dördüncü bölümde, konunun buraya kadar olan seyrinin ayrılıkçılıkla ilgili bir altyapı oluşturması üzerine, İskoç ve Katalan ayrılıkçılığı detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Bu bölümde her iki ayrılıkçı bölgenin bağlı oldukları ülkeler, yani Birleşik Krallık ve İspanya yönetsel yapıları, hem mevcut durumları itibariyle hem de tarihsel gelişimleri itibariyle ortaya konarak ayrılıkçılık ile ilişkileri anlaşılmaya çalışılacaktır. Yine bu bölümde İskoç ve Katalan ayrılıkçılığının tarihine göz atılarak yönetsel geçmişleri ve siyasal temsilcileri ele alınacaktır. Her iki bölge için önemli olan ekonomik gerekçelerin anlaşılması için İskoçya ve Katalonya ekonomileri de yine bu bölümde yer bulacak diğer başlıklardır.

Tezin son bölümü olan beşinci bölümde ise, hem İskoç ve Katalan ayrılıkçı hareketleri, hem de bu ayrılıkçı hareketlere karşı olan Birleşik Krallık, İspanya ve AB'nin mevcut konumları, HNK ve İO açısından irdelenecek ve bu kuramlara referansla açıklanmaya çalışılacaktır. Bu bölümde ayrılıkçılığın her iki tarafının söylemleri ve attıkları adımlar bu kuramlar temelinde anlaşılmaya çalışılacaktır.

I. BÖLÜM: ULUSLARARASI ALANDA AYRILIKÇILIK VE UNSURLARI

1.1. MİLLİYETÇİLİK

Uluslararası sistemi meşgul eden ayrılıkçılığın temel unsurlarından olan milliyetçilik kavramına ve onun öncesinde ise ulus kavramına tarihsel olarak kısaca göz atmakta fayda görülmektedir. Bir tanıma göre Latin kökenli bir fiil olan ve doğmak anlamına gelen *nasci* kelimesinden kaynaklanan ulus teriminin, aynı bölgede doğmuş olan bir grup insanı tanımlamak için kullanıldığı belirtilebilir. Bununla birlikte, Geç Orta Çağ Avrupa üniversitelerinde ise uluslar, aynı bölge veya ülkeden gelen öğrenci gruplarını tanımlamak için kullanılmıştır. Sonrasında ise ulus kavramının birincil ve ikincil anlamları ortaya çıkmıştır. Söz konusu ilk anlamında ulus kavramı, 18. yüzyılda Fransa’da herhangi bir ayırım gözetmeksizin belli bir ülkenin bütün insanlarını nitelemekteydi, ikinci anlamında ise yabancı bir halkı ifade etmekteydi. Ayrıca bir kutsal kitapta, İsrail halkı ve Yahudi olmayan uluslar şeklinde ayırım yapılması da, ulusun kullanımına bir örnek teşkil etmiştir. Ulus kavramına ait yukarıdaki iki tanım, Avrupa’daki

monarşilerin yenilmesinden sonra harmanlanmış ve birçok ulus, günümüzde bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir.¹⁵

Her ne kadar aralarında karşılıklı yarar ilişkisi bulunan ulus ve devletin birbirlerinden bağımsız bir şekilde ortaya çıktıkları ifade edilse de¹⁶, bugün ulus ve devlet terimlerinin genellikle birbirlerinin yerlerine kullanıldıkları görülmektedir. Milliyetçilik konusunda uzman olan hemen hemen bütün yazarlar ve siyasetçiler tarafından yapılmış esaslı bir ulus tanımına göre ulus, bütün şartlar altında yüksek bir dayanışmaya sahip olan ve kanbağı anlamında akraba olmayan halkın oluşturduğu görece büyük gruplardan meydana gelir. Stalin'e göre ise ulus; ortak bir dil, toprak, ekonomik hayat ve bir ortak kültürü ihtiva eden ve psikolojik bir düzen temelinde oluşturulan bir cemaattir.¹⁷ Renan'a göre ise, "geçmişte yapılmış ve gelecekte de yapılmaya hazır olunan fedakarlıklar duygusuyla oluşturulan geniş ölçekli bir dayanışmadır."¹⁸

Bir başka tanıma göre ise *nation* (ulus, millet, kavim) kelimesinin kökeni, 'doğan bir şey' anlamında kullanılan *natio*'dan gelmekte olup, sokak dilinde doğum kelimesine olan yakınlığı sebebiyle de birbirine yakın insan topluluğunu tanımladığı söylenebilir. Ancak Romalıların bunu kendileri için değil de, yabancı

---

¹⁵ Michael Hechter, *Containing Nationalism*, (New York: Oxford University Press, 2000), ss. 11-12.

¹⁶ Ernest Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, Çev. Büşra Ersanlı, Günay Göksu Özdoğan, (İstanbul: Hil Yayın, 2013), ss. 77-78.

¹⁷ Hechter, *Containing Nationalism*, ss. 11-16.

¹⁸ Umut Özkırımlı, *Milliyetçilik Üzerine Güncel Tartışmalar : Eleştirel Bir Müdahale*, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2010), s. 17.

cemaatler için kullandıkları, dolayısıyla kavramın bu ilk kullanım örneklerinde küçümseyici ve ötekileştirici bir anlama sahip olduğu belirtilebilir.¹⁹

Ortaçağ üniversitelerinde ise bu kelime, öğrenci toplulukları için ‘yabancılar cemaati’ anlamında kullanılmıştır. Daha sonra ise o dönem öğrenci ve üniversite hocalarının aynı yerleşim yerlerinde birlikte kalmaları ve bilgi birikimleri ile düşünsel birikimlerinin etkileşim içerisinde birlikte gelişmesi sonrasında, *nation* kelimesi, etnisite benzerliğinin yanısıra ortak hedef ve benzer düşünce yapılarını da ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır.²⁰

İnsanlar arasındaki duygusal bağlılıklar ve vefa duygusu gibi etkenlerin, ulusun meydana gelmesi için önemli olduğu vurgulanabilir. Bu etkenlerin oluşması içinse insan faktörü önemlidir. Dolayısıyla bireyler, parçası oldukları toplumun diğer üyelerine karşı olan sorumluluk duygusunu ve bundan da önemlisi söz konusu ulusun üyesi oldukları duygusunu taşıyorlarsa, o zaman onların bir ulus olabilecekleri belirtilebilir. Bunlar dışındaki başka bazı ortak özelliklerin ise ulus olmada anlamını yitireceği ifade edilebilir. Bununla birlikte eğer iletişim, tavır, davranış, düşünce ve sembollerin meydana getirdiği kültür ögesi iki birey tarafından da aynı şekilde sahipleniliyorsa, aynı ulusun üyesi olarak görülebileceklerdir.²¹ Bir görüşe göre ulus kavramı, her zaman köklü olmakla birlikte, hiyerarşik olmayan yatay bir sistemde ülküdaşlık olarak nitelendirilmekte ve yapısal sorunlarına rağmen cemaat olarak hayal edilmektedir. Dahası bu

¹⁹ Özkırımlı, *Milliyetçilik Üzerine Güncel Tartışmalar..*, s. 13.

²⁰ A.g.e., s. 14.

²¹ Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, s.78.

ülküdaşlık duygusunun, özellikle 19. ve 20. yüzyıllar boyunca insanları sonu olan hayalleri uğruna ölüme götüren bir etken olduğu görülmektedir.²²

Çağdaşlaşma sürecinde grupların, içerisinde yaşadıkları toplum yapısından çeşitli şikayetleri olabildiği söylenebilir. Söz konusu şikayetler, şikayetçi olan grubu, bir ulusçuluk hareketi etrafında toplayabilecek ölçüde fazlaysa, o zaman bu grubun kendilerini bir ulus olarak ifade edebilmelerinin mümkün olduğu belirtilebilir.²³ Ulus olma iddiasındaki bütün grupların ulus olarak tanınmasının da mümkün olmadığını söylemek gerekir. Hele ki ulus olma iddiasındaki bazı grupların başkalarına ait topraklarda yaşamaları ise işleri daha da zora sokabilir.²⁴ Bu noktada ulus haline gelebilen dayanışma içerisindeki gruplardan yola çıkılarak her dayanışma içerisinde olan grubun ulus olup olamayacağı sorusu dikkat çekicidir. Bir görüşe göre bütün dayanışma içerisinde olan grupların ulus olamayacağı şeklindedir. Bunun nedeni olarak da esas ayrımın müşterek bir kader ortaklığı olarak, ulusun tarihinde yattığı belirtilmektedir. Ulusun üyelerinin politik geçmişlerinin kimliğine, bir ulusal tarihe ve hatıralar sonucu oluşan bir cemaate sahip olmalarının, müşterek gurur ve aşağılanma, mutluluk ve üzüntü, geçmişte benzer olaylarla bağlantılı olmanın, yine önemli etkenler olduğu ifade edilmektedir.²⁵ Ayrıca milletlerin, kendilerini dünya genelinde bütün insanlarla benzer şekilde görmedikleri, kültürel farklılıklarının olduğunu ve sayılarının sınırlı

---

²² Benedict Anderson, *Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, Çev. İskender Savaşır, (İstanbul:Metis Yayınları, 2015), s. 22.

²³ Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, s. 203.

²⁴ A.g.e., ss. 74-75.

²⁵ Hechter, *Containing Nationalism*, ss. 15-16.

olduğunu hayal ettikleri belirtilmektedir.²⁶ İnceleme konuları olan İskoç ve Katalanlarla ilgili Seymour, İskoç ve Katalanların kendilerini, bağımsız olmayan bir politik cemaati paylaşan ve aynı dil, kurumlar ve tarihi paylaşan dünyadaki en geniş örnek olarak gördüklerini ifade etmektedir.²⁷ Seymour, İskoç ve Katalanların ulus olmalarının şüphesiz herkes tarafından kabul edilen bir durum olduğunu da belirtmektedir.²⁸

Milliyetçiliğin, ulusal ve siyasi oluşumların örtüşmesi ve pekişmesini öngören politik bir ilke olduğu söylenebilir. Söz konusu ulusal ve siyasi oluşumların yok sayılması ile ortaya çıkacak tepki ya da bu oluşumların mevcudiyeti ile kişilerin hoşnut olmalarının milliyetçiliği tetikleyen unsurlar olduğu vurgulanabilir. Başka bir ifadeyle milliyetçilik, etnisitenin var ettiği sınırların, siyasal sınırlar ile çevrenmesi yani devletin etnik sınırlardan oluşan varlığının, yöneten ve yönetilenlerce de ayrıca uyuşması anlamına gelen ve devleti meşru kılan bir çeşit kuramdır.²⁹ Burada tanımın içeriğindeki yabancı bir ulustan yönetici olmaması durumunun ya da ulusun türdeş olma durumunun da makul bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira günümüzde nerdeyse hiç bir ülke tek bir uyruktan oluşmamaktadır ya da bazı ülkelerde yönetici kademesinde farklı bir ulustan kişilerin varlığı söz konusudur. Ancak bu durum, o ülkelerin ulusçuluk ilkelerine aykırı değildir. Bununla birlikte bu ilkenin, yabancı sayısının ne kadar

---

²⁶ Anderson, *Hayali Cemaatler*, s. 21.

²⁷ Michel Seymour, "Secession as a Remedial Right", *Inquiry*, 50, 4, (2007), s. 403.

²⁸ A.g.e., s. 405.

²⁹ Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, s. 71.

olduğunda zedeleneceğinin cevabı da mevcut değildir.³⁰ Michael Hechter'a göre, milliyetçilik tanımının yeterli olması için hem liberal, hem de dar görüşlü bütün çeşitleri kapsayabilmeli ve bütün farklı olayların temasıyla uyuşmalıdır. Milliyetçilikle ilgili olmayan olgular ise milliyetçilik tanımının dışında tutulmalıdır.³¹

Kültür faktörü, siyasi meşruiyet açısından olmazsa olmaz bir koruma konumundadır. Uluslar, kültürüne ve yaşadığı ulusa sadakat ile birlikte, siyasi oluşumla, topyekün bir birim oluşturulması olarak ifade edilebilir. Yukarıda da belirtildiği üzere, söz konusu irade, kültür ve siyasi gücün etkileşime girmesi ile ulusların ortaya çıkacağı belirtilebilir. Milliyetçiliği var eden uluslar değildir; aksine milletleri var eden milliyetçilik olgusunun kendisidir. Ayrıca milliyetçiliğin, tarihsel süreç içerisinde oluşan kültür unsurlarından hem faydalandığı, hem de onları dönüştürdüğü düşünülebilir. Söz gelimi bu süreç içerisinde geçmişe ait dillerin ortaya çıkartılması, adetler oluşturulması ve tamamen hayali bir şekilde eskiye dair farklılık yaratacak özelliklerin açıklanması gibi. Bununla birlikte bu durum milliyetçiliğin suni ve temelsiz olduğu anlamına da gelmemelidir.³²

Milliyetçi olarak tanımlanan olguların kültürel ve politik olayların şaşırtıcı bir karışımını oluşturduğu söylenebilir. Kültürel olayları örneklemek gerekirse;

---

³⁰ Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, s. 73.

³¹ Hechter, *Containing Nationalism*, ss. 9-10.

³² Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, ss. 137-138.

halk festivallerinin kurulması, sanat çalışmalarının yapımı, edebiyat, müzik ve hatta kıyafet dahi bunlara örnek olarak sayılabilir.³³

Ayrıca sürdürülebilir bir sanayi için ihtiyaç olan ortak bir yüksek kültüre erişebilirlik, günümüz insanları açısından çok değerli bir unsurdur. Milliyetçi sıfatının insana atfedilmesinin, onun bu yüksek kültürü önemsemesiyle olabileceği, bu yüksek kültürün varlığı için de belli bir dil ve hayata dair normların olması gerektiği beklenebilir. Yüksek kültür bağlamında kişilerin etnik kökenleri ile sanayileşebilecekleri, dolayısıyla onlardan ten renginin beyaz olması veya müslüman, hristiyan olmasının beklenebileceği belirtilebilir.³⁴

Milliyetçiliğin sonunun geldiğine dair yapılan açıklamaların yakın gelecek için geçerli olmadığı vurgulanabilir. Dahası milliyetçiliğin modern siyaset alanında dünya çapında kabul gören bir fenomen olduğu da ifade edilebilir.³⁵ Bu fenomenin oluşumuna neyin sebep olduğuna dair örnek oluşturması açısından, *Criollo*'lardan³⁶ bahsedilebilir. İspanyol kökenli olmalarına rağmen, İspanya'yı kendilerine adeta düşman olarak gören *Criollo*'ların, yaklaşık üç yüzyıl boyunca İspanyol-Amerikan imparatorluğu olarak hayat bulmuşken, sonunda onlarca farklı devlete bölünmelerinin en önemli iki nedeninin, akıl ve bilimin öne çıktığı 18. yüzyıldaki aydınlanma döneminin özgürlüğü olumlayan etkileri ve buna ihtilaf

³³ Hechter, *Containing Nationalism*, ss. 7-8.

³⁴ Ernest Gellner, *Milliyetçiliğe Bakmak*, Çev. Simten Coşar ve Saltuk Özertürk-Nalan Soyarık, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013), ss. 66-68.

³⁵ Anderson, *Hayali Cemaatler*, s. 17.

³⁶ Safkan Avrupalı olmakla birlikte Amerikalılar'da doğmuş kişi. Terim daha sonra Avrupa dışında herhangi bir yerde doğmuş olanları kapsayacak şekilde genişlemiştir. Genel olarak kökenine bakılmaksızın, İspanya'nın sömürge topraklarında yaşayanları nitelediği de belirtilebilir. Bkz.: A.g.e., s. 63

oluşturacak şekilde Madrid yönetiminin daha baskıcı bir yönetim olmak yönünde eğilim göstermesi olduğu söylenebilir. Özellikle ekonomik alanda, Madrid yönetiminin ortaya koyduğu politikalar, *Criollo*'ların büyük tepkisine yol açmıştır. Madrid'in *Criollo*'lar üzerine ilave vergiler koyması ve daha iyi sonuç alıcı vergilendirme yollarını uygulamaya koyması, Amerika'daki ticareti kısmen kendi kontrolü altına alması, bu politikalardan bazılarıdır. Bununla birlikte, 18. yüzyılda Meksika'nın, Madrid yönetimine toplamda 14 milyon pesoluk bir kazanç sağlamış olmasına rağmen, bunun sadece 4 milyonunu Meksika'ya çeşitli giderleri için harcaması da, yine tepki çeken bir diğer husustur.³⁷ Burada bir analogi kurmak mümkün gözükmemektedir. Zira Katalonya'nın benzer bir durumu şuan yaşadığı, ortaya konan ekonomik verilerden görülebilmektedir. Sonuç olarak bütün bu hususlar Amerika'daki İspanyol kökenli insanların milliyetçiliğe neden dört elle sarıldığını açıklamaktadır.

Aydınlanmanın etkilerinin ve liberal görüşlerin, milliyetçilik ve bağımsızlık hareketlerinin ortaya çıkışında önemli roller üstlendikleri kabul edilmektedir. Ancak bu görüşler yine de “Hayali Cemaatler”in³⁸ ortaya çıkışını tam olarak izah edememektedir. Burada *Criollo*'ların kader ortaklığı neticesinde birbirlerine sıkıca bağlanmaları ve *Criollo* menşeli basın/yayının varlığının, ortak bir ülkünün oluşumunda kilit bir rol üstlendiği belirtilebilir.³⁹ Milliyetçiliği alevlendiren bir

---

³⁷ Anderson, *Hayali Cemaatler*, ss. 66-67.

³⁸ Benedict Anderson'un “Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması” isimli kitabında kullandığı bir tanımlamadır. Kendi mantığı içerisinde her ne kadar sağlam temelleri olsa ve Anderson'nun onları küçümsemek gibi bir maksadı olmasa da bu cemaatleri, “uydurma” ve “hayali” olarak adlandırır.

³⁹ A.g.e., s. 82.

başka husus, bir ulusun yönetici kademesinin ya da yöneticisinin milliyetinin yönettikleri toplumunkinden farklı olması durumudur. Bu durumun, yönetilenler açısından, siyasi teamüllerin açık bir şekilde yok sayılması olarak görüldüğü ve bunu asla kabul etmedikleri ifade edilebilir.⁴⁰

Milliyetçi duyguları kuvvetlendirmek adına başka bazı uygulama ve çalışmaların da olduğu görülmektedir. Söz gelimi arkeoloji ve paleoantropoloji gibi disiplinler, çeşitli halkları yüceltmek amacıyla kullanılmaktadır. Yine bir başka örnek olarak ise Amerika'da bütün spor aktivitelerinde veya kültürel faaliyetlerde, önce Amerikan ulusal marşının çalınması belirtilebilir. Bu uygulama ile Amerika'da farklı kültürel bağlılıkları bulunan göçmenlerin, Amerikalılaştırılmasına teşvik edilmeye çalışılmaktadır. Yine Amerikan bayrağının bu ülkedeki kutsallığı milliyetçilik açısından dikkat çekicidir.⁴¹ Milliyetçiliği oluşturan etkenler olarak her zaman dil ve din temelli farklılıkların olması gerektiğine dair fikrin zayıflamış olduğunu belirten yazarlar da mevcuttur. Buna göre dil ve din gibi farklılıklar her zaman ulusal dayanışmayı oluşturmamaktadır.⁴² Buna karşın milliyetçilik açısından dilin, kanbağından daha fazla teşvik edici ve önemli olduğunu ifade edenler de mevcuttur. Buna örnek olarak, *Quechua* konuşanların Perulular olarak adlandırılması gösterilmektedir. Buradan hareketle, dilsel birlikteliğe sahip olanların hayali cemaatlere dahil olabildiği söylenebilir. Günümüzde ülkelerin yabancıları vatandaşlığa kabul

---

⁴⁰ Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, s. 71.

⁴¹ Hechter, *Containing Nationalism*, ss. 7-8.

⁴² A.g.e., s. 16.

edebilme durumu da dile atfedilebilir. Yani ortak bir dil bu kişileri millete dahil etmede başlıca bir etken olarak ortaya çıkabilmektedir.⁴³

Criollo örneğinde olduğu gibi, Madrid yönetimin milliyetçiliği teşvik eden tutumu ve aydınlanmacı görüşlerin açıklamakta zorlandığı başka bazı örnekler de mevcuttur. Peru, Venezuela ve Şili gibi yönetimlerde önemli sayıda insanın, Madrid yönetimi tarafından maruz bırakılan birçok haksızlığa karşı, mallarına el konulması ve hatta bu uğurda hayatlarını feda etmeleri pahasına, büyük bir direnç göstermeleri ve yönetsel anlamda da, manevi ve politik varlıkların ortaya konulması bu örneklerdendir. Bunun en önemli nedenlerinden birisi, Güney Amerika'daki idari yapılanmaların geçmişinin 16. yüzyıla kadar dayanmış olmasıdır. Dolayısıyla bu idari yapılanmaların, hem bölgesel, hem ekonomik, hem de politik anlamda milliyetçiliğe giden sürece daha erken başladıkları ve 18. yüzyıla gelindiğinde ise taşların diğerlerine görece yerli yerine oturmuş olduğu belirtilebilir. Buradan hareketle, ulusların bağımsızlık hareketlerine başladığı 19. yüzyılın başlarındaki Amerikan devriminde, *uti possidetis* (kullanan sahibidir) ilkesinin neden bu devrimin ana ilkelerinden biri olarak ortaya çıktığı sorusunun cevabını bulduğu söylenebilir.⁴⁴ Bunlara ek olarak milliyetçiliğin, modern dünyada, genellikle baskın ve sosyal bir güç olabilmek amacıyla oluşturulduğu da ifade edilebilir.⁴⁵ Dolayısıyla milliyetçilik ayrıca siyasidir.⁴⁶

---

⁴³ Anderson, *Hayali Cemaatler*, s. 163.

⁴⁴ A.g.e., ss. 68-69.

⁴⁵ Michael Hechter, *Internal Colonialism: The Celtic Fringe in British National Development*, (New Brunswick: Transaction Publisher, 1999), s. 3.

⁴⁶ Hechter, *Containing Nationalism*, s. 9.

Nation kelimesi, 1700'lerden itibaren yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmış, ancak *nationalism*, yani milliyetçilik kavramının ortaya çıkışı, bazı yazarların da iddia ettiği üzere, 1700'lerin sonlarına doğru olmuştur.⁴⁷ Milliyetçilik kavramını, bilhassa bu çalışmanın konusu olan İskoçya ve Katalonya açısından tanımlayacak olursak, burada vatandaşlık temelli milliyetçilik ve etnik milliyetçilik ayırımına değinmek, hem konuyu daha anlaşılır kılabilir, hem de tarafların söylem ve hareketlerini anlamaya yardımcı olabilir.

Vatandaşlık temelli milliyetçilik, etnik köken, din, dil, cinsiyet farkı gözetmeksizin, milletin bekasını düşünenlerin tümünü kapsayan bir milliyetçilik anlayışına işaret etmektedir.⁴⁸ Vatandaşlık temelli milliyetçilikte devlet, toplumu oluşturanları müşterek bir kamusal amaca sadakatle bağlı ve insanlar arasında herhangi bir farklılık görmeyen vatandaşlar bütünü olarak değerlendirmektedir.⁴⁹ Etnik milliyetçilik ise biyolojik bağa ve ortak kültüre odaklanır. Dolayısıyla millet ifadesi ötekileştiricidir.⁵⁰ Milliyetçilik kavramını anlaşılır kılan diğer dikkat çekici nokta ise, *nation*, yani millet tanımında kullanılan öznel ve nesnel ölçütlerdir. Nesnel ölçütler, etnisite, dil, din, toprak, ortak tarih, ortak köken, ortak kültür şeklinde sıralanabilir.⁵¹ Öznel ölçütler ise, milli bilincin farkında olma, yardımlaşma, bağlılık ve müşterek irade olarak ifade edilebilir.⁵²

---

⁴⁷ Özkırımlı, *Milliyetçilik Üzerine Güncel Tartışmalar*, s. 15.

⁴⁸ Ignatieff, *Blood and Belonging*, s. 6.

⁴⁹ Özkırımlı, *Milliyetçilik Üzerine Güncel Tartışmalar*, s. 22.

⁵⁰ A.g.e., s. 22.

⁵¹ A.g.e., s. 15.

⁵² A.g.e., s. 17.

Yukarıdaki tanımlamalardan yola çıkarak, bu tez çalışmasının üzerinde durduğu örnek olaylar olan İskoç ve Katalan ayrılıkçılığı ile ilgili milliyetçilik anlayışları bağlamında bir tespitte bulunmak yerinde olacaktır. İskoçya için olmasa da, Katalonya'nın, milliyetçilik yaklaşımının temelinde, etnik milliyetçiliğin nispeten daha fazla olduğu öne sürülebilir. Birleşik Krallık ve İspanya'nın ise milliyetçilik anlayışlarında vatandaşlık temelli milliyetçiliği daha fazla dikkate aldıkları söylenebilir.

Günümüz uluslararası sisteminde, modern devletin ulus tanımının ve tekrar gözden geçirdiği, önceden var olan etnik ilişkilerinin, ya o devletin hedefleri ile az veya çok örtüştüğü ya da yeni devletlerin ortaya çıkması için karşı devlet hareketlerinin temellerini meydana getirdiği belirtilebilir. Bu tür karşı devlet hareketlerinin yalnızca etnik dayanışmaya değil, güç ilişkilerine de dayandığı ifade edilebilir.⁵³ İskoçya ve Katalonya söz konusu duruma iki iyi örnek olarak gösterilebilir. Birleşik Krallığın İskoçya ile, İspanya'nın ise Katalonya ile ilişkileri kapsamında yaşanan tarihsel süreç neticesinde, bu ayrılıkçı bölgelerin, karşı devlet hareketlerinin temellerinin atıldığı söylenebilir. Bununla birlikte İskoçya ve Katalonya'nın sahip oldukları ekonomik gücün yukarıda da belirtildiği üzere, etnik dayanışmadan daha etkili olduğu belirtilebilir.

İlave olarak siyasal, kültürel ve ahlaki anlamda milliyetçilik kavramını açıklamak, konu kapsamında bakış açısını çeşitlendirebilir. Siyasal olarak milliyetçilik, uluslararası sistemde halkların, uluslara ayrıldığı ve her ulusun ya

---

⁵³ Craig Calhoun, "Nationalism and Ethnicity", *Annual Review of Sociology*, 19, (1993), s. 218.

bağlı bulunduğu ülke içerisinde özerk yönetim hakkına sahip olması ya da kendi devlet yapısına sahip olması gerektiğini savunan bir yaklaşımı barındırmaktadır. Kültürel anlamda milliyetçilik, kadın ve erkekler dahi birçok kimliğe sahipken, ulusların bu kimliği temel aidiyet oluşumu ile elde ettiği iddiasına sahiptir. Ahlaki anlamda milliyetçilik ise bir ulusun bütün düşmanlarına karşı kendisini kahramanca ve fedakarlıkla savunurken uygulayacağı şiddeti haklı ve ahlaki kılan bir anlayış olarak ifade edilebilir.⁵⁴ Burada ahlaki milliyetçilik olmasa da siyasal ve kültürel milliyetçiliğin İskoçya ve Katalonya için geçerli olduğu ileri sürülebilir.

Sanayileşme öncesi dönemde toplumların her ne kadar geniş bir etnisite ve kültürel çeşitliliğe sahip olsalar da milliyetçi olmadıkları belirtilebilir.⁵⁵ Ortaya çıkan sanayileşme devriminden sonra ise batının, Amerika, Asya ve Afrika'da hegemon oldukları sürecin, milliyetçilik, emperyalizm, sömürgeleşme ve sömürgelikten kurtulma ile ilişkili bir dönem olduğu ifade edilebilir.⁵⁶ Ayrıca sanayileşmenin dünya genelinde eş zamanlı olarak gelişmediği söylenebilir. Bu süreçte hem gelişmiş, hem de geri kalmış ülkeler açısından kabuğuna çekilme ve diğerlerini sınırlarının dışında tutma içgüdüsünün ortaya çıktığı görülmektedir. Gelişmiş ülkeler, her ne kadar iş gücü ihtiyacını bu gelişmemiş ülkelere karşılamak istese de, mevcut toplumsal yapılarına, bu insanları dahil etme konusunda isteksiz oldukları belirtilebilir. Bu süreçte geri kalmış ülke

---

⁵⁴ Ignatieff, *Blood and Belonging*, s. 5.

⁵⁵ Gellner, *Milliyetçiliğe Bakmak*, s. 60.

⁵⁶ Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, ss. 120-121.

vatandaşları, hem yoksulluk, hem de kültürel dışlanma neticesinde, suç teşkil eden işlere sevk edilmişlerdir. Bunun da bir kısır döngüye yol açtığı ve her iki grubun milliyetçi duygularını birbirlerine karşı daha da artırdığı ifade edilebilir.⁵⁷

Sanayileşme sonrası milliyetçiliğin artıp artmadığı sorusuna karşı çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Bir görüşe göre, bu dönem milliyetçiliği tetikleyen bir süreç olarak görülmektedir.⁵⁸ Başka bir görüşe göre ise, sanayileşme sonrası çalışma şartlarının, kültürel farklılıkları ortaya çıkaran sosyal oluşumları yok ettiği ifade edilmektedir. Yani sanayileşmenin artışının milliyetçiliği azalttığı belirtilmektedir. Sonuç olarak, bilhassa 19. ve 20. yüzyıllarda yönetilen ve yönetenlerin etnisite anlamında örtüşmesi üzerinde önemle durulduğu, yani milliyetçiliğin önemli bir husus olarak ortaya çıktığı görülmektedir.⁵⁹ Dahası endüstrileşmenin başlaması ve yayılması ile birlikte ortaya çıkan dönemin milliyetçiliğin en yoğun yaşanılan dönem olduğu ve bu dönemde önemli ekonomik ve siyasi dengesizliklerin belirdiği söylenebilir.⁶⁰

Milliyetçiliğin olması, onun tartışılması ve ulusun sınırı ile devletin sınırlarının karşılaştırılması gibi hususlar için öncelikle devletin var olması gerekmektedir.⁶¹ Ayrıca milliyetçilik kavramının toplumları birbirinden ayrı birimler olarak tanımlamak için kullanıldığı ifade edilebilir. Millet kavramının, bazı gruplara yönelik toplumsal üyeliği tanımlamayan ve toplumsal olarak inşa edilmiş bir sınır

---

⁵⁷ Gellner, *Milliyetçiliğe Bakmak*, ss. 68-69.

⁵⁸ Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, s. 118.

⁵⁹ Gellner, *Milliyetçiliğe Bakmak*, ss. 61-63.

⁶⁰ Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, s. 202.

⁶¹ A.g.e., ss. 74-75.

olduğu da söylenebilir. Modern çağda milliyetçiliğin ise, toplumdaki bireyleri birarada tutan ve onların ilişki halinde olma duygularını en iyi açıklayan kavram olduğu vurgulanabilir.⁶²

Milliyetçi hareketler arasında önemli farklar olduğunun büyük oranda kabul gördüğü değerlendirilebilir. Batı Avrupa'nın liberal ve kültürel olarak kapsayıcı milliyetçilikleri ile başka yerlerde bulunan dar görüşlü ve kültürel olarak dışlayıcı milliyetçilikler gibi. Yine başka bir örnek devlet kurucu milliyetçiliktir. Bu milliyetçilik anlayışına göre belirli bir ülke içerisinde asimilasyonun uygulanması veya kültürel anlamda kendine özgü olan bölgeleri kendisine dahil etme girişimlerinin varlığı söz konusudur. Bütün bunların, yöneticiler tarafından, toplumu kültürel olarak homojen bir yapıya kavuşturmak adına, bilinçli yapılan işlerin bir sonucu olduğu söylenebilir. Söz gelimi İngiltere'nin 16. yüzyılın başlarından itibaren ve 20. yüzyılda, özellikle Kelt bölgelerini, kendi kültürüne asimile etme ve bu şekilde homojen bir toplumsal yapı oluşturma girişimlerinin olduğu görülmektedir. Bununla birlikte belirli bir kültürdeki yöneticilerin yabancı kültürel nüfusu kovarak veya onları yok ederek kendi ülkelerini türdeş bir şekilde birleştirmeye çalışabilecekleri de belirtilebilir.⁶³ Bu bağlamda şiddetin, genellikle milliyetçiliğin bir yan kolu gibi olduğu ifade edilebilir. Ruwanda ve Almanya'da milliyetçilik adına gerçekleştirilen soykırımlar bunun örnekleri olarak gösterilebilir.⁶⁴

---

⁶² Hechter, *Internal Colonialism*, s. 4

⁶³ Hechter, *Containing Nationalism*, ss. 17-18.

⁶⁴ A.g.e., s. 8.

1.2. ETNİK KİMLİK

Ayrıılıkçı hareketler açısından motive edici bir unsur olan etnik kimliği oluşturan bazı öğeler vardır. Eğer bir ortamda bulunan iki farklı grup birbirinden farklı dili kullanıyorlarsa, o zaman ilişki bakımından dilin etnik kimliğin bir göstergesi haline geldiği söylenebilir. Aynı şekilde din, renk veya bulunulan bölge anlamında kökenin, aynı çevrede yaşayan iki veya daha fazla grubu birbirinden farklılaştırdığı belirtilebilir.⁶⁵ Esasında etnik kimliğin genellikle birçok zemin ve aşamayı beslediği, dolayısıyla bireyler açısından birden fazla kimliğe sahip çıkılabileceği ifade edilebilir.⁶⁶ Yukarıda bahsedilen sanayileşmeyle birlikte emeğin kültürel bölüşümünün varlığının, farklı kültür gruplarının ayırt edici etnik kimliklerinin gelişimini desteklediği söylenebilir.⁶⁷ Bununla birlikte, güçlü bir etnik kimlik duygusu için sağlam bir aile bağının önemli olduğu ve grup içi evliliğin de bu kapsamda değerlendirildiği vurgulanabilir.⁶⁸

Etnik kimlik açısından dil önemli bir yere sahiptir. Bu anlamda aynı dili konuşanların birbirlerine olan bağlılıklarının temelinde yatan unsurların, dikkat çekici bir şekilde hayali olması ile ulusunu seven bir kişi bağlamında dilin çok önemli olduğu söylenebilir. Söz gelimi aynı dil ile geçmişe yolculuk yapılması,

---

⁶⁵ Donald L. Horowitz, *Ethnic Groups in Conflict*, (Berkeley: University of California Press, 1985), ss. 39-40.

⁶⁶ A.g.e., s. 63.

⁶⁷ Hechter, *Internal Colonialism*, s. 40.

⁶⁸ Horowitz, *Ethnic Groups*, s. 59.

insanlar arasında sıkı bağlar kurulması ve geleceğin inşa edilmesi mümkündür.⁶⁹ Ancak dilsel farklılıklar, farklı etnik gruplar açısından her zaman bir ayırım ölçütü olarak kullanılmayabilir. Zira Yunanistan veya Norveç'te dilsel farklılıklar etnik ayrımcılıktan ziyade kırsal/kentsel, dar görüşlü/geniş görüşlü gibi farklılıklara işaret etmektedir. Yine Guyana ve Trinidad gibi başka bazı ülkeler ise aynı dili konuşmalarına rağmen gruplar arasında çatışmalar mevcutken, Filipinler'de ise dil etnik kimlikle özdeşleşen bir unsurdur.⁷⁰ Dilin etnik kimlik açısından önemini ortaya koyacak başka bir çarpıcı örnek ise Benedict Anderson'ın ifade ettiği Vietnam'dır. Emperyalistlerin yıllarca bu ülkeyi sömürmesi, insanlarını öldürmesi ve ülkeyi yerle bir etmesinin, Vietnam'ın sahip olduğu dilin onu ayakta tutması sebebiyle, bu ülkeyi tamamen bitiremediğini belirtmektedir.⁷¹

Dil için yukarıda bahsedilen durum din olgusu için de geçerlidir. Modern batı anlayışına göre din tamamen vicdani ve gönüllülük esaslı bir olgudur. Buna rağmen birçok insan doğumla birlikte sahip olduğu din ile tanımlanmaktadır. Din olgusu birçok grup için inanca dair bir mesele değil, doğuştan gelen bir olgu, insanların kimliklerini tamamlayıcı bir parça ve bazıları için onların insani duygularının kaçınılmaz bir bileşenidir. Bununla birlikte bir etnik gruba ait olma duygusu, dinsel aidiyetten daha baskın bir etken olabilir. Ayrıca etnik kökenin,

---

⁶⁹ Anderson, *Hayali Cemaatler*, ss. 172-173.

⁷⁰ Horowitz, *Ethnic Groups*, s. 48.

⁷¹ Anderson, *Hayali Cemaatler*, s. 166.

genellikle doğuştan gelen özellikleri taşıyan ortak soy efsanesine dayandığı da ifade edilebilir.⁷²

Etnik kimliğin farklılaştırdığı gruplar arasında etnik çatışmaların olması olası bir durumdur. Etnik çatışma sürekli ama değişen bağlamlara göre az ya da daha çok belirgin hale gelebilir. Uluslararası ortamın, bu bağlamın önemli bir unsuru olduğu söylenebilir. Söz gelimi, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'ndan sonra etnik aidiyet olgusunun ortaya çıkması gibi. Dahası bu algı yeniden ortaya çıkış dönemlerinde ulusal self determinasyon doktrininin yayılması ile de desteklenmektedir. Bir örnek olarak, Birinci Dünya Savaşı sonrası özellikle Wilson ilkelerinden biri olarak öne çıkan self determinasyon hakkı ile Batı Avrupa'nın haritasının yeniden çizildiği görülmektedir. Etnik çatışmanın ana hedeflerinden birisinin de bir devlet veya başkaları tarafından kontrol altında tutulmaktan kurtulmak olduğu belirtilebilir. Netice itibariyle etnik çatışma, geçmişte mümkün değilken, günümüzde yaygın ve istikralı olabilmenin unsurlarını elinde bulundurmaktadır. Bununla birlikte farklı etnik çatışmaların geniş bir coğrafyada kendi süreçlerini aynı anda yaşamaları da, edinilen farklı tecrübelerden dersler çıkartılmak suretiyle, söz konusu etnik çatışmalara, talep ve iddialarında benzeşme fırsatı vererek, onlara avantajlar sağlamaktadır. Etnik temelli taleplerin bolluğu ile ilgili olarak, rekabetin ve eşitliğin dili olmakla birlikte, bireyci ve cimri nitelemesinin de yapıldığı ifade edilebilir.⁷³

---

⁷² Horowitz, *Ethnic Groups*, ss. 48-50.

⁷³ A.g.e., ss. 1-4.

Etnik çatışma olgusunun özellikle bölünmüş toplumlarda iç politikanın esas gündem maddesi olduğu görülmektedir. Bu durumun ilgili ülke açısından, barışçıl bir şekilde toplumun beraber yaşayabilme durumuna, tehlike oluşturduğu belirtilebilir. Bu şekildeki toplumlarda etnik bağlılıkların, güçlü, hırslı ve bulaşıcı olduğu söylenebilir. Dahası etnik çatışma olgusunun, etnik bağlılıkların gücünün ortaya çıkması sonrasında, geleneklere bağlılığın, çağdaşlaşmanın veya sınıf çatışması gibi etkenlerin bir sonucu gibi belirmesi durumu da söz konusudur. Etnik çatışmaların engellenmesi noktasında yapılan çalışmalar da mevcuttur. Ancak tasarlanan entegrasyon örneklerinin ve politik reçetelerin, sorunların karakterine bakılmadan uygulandığı ifade edilebilir.⁷⁴

Bölünme kavramı ve etnik çatışmanın birlikte ele alınarak tartışıldığı değerlendirmeler de söz konusudur. Burada etnik kökenle ilgili çoğu tartışmanın esası, ayrılıkçılık ve bölünmenin olası sonucunun daha homojen devletleri ve daha düşük bir etnik çatışma seviyesini ortaya çıkaracağı varsayımdır. Bu varsayımın doğru olmadığı, ayrılıkçılık ve bölünmenin etnik olarak homojen devletleri ortaya çıkarmasının ya da birbiriyle uyumlu devletleri oluşturmasının olası gözükmediği belirtilebilir. Zira ayrılıkçı bölgelerin büyük çoğunluğunun etnik yapısı heterojendir. Ayrıca, etnik kimlik olgusunun durağan olmadığı, aksine ulusal ve uluslararası çevrenin ve özellikle bölgesel sınırların etkisi ile değişken olduğu vurgulanabilir. Grup kimliğinin, bu bağlamsal karakteri de dikkate alındığında,

---

⁷⁴ Horowitz, *Ethnic Groups*, ss. 10-12.

bazı bölgelerde bağımsızlık kazanımının, etnik ayrışmaların önemini de bir hayli artırmasının muhtemel olduğu söylenebilir.⁷⁵

Etnik azınlıklarla ilgili başka bir tespite göre ise, bu azınlık gruplar kendilerini artan bir oranda iç sömürge olarak tanımlamaktadırlar. İç sömürgeciliğin yapısının beyaz ırkçılık tarafından korunduğu ve üçüncü dünya insanların beyaz Amerika'nın, işgücü fazlası ve emperyalist savaşlarda ölüme gönderilebilecek değersiz insanları olarak kullanıldıkları da belirtilebilir. Buradan yola çıkarak da dezavantajlı etnik azınlıkların konumunun, büyük ölçüde sömürü düzeninin bir işlevi olduğu özellikle ifade edilebilir.⁷⁶

Etnik köken; dil, giyilen kıyafet, yakın çevre ve adetler gibi bireyin kimliğini oluşturan unsurların hep birlikte olduğu insanların, ırk anlamında türdeşliğe ve manevi anlamda kuvvetli bir birlikteliğe sahip olunması hali şeklinde tanımlanabilir. Etnik kökenin bir politika halini alması, yani milliyetçilik ise bu söz konusu özelliklere sahip etnik grubun, fiili mevcudiyetine ilave olarak kendisine siyasi bir statü de istemesi ile gerçekleşir.⁷⁷ Milliyetçilik ve ırkçılık arasındaki farka dair bir görüşe göre ırkçılık tarihsel değilken, milliyetçilik tarihsel sürecin içerisinde vardır. Ayrıca bu görüşte, ırkçılık, ortaya çıkışından bugüne değin çirkindir ve kökeni de millet/ulus değildir. Söz gelimi, teninin rengi siyah olanlar sonsuza dek siyahtır veya bir müslüman her ne kadar aynı dili

---

⁷⁵ Horowitz, *Ethnic Groups*, s. 587.

⁷⁶ Hechter, *Internal Colonialism*, s. XXVIII.

⁷⁷ Gellner, *Milliyetçiliğe Bakmak*, s. 59.

konuşsa veya aynı ülkenin vatandaşı da olsa hep müslümandır. Yine başka bir örnek olarak Yahudi kökenli bir Alman, Naziler için her durumda güvenilmezdir.⁷⁸

Sanayileşme açısından etnik köken kavramına bakacak olursak, sanayileşmeden önceki dönemde toplumsal yapıda kanbağının önemli olduğu, sonrasında ise toplumsal yapıdaki rollerin dağıtılmasında kanbağının önemini yitirdiği ve burada bireylerin liyakatı ve devletin kurumsal yapısının öne çıktığı görülmektedir. Bununla birlikte daha önce de bahsedilen yüksek kültür kavramı da bu durumla yakından ilgilidir. Dahası yüksek kültür kavramının, bireylerin kimliklerinin önemli bir parçası olduğu ve kanbağının bu noktada yerini, içerisinde yüksek kültür kavramını da ihtiva eden etnisiteye bıraktığı belirtilebilir.⁷⁹ Son olarak siyasi hayatta faaliyet gösteren etnik partiler açısından yapılan ironik bir tespite göre ise, etnik kimliğe sahip seçmenler, aday listelerinde çok etnikli bir yapıya sahip olan etnik partilere, etnik kimliğe sahip bireysel adaylardan daha fazla oy vermektedirler.⁸⁰

Buraya kadar anlatılanlar ışığında, İskoçya ve Katalonya örnekleri için bazı tespitlerde bulunulabilir. Öncelikle yukarıda da ifade edildiği üzere, etnik köken, etnik kimlik kavramlarının kanbağından farklı olduğunu özellikle belirtmek gerekir. Etnik kimlikte yüksek kültür olarak da ifade edilen müşterek kültürün varlığı söz konusudur. Etnik kimlikte, dil, din ve ortak bir amaca yönlendirilmiş bir toplumsal yapı gibi hususlar yer almaktadır. Hem İskoçya hem de Katalonya

---

⁷⁸ Anderson, *Hayali Cemaatler*, s. 167.

⁷⁹ Gellner, *Milliyetçiliğe Bakmak*, s. 72.

⁸⁰ Horowitz, *Ethnic Groups*, s. 319.

açısından bu etnik kimlik yapısının mevcut olduğu görülmektedir. Ayrıca yukarıda etnik çatışma ile ilgili, esas amacının kendisini kontrol altında tutan devlet veya gruptan kurtulmak olduğu açıklaması, İskoçya ve Katalonya örnekleri açısından önemlidir. Etnik kimlik unsurlarının, İskoçya ile kıyaslandığında, Katalan ayrılıkçılığını daha fazla motive ettiği öne sürülebilir. Zira özellikle dil ile ilgili bilhassa geçmişte ve bugün de zaman zaman yaşanan sorunlar bağlamında, Katalonya'nın belirgin bir şekilde İskoçya'dan daha fazla problem yaşadığı belirtilebilir.

1.3. EKONOMİK KOŞULLAR

Uluslararası alandaki ayrılıkçılığın temel unsurlarından olan ekonomik koşullar, genel olarak ekonomik kaynakların paylaşımı sorunu olarak ele alınabilir. Dünya üzerindeki ayrılıkçı bölgelerin her biri için farklılaşabilen bu ekonomik kaynaklar, inceleme konusu olan İskoçya açısından özellikle karasularındaki petrol rezervlerini ifade ederken, Katalonya için ise sanayi ve turizm gelirlerini temsil ettiği söylenebilir. Bu bağlamda ekonomik koşulları, 'ayrılıkçılığın itici gücü' veya 'ayrılıkçılığa ivme kazandıran etken' şeklinde tanımlamak uygun olabilir.

AB'nin, 2008'de başlayan ve değişik yoğunluklarda yaşadığı ekonomik kriz sürecinde, ulus-üstü seviyede aldığı bazı önlemler ulusal düzeyde farklı tepkilere

yol açmıştır. Aynı durum neticesinde ayrılıkçı bölgelerin de parçası oldukları devletlerle karşı karşıya geldikleri ifade edilebilir. Zira ulusal düzeyde alınan ekonomik tedbirlerin de söz konusu ayrılıkçı bölgelerde rahatsızlık yaratması tahmin edilebilir bir durumdur. 2008 krizi örneğinde görüldüğü gibi böyle dönemler ulus devletler açısından zor süreçlerdir. Ekonomik kriz dönemlerinde merkezi hükümetlerin uyguladığı kemer sıkma politikalarının, sosyal ve ekonomik hayatı sarsarak insanları kendi çıkarları etrafında toplanmaya sevk ettiği ve ayrılıkçı politika ve söylemleri körüklediği belirtilebilir.⁸¹

Avrupa’da 2008 ekonomik krizinin etkilerinin anlaşılması açısından Avrupa Komisyonu’nun 2009 yılı raporuna bakmak faydalı olacaktır. Tahmini Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) değerlerini içeren bu rapora göre, Birleşik Krallığın 2008 yılı GSYH’sı %0.7 büyümüş iken, 2009 yılı GSYH’si ise %3.8 küçülmüştür. Aynı şekilde İspanya’nın GSYH’si ise 2008 yılında %1.2 büyürken 2009 yılında %3.2 küçülmüştür. AB genelinde ise GSYH’nin, 2008 yılında %0.9 büyürken, 2009 yılında ise %4 küçüldüğü görülmektedir. Bununla birlikte aynı raporda, AB genelinde 2008 yılından 2009’a özel tüketim, kamu tüketimi, toplam yatırım ve işsizlik oranlarında ciddi düşüşlerin olduğu görülmektedir.⁸²

Avrupa’da ekonomik krizin etkilerinin hissedildiği bir dönemde, krizden kurtuluş için lokomotif ülke konumunda olan Almanya’nın eski başbakanlarından Helmut Schmidt’in katıldığı bir toplantıda, ihtimalini düşük de görse, AB’nin

⁸¹ Chris Marsden, “Avrupa’da Ayrılıkçı Ajitasyonun Yükselişi”, (<https://www.wsws.org/tr/2012/nov2012/span-n16.shtml>), Erişim:10 Eylül 2015.

⁸² European Commission, “Economic Crisis in Europe: Causes, Consequences and Responses, European Economy 7/2009”, (http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication15887_en.pdf), Erişim: 18 Mayıs 2016.

parçalanma riskinin olduğunu açıklaması ve ekonomik kriz dönemlerinde ayrılıkçı söylemlerin artması, AB'nin, birlik içerisindeki mevcut ayrılıkçı hareketlere karşı yapıcı ve bütünleştirici bir politika oluşturamadığı iddiaları açısından dikkat çekicidir.⁸³ Buradan hareketle, olumsuz ekonomik koşulların, ayrılıkçı psikolojik alt yapıya büyük bir ivme kazandırdığı ifade edilebilir.

İskoçya, Katalonya, Kuzey İtalya ve Flaman Bölgesi örneklerinde olduğu gibi, parçası oldukları ülkelerde refah anlamında ileri düzeyde olan ayrılıkçı bölgelerin sahip oldukları zenginliği, ülkelerinin geri kalanıyla paylaşmak istememeleri nedeniyle, ayrılıkçılığı daha da ilerletmeleri, ekonomik koşullar ile ayrılıkçılık arasında kurulan ilişkinin önemli bir boyutuna işaret etmektedir. Söz gelimi, İskoçya'nın bağımsızlık sonrası değerlendirmeyi düşündüğü petrol rezervlerinden en kötü ihtimalle beklentisinin yaklaşık 877.5 milyar dolar olduğu ve bu rakama doğal gazdan elde edilecek gelirin de eklenmesi ile ciddi bir gelirin ortaya çıkması göz önüne alınırsa, bağımsızlık taleplerinde ekonomik koşulların ne anlama geldiği daha iyi görülebilir.⁸⁴

Katalonya açısından ekonomik koşulları, kazanılan gelirden daha azının Katalonya tarafından kullanıldığına yönelik iddialar oluşturmaktadır. Katalonya'yı ziyaret eden turist sayısının, İspanya'nın tümünü ziyaret edenlerin yaklaşık dörtte birini oluşturması ve bu turistlerin sağladıkları gelir, bu kapsamda belirtilebilir.⁸⁵

⁸³ Sezgin Mercan, "Katalonya, Bask, İskoçya, Korsika, Bavyera... Birlikte Nereye Kadar?", 21. Yüzyıl Dergisi, 49, (2013), s. 32.

⁸⁴ Petrolden beklenen gelir, dördüncü bölümde "İskoçya Ekonomisi" başlığı altında detaylı açıklanmıştır.

⁸⁵ Catalan News Agency, "16.7 million foreign tourists visited Catalonia in 2014, a new high and an increase of 7.2%", (<http://www.catalannewsagency.com/business/item/16-7-million-foreign-tourists-visited-catalonia-in-2014-a-new-high-and-an-increase-of-7-2>), Erişim: 12 Mart 2016.

Ayrıca Katalanların İspanya nüfusunun yaklaşık %16.2'sini oluşturması⁸⁶ ile birlikte İspanya'nın, GSYH'nin yaklaşık %20'sini, toplam ihracatının %25'ini ve toplam sanayi sektörünün ise %23'ünü oluşturduğunu da belirtmek gerekir.⁸⁷ Son olarak Katalonya, İspanya'ya yapılan yabancı yatırımın da yaklaşık %22'sini çekmektedir.⁸⁸

1.4. AYRILIKÇILIK

Ayrılıkçı bölgeler için bir gereksinim olan, bununla birlikte bağlı buldukları ülkeler açısından ise bir sorun olan ayrılıkçılığın ortaya çıkışıyla ilgili Donald Horowitz, her ne kadar uluslararası politika ve iç politikanın etkisi olsa da esas nedenin, söz konusu ülkedeki etnik politik sorunlar olduğunu belirtmektedir.⁸⁹ İskoç ve Katalan ayrılıkçılıkları açısından bakıldığında, Horowitz'in bu tespitine özellikle ekonomik koşulları da eklemek gerekir. Ayrılıkçı hareketler, elde ettikleri sonuçlar itibari ile çeşitlidirler. Zira bazı ayrılıkçı hareketler yeni kurulan bir devletin ilk aşamalarında küçük provokasyonlar şeklinde ortaya çıkmakta iken, başka ayrılıkçı hareketlerin ise uzunca bir çatışma süreci sonunda ancak

---

⁸⁶ Official Statistics Website Of Catalonia, "Population. 1900-2016 Provinces", (<http://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=245&lang=en>), Erişim: 11 Haziran 2016.

⁸⁷ CNBC, "Catalonia is critical contributor to Spain's economy", (<http://www.cnbc.com/2015/10/05/catalonia-is-critical-contributor-to-spains-economy.html>), Erişim: 12 Aralık 2015.

⁸⁸ Catalonia Trade&Investment, "Catalonia connects your business the competitive economy it needs", (<http://www.catalonia.com/en/catalonia-barcelona/catalonia-barcelona/Catalonia-facts-figures.jsp>), Erişim: 30 Nisan 2016.

⁸⁹ Horowitz, *Ethnic Groups*, s. 228.

gelişebildiği veya bir diğer ayrılıkçı harekette ise yıllarca mücadele edilmesine rağmen yavaş geliştiği ve sonunda herhangi bir sonuç elde edemediği ifade edilebilir. Bazılarında ise bu durum hızlı bir şekilde savaş halini alabilmektedir. Bununla birlikte ayrılıkçı çatışmaların, daha önce de açıklanan, çeşitlilik ve kendilerine özgü bölgesel karakterleri olmuş olsa da benzer özellikleri de vardır. Ayrılıkçı hareketin ortaya çıkışında yukarıda da belirtildiği gibi iç etnik meseleler daha belirleyici iken, ayrılıkçı hareketin sonuca ulaşmasında ise uluslararası politika, devletin ötesinde genişleyen çıkar ve gücün dengelenmesi gibi dış etkenlerin payının daha büyük olduğu vurgulanabilir.⁹⁰ Hem İskoçya hem de Katalonya açısından, yukarıda ifade edilen ayrılıkçılığa neden olan etkenlere ekonomik koşulların da eklenmesi halinde, bu durumun büyük oranda örtüştüğü söylenebilir. İskoçya ve Katalonya'nın iç politik nedenlerle başlattıkları söz konusu ayrılıkçı süreçler, AB ekseninde hali hazırda kabul görmeyen hareketlerdir. On yıllardır devam eden bu süreçler halen neticelenmemiş olmakla birlikte İskoçya ve Katalonya'nın ayrılma yönünde ciddi ilerlemeler kaydettikleri belirtilebilir.

Sanayileşme sürecinin de ayrılıkçı oluşumlara etkisi vardır. Zira sanayileşme süreci sonrasında üretimin tekdüzeleşmesi, kendi içerisinde benzeşen, dışındakiler ile ise yabancılaşan siyasi oluşumları ortaya çıkarmıştır. Bu oluşumun aynı zamanda kültürel bir yönü de vardır. Bu iki yönün karşılıklı yarar ilişkisi içerisinde olduğu, yani kültürün siyasi oluşumun nüvesini oluşturduğu ve siyasi

---

⁹⁰ Horowitz, *Ethnic Groups*, s. 228.

oluşumun da kültürü kolladığı ifade edilebilir.⁹¹ Buradan yola çıkarak devlet ve kültürün karşılıklı olarak birbirine ihtiyaç duyan unsurlar olduğu söylenebilir. Devlet açısından okur-yazar ve yüksek kültür olarak ifade edilebilen müşterek bir kültür çok önemli bir yere sahiptir.⁹²

Ayrılcı hareketlerin ortaya çıkış nedenleri de benzer ya da farklı olabilmektedir. Söz gelimi Belçika'nın Afrika'daki sömürgelerine bağımsızlık hakkı tanınmasının, Flamanların da Belçika'dan etnik taleplerde bulunmasını tetiklemesi veya benzer şekilde bir kısım Quebec'linin de bağımsızlık için Afrika'daki bağımsızlık hareketlerini işaret etmesi⁹³ söz konusu iken başka bir yerde ise merkez çevre ayrımına dikkat çekilmektedir. Buna göre sanayileşmenin bölgesel alanlar üzerinde dengesiz dağılımı, görece gelişmiş (merkez) ve daha az gelişmiş (çevre) gruplar yaratmaktadır. Dolayısıyla da bu grupların çıkarlarında keskin ayrılmalar olmaktadır. Böylelikle doğaçlama olarak başlayan bu avantajlı durum, kaynakların ve gücün eşitsiz şekilde dağılımını daha da berraklaştırmaktadır. Bu şekilde avantajlı durumda olan üst grup kendini merkeze yerleştirmekte ve kendi konumunu sürekli ve rakipsiz kılmak, mevcut sınıfsal yapıyı korumak ve yüksek statüdeki sosyal rolleri kendisine ayırmak için kurumsal yollar aramakta ve buna yönelik çalışmalar yapmaktadır. Buna karşılık daha az avantajlı grubun bireylerinin ise bu rolleri kabul etmeme eğiliminde oldukları söylenebilmektedir. Emeğin kültürel paylaşımı olarak da ifade edilen bu

---

⁹¹ Gellner, *Milliyetçiliğe Bakmak*, s. 69.

⁹² Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, s. 235.

⁹³ Horowitz, *Ethnic Groups*, ss. 2-3.

sınıflandırılmış toplumsal yapı, kültürel ayrımı hedefleyen amaç çerçevesinde, bireyleri sosyal yapıda özel rollere atayan bir sistem olarak görülmektedir.⁹⁴

Bununla birlikte İspanya'daki *Criollo*'lar ise bir başka ayrılıkçı neden örneği olarak belirmektedir. *Criollo*'lar, İspanya'da memuriyet kademelerinde üst mertebelere çıkmaları pek mümkün olmayan bir gruptur. İspanyollar heryerde rahatlıkla çalışabiliyorken, *Criollo*'lar yalnızca sömürge topraklarda görev yapabiliyorlardı. Dolayısıyla *Criollo*'ların seyahat özgürlükleri de yoktu. Sadece bir kaç gün önce dahi İspanya dışında doğmuş olmak kişileri, her ne kadar aynı köken, dil ve din özelliklerine sahip olsalarda, ikinci sınıf vatandaş konumuna sokmaya yetebiliyordu. Bu kaçınılmaz bir gerçektir ve bu durum *Criollo*'ları kader ortaklığı ve yol arkadaşlığı gibi kavramlarla birbirine itiyordu. Burada İspanyolları bu tür bir sınıflandırmaya iten motivasyon ise, politik amaçlarına giden yolda herşeyi mübah görmelerine bağlanabilir.⁹⁵ Bu durumda doğal olarak *Criollo*'ları ayrılıkçılığa itmiştir.

Uluslararası alanda ayrılıkçılık kavramının unsurları arasında etnik köken, dil, kültür, ekonomik koşullar ve din gibi faktörler sayılabilir. Bu faktörler ekseninde hareket eden bazı ayrılıkçı gruplar, parçası oldukları devletin kısıtlamaları olmadan, özellikle dil ve kültür temelli kendi farklı yaşam tarzlarını sürdürmeyi talep etmektedirler. Bu kapsamda, söz konusu gruplar, siyasal yaşamdaki etkinliklerini artırmadan, yönetsel ve coğrafi anlamda ayrılıkçılığa kadar geniş bir yelpazede attıkları adımlarla dikkatleri üzerlerine çekmektedirler. Bu taleplerin

---

⁹⁴ Hechter, *Internal Colonialism*, s. 39.

⁹⁵ Anderson, *Hayali Cemaatler*, ss.73-75.

ilgili devletler tarafından kısmen veya tamamen karşılanmaması ise ülkesel ve bölgesel istikrar durumuna zarar vermektedir. Devletin kendi sınırlarını çizdiği kimlik tanımlamasının, o toplumda bulunan ve bu çizilen sınırlar dışında kalan grubu/grupları ise doğal olarak ‘azınlık’ olmaya yönlendirmesi olası görünmektedir.⁹⁶

Ayrılcı bir hareketin varlığının beraberinde çatışma kavramını da getirdiği ifade edilebilir. Çatışma kavramı, genel olarak iki ya da daha fazla aktörün birbirine ters düşen çıkarları savunmalarını ifade etmektedir. Etnik çatışmanın ise, çatışan taraflardan en az birinin hedeflerinin, kendine özgü etnik terimlerle ifade edildiği ve etnik ayrımın çatışmanın en öncelikli nedenini oluşturduğu özel bir türünü ifade ettiği söylenebilir. Bununla birlikte etnik çatışma, fiilen mevcut veya algılanan ayırt edici etnik bölünmenin yanında, taraflardan en az birinin müdahil olduğu ve çatışmayı, nedenlerini ve olası çözümlerini açıkladığı grup çatışması biçimi olarak da açıklanabilir.⁹⁷

Günümüzde heterojen toplumsal yapıya sahip ülkelerdeki çeşitli etnik grupların, vatandaşı oldukları ülkelerde siyasi bazı taleplerde buldukları görülmektedir. Bahsi geçen etnik toplulukların, içinde yaşadıkları toplumun geri kalanından, kendilerinin tanımladığı bazı özellikleri vasıtasıyla ayrılmalari durumu söz konusudur. Buradan hareketle, kendilerini farklı gören etnik toplulukların politik amaçlı hamleleri, etnik milliyetçi hareketler olarak da kabul

⁹⁶ B. Ali Soner, “Azınlık Hakları: Ayrılcı mı, Çoğulcu mu?”, *İnsan Hakları Yıllığı*, 26, (2008), s. 80.

⁹⁷ Karl Cordell ve Stefan Wolff, *Ethnic Conflict*, (Cambridge: Polity Press, 2009), ss. 4-5.

edilebilir.⁹⁸ Uluslararası alanda ayrılıkçılığın özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde küreselleşme ile paralel bir şekilde gündemi meşgul ettiği söylenebilir.⁹⁹ Aynı şekilde Avrupa da, Soğuk Savaş'ın bitiminden itibaren, milliyetçilik ve halkların uyanışına yeniden sahne olduğu görülmüştür. Bu uyanışın 1990'larda öncelikle eski komünist ülkeleri kapsadığı vurgulanabilir. Zira Çekoslovakya'nın, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya olarak iki ulus devlete bölünmesi ve daha sonra Yugoslavya Federasyonu'nun bölünmesi bu durumun bir göstergesi olarak tezahür etmiştir.¹⁰⁰

Tarihsel olarak bakıldığında din faktörünün ayrılıkçılığa yoğun bir şekilde konu olduğu 17. yüzyılda, ülkeler arasında karşılıklı imtiyazların sağlanması için bazı anlaşmalar yapıldığı görülmektedir. Ancak daha sonra azınlık kavramının, günümüze kadar tedrici olarak değişim gösterdiği ve dini farklılığın yanına etnik köken, dil ve kültürün de eklenerek, ulus-devlet yapısını birtakım önlemler almaya zorladığı belirtilebilir.¹⁰¹ Türkiye ile Yunanistan arasında 'Etabli Anlaşmazlığı'¹⁰² olarak adlandırılan Trakya'daki nüfus mübadelesi örneğinde olduğu gibi, azınlık grupların, ilgili ülkelere karşılıklı değişimi, çeşitli azınlık haklarının tanınması, bu azınlık gruplarına 'vatandaş' tanımlaması temelinde, yasal düzenlemeler aracılığıyla onları ulus-devlete bağlayan haklar sağlanması

---

⁹⁸ Erhan Doğan, "Uluslararası ilişkilerin Nesnesi Olarak; Etnik Gruplar ve Etnik Ayrılıkçılık", *Global Strateji*, 3, 10, (2007), s. 49.

⁹⁹ Soner, "Azınlık Hakları: Ayrılıkçı mı, Çoğulcu mu?", s. 79.

¹⁰⁰ Magali Balent, "Europe and the Challenge of 'Peripheral Nationalism'", *Schuman Report on Europe State of the Union 2013*, içinde, derl., Thierry Chopin v.d., (Springer Verlag, 2013), s. 146.

¹⁰¹ Soner, "Azınlık Hakları: Ayrılıkçı mı, Çoğulcu mu?" s. 81.

¹⁰² Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, (İstanbul: Timaş, 2014), ss. 292-293.

veya azınlık kimliğinin yok edilmesi çabaları gibi unsurlar söz konusu önlemlerin bazıları olarak ifade edilebilir.¹⁰³

Bu noktaya kadar ayrılıkçılığın tanımlanması ve nedenleri kapsamında anlatılanlar yanında ayrılıkçılığın son evresi olarak nitelendirilebilecek self determinasyon hakkında bahsetmek, ayrılıkçılık sürecinin nasıl ve ne zaman sonuçlanabileceğinin ortaya konulması açısından önem arz etmektedir. Self determinasyon ifadesi uluslararası literatürde yoğun bir şekilde kullanılmasına rağmen bu ifadeden kaynaklı içe dönük tehdit algısının ülkelerin bu kavrama yönelik tanım yapmasını zorlaştırdığı söylenebilir. Bu bağlamda söz konusu kavramın uluslararası sistemde kullanılabilirliğinin düşük olduğu belirtilebilir.¹⁰⁴

Self determinasyon hakkı genel olarak, halkların kendi yöneticilerini hür iradeleri ile seçebilmeleri ya da benzer biçimde yönetim şekillerini özgürce belirleyebilmeleri şeklinde açıklanabilir.¹⁰⁵ Başka bir tanıma göre ise din, dil veya etnisite anlamında farklı olan bir topluluğun ayrı bir yönetim oluşturmak amacıyla bağlı olduğu ülkeye ait sınırları yeniden düzenlemesi hakkı veya özerk yönetim hakkına sahip bir grubun, bağlı olduğu federal yapıdan ayrılıp özgür egemen bir devlet olması şeklinde ifade edilebilir.¹⁰⁶ Bu noktada hem Katalonya'nın, hem de İskoçya'nın, bağımsız ülkeler olmaları halinde her anlamda daha iyi seviyede olacaklarına dair kanaatlerinin olduğunu belirtmek

¹⁰³ Soner, "Azınlık Hakları: Ayrılıkçı mı, Çoğulcu mu?". s. 81.

¹⁰⁴ Doğan Kılınç, "Self Determinasyon İlkesinin Azınlıklar Açısından Değerlendirilmesi", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XII, (2008), s.952.

¹⁰⁵ A.g.e., ss. 953-954.

¹⁰⁶ M. Akif Kütükçü, "Uluslararası Hukukta Self-Determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, (2004), s. 262.

gerekir. Yukarıda da ifade edildiği üzere Westminster'daki hükümetin, İskoç halkının verdiği oyları temsil etmediğine dair iddia, buna bir örnektir. Katalonya'da da, aynı şekilde bağımsız bir Katalan ülkesinde, ulus olarak tanınmanın mümkün olacağı, Katalan dilinin özgürce her alanda kullanılabileceği ve alınan vergilerin dışarı aktarılmayacağına dair söylem hakimdir. Başka bir tanımda ise self determinasyon, bir devletin siyasal ve toprak tahakkümü altında yaşayan ve kendisini çeşitli gerekçelerle (etnik kimlik, dil, din, kültür) bulunduğu toplumdan ayrı gören grupların, bağlı oldukları devletten bağımsız olarak kendi iradesi ile siyaset ve toprak anlamında kaderlerini belirleme hakkı olarak belirtilmiştir.¹⁰⁷ Buradan yola çıkarak milliyetçiliğin doğrudan veya dolaylı olarak ulusların kendi kaderlerini tayin etme haklarının peşinden koşmalarını gerektirdiği ifade edilebilir.¹⁰⁸

Self determinasyon, tarihsel olarak ele alındığında ise ilk kullanım örneklerinde, Avrupa'da insanların mezhepsel olarak, özgürce tercihlerini yapabilecekleri anlamında kullanıldığı görülmektedir. Bu kavramın, zamanla kendi kaderini tayin kapsamında ve bireysel bazda ele alınmaya başlandığı belirtilebilir. Daha sonra ise kavramın, milletlerin kendi kaderlerini kendilerinin tayini şeklinde bir dönüşüme uğradığı görülmektedir. Fransız Devrimi ile birlikte de, kavramın kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Kılınç, "Self Determinasyon İlkesininin...", s. 949.

¹⁰⁸ Hechter, *Containing Nationalism*, s. 10.

¹⁰⁹ İlyas Doğan, "Siyasal Bir İlke Olarak Halkların Kendi Geleceğini Belirleme İlkesine Devletler Hukuku Açısından Bakış", *Kamu Hukuku Arşivi*, 9, 1, (2006), s. 1.

Self determinasyon kavramının öznesi olan millet veya halkın tanımı da en az kavramın kendisinin tanımı kadar güçtür. Mutabakata varılan bir millet ya da halk tanımının olmadığı söylenebilir. Zira çeşitli sebepleri öne sürerek, çok sayıda halk mücadelesinin, self determinasyona atıfla, hareketlerine meşruiyet sağlamaya çalışmakta olduğu görülmektedir. Birleşmiş Milletler'in (BM) 1981'deki raporu, halk tanımına dair unsurları, farklı bir kültür, dil veya din, müşterek bir tarih duygusu, ortak kimliğin bekasını düşünme ve belirlenmiş bir coğrafyada kenetlenme olarak ifade etmiştir.¹¹⁰ Bununla birlikte, self determinasyon hakkı için taleplerin, muhatabı tarafından ve uluslararası toplum tarafından onaylanması ve kabul görmesi gerekmektedir.¹¹¹ Her ne kadar Birleşik Krallık, İskoçya'nın ayrılmasını istemese de, İskoçya'yı self determinasyona götüreceği sürece, en azından kendisinin karar verebilmesi anlamında 18 Eylül 2014'te referandum yapmasına olanak sağlamasıyla, izin verdiği söylenebilir. Ancak bu durum Katalonya açısından geçerli değildir. Zira benzer bir referandumu Katalonya 9 Kasım 2014'te yapmış, ancak bu referandum merkezi hükümet tarafından anayasaya aykırı bulunmuştur.¹¹² Ortaya çıkan tabloda, self determinasyonun, İskoç ve Katalanlar tarafından bir hak olarak değerlendirildiği, ayrıca bu hakkın İskoçlara verildiği ancak, halkın bu hakkı kullanmak istemediği görülmektedir. Bu anlamda Birleşik Krallık ve İspanya arasında ayrılma taleplerine karşı yaklaşım

---

¹¹⁰ Kılınç, "Self Determinasyon İlkesinin...", s. 954.

¹¹¹ Erol Kurubaş, "Kuzey Irak'ta Olası Bir Ayrılmanın Meşruluğu ve Self Determinasyon Sorunu", *Ankara Üniversitesi S.B.F.D.*, 59, 3, (2004), s.155.

¹¹² BBC, "Katalonya'da bağımsızlık yanlıları kazandı", (http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/09/150927_katalonya_secim), Erişim: 30 Mart 2016.

noktasında önemli bir farkın olduğu söylenebilir. Söz konusu referandumlara ileride daha detaylı değinilecektir.

Bu tez çalışmasının konusu itibariyle önemli olan ayrılıkçılık, self determinasyon kapsamında bir hak mıdır sorusu da bir başka tartışma konusudur. Self determinasyon hakkına genel olarak olumlu bir bakış açısı olmasına rağmen, ayrılma hakkının devletler açısından bölücü bir unsur olarak algılandığı belirtilebilir. Bununla birlikte ayrılma hakkını savunanlar, self determinasyonun ayrılma hakkı ile bir bütün olduğunu ve çeşitli şekillerde baskıya maruz kalanlar açısından ayrılıkçılığın kaçınılmaz olduğunu iddia etmektedirler.¹¹³

Sonuç olarak ayrılıkçılığın uluslararası alanda genel bir tanımının yapılabilmesinin ne kadar geçerli olduğu tartışmalıdır. Zira kuzey İtalya'nın ayrılık talebinin meşruiyet zeminini ekonomik gerekçeler oluştururken, İspanya'da Katalonya'nın ayrılık talebinin meşruiyet zeminini ekonomi ile birlikte etnik kimlik, dil ve kültür faktörleri oluşturmaktadır.

---

¹¹³ Abdullah Uz, "Teori ve Uygulamada Self-Determinasyon Hakkı", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 3, 9, (2007), s.72.

II. BÖLÜM: AYRILIKÇILIĞIN VE ONA KARŞI OLMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1.HAKLI NEDEN KURAMLARI

Haklı Neden Kuramları (*Just Cause Theories*), İskoç ve Katalan örneklerinde ortaya konan ayrılma gerekçelerinin, kuramın öne sürdüğü ayrılmayı haklı kılan faktörler ile görece iyi örtüşmesi ve bu kuramın, İskoç ve Katalan örnek olaylarına, kuramsal bir çerçeve sunmasının yanında ayrıca hukuksal bir temel de sağlaması nedenleriyle tercih edilmiştir.

HNK, Westfalya sonrasında ortaya çıkan egemenlik kavramını esas almaktadır. Bu kapsamda devletin toprağı, artık yönetenlerin aksine, halka ait kabul edilmektedir. Devletin meşruluğunun ve sorumluluklarının normatif değerlendirmeleri, bu yaklaşıma temel teşkil etmektedir. Dolayısıyla bu durumun, devletin toprak bütünlüğü açısından önemli sonuçları söz konusudur. HNK'de devletin egemen konumu, onun meşruiyetine ve halkına gösterdiği adil davranışına bağlıdır. Bu nedenle de devletin egemenliği devredilemez değildir. Kuramın öncüleri tarafından da ifade edilen, toprak gerçekten devlete değil de halka aitse, o zaman devlet toprakları açısından yalnızca halkın temsilcisi gibi

hareket eder düşüncesi de bu durumu desteklemektedir. Bu bağlamda bir devletin toprak bütünleşmesinin, devletin mülkü olarak değil, yalnızca halk tarafından devlete verilen bir yargı gücü olarak anlaşılması gerektiği ifade edilebilir. Bu açıklamalardan yola çıkarak bir devletin, halkının bir bölümüne karşı büyük haksızlıklar yapmak suretiyle suç işlemesi durumunda o devletin, söz konusu halk üzerindeki yasal yönetici sıfatını kaybedeceği belirtilebilir. Böylelikle bu kuram açısından, haksızlıklara maruz kalan grubun ayrılma hakkı, ahlaki olarak kabul edilebilir addedilmektedir.¹¹⁴ HNK'nin diğer bir ismi ise İyileştirici Kuramlar'dır (Remedial Right Only Theories). Zira haksızlığa maruz kalan grubun/cemaatin mağduriyetlerinin bu kuram kapsamında iyileştirilmesi söz konusudur.¹¹⁵ Tez içerisinde bu kuramdan bahsedilirken, sadece "Haklı Neden Kuramları" ifadesi kullanılacaktır.

HNK, özellikle başlarda daha çok istisnai bir çözüm olarak ifade edilmiştir. Söz gelimi, kuramın önemli bir ismi olan Allen Buchanan tarafından yapılan bir tanımda da, bir grubun, ancak ve ancak kesin bir haksızlığa maruz kalması ve bu durumdan büyük sıkıntılar çekmesi durumunda ayrılmayı, iyileştirici bir son çare olarak uygulayabileceği ifade edilmiştir.¹¹⁶ Bu kurama göre, eğer bölgesel olarak yoğunlaşmış bir grup, bağlı bulunduğu devlet içerisinde ağır insan hakları ihalleri, yasadışı toprak ilhakı, özerk yönetim yapısına karşı saygısızlık ve özerk yönetim

---

¹¹⁴ Amandine Catala, "Remedial Theories of Secession and Territorial Justification", *Journal of Social Philosophy*, 44, 1, (2013), s. 76.

¹¹⁵ A.g.e., s. 75.

¹¹⁶ Allen Buchanan, "Theories of Secession", *Philosophy & Public Affairs*, 26, 1, (1997), ss. 34-35.

yapısının ihlali veya sürekli olarak azınlık statüsünde görülme gibi önemli adaletsizliklere maruz kalıyorsa, o zaman o grubun ayrılması ahlaki olarak müsaade edilebilir bir durumdur ve bu grubun ayrılma hakkından bahsedilebilir.¹¹⁷

Ayrılma hakkının hangi hallerde olduğu veya hangi durumlarda ayrılma hakkından bahsedilemeyeceğine dair bazı fikirler mevcuttur. HNK'ye göre, parçası olunan devlet tarafından bir grubun fertleri hayati tehlikeye neden olabilecek durumlara karşılaşırlarsa ya da temel insan hakları açısından ihlallere maruz kalmak suretiyle bundan zarar görürlerse veya bir gruba ait topraklar devlet tarafından haksız bir şekilde alınmışsa, bu durumlarda söz konusu grubun ayrılma hakkı var kabul edilir.¹¹⁸ Yine benzer bir açıklamada ayrılma hakkının olabilmesi için belli bir bölgede çoğunlukta olan bir gruba karşı büyük ve vahim insan hakları ihlallerinin yapılması gerektiği ifade edilmiştir.¹¹⁹ Başka bir açıklamada da, bir ulusun meşruluğunun, onun fertlerine karşı adil olmasına bağlı olduğu ve eğer bir toplumda insanların haklarına saygı gösteriliyorsa orada ayrılma hakkından bahsedilemeyeceği belirtilmiştir. Dahası ayrılma hakkından bahsedebilmek için çok ciddi insan hakları ihlallerinin olması gerektiği ve ayrılmaktan başka bir seçeneğin olmaması gerektiği de belirtilen diğer hususlardır.¹²⁰

---

¹¹⁷ Cátala, "Remedial Theories...", s. 75.

¹¹⁸ Buchanan, "Theories of Secession", s. 37.

¹¹⁹ Ioana Cismas, "Secession in Theory and Practice: the Case of Kosovo and Beyond", *Goettingen Journal of International Law*, 2, 2, (2010), s. 545.

¹²⁰ Hüseyin Kalaycı, "Kendi Kaderini Tayinin Liberal Teorileri", *Liberal Düşünce*, 47-48, (2007), s. 69.

HNK'ye göre ayrılmanın iki önemli nedeni vardır. Birincisi bir grup sistemli bir şekilde ayrımcılığa maruz kalıyorsa ya da yoğun bir sömürülme, haksızlık ve insan hakları ihlallerine maruz kalıyorsa ayrılma hakkına sahiptir. İkincisi ise, eğer bir grup üzerinde yaşadığı topraklarla birlikte daha önceden ilhak edilmişse ya da gayrimeşru bir şekilde başka bir devletle birleştirilmiş ise yine ayrılma hakkına sahiptir.¹²¹

Başka bir çalışmada da, ayrılma ile ilgili iki önemli hususa dikkat çekilmiştir. İlki, bu kuramın temelini oluşturan ayrılma ve bölgesel haklı nedenin normatif açıklaması olan politik meşruldür. Bu bir grubun ayrılmasının ahlaki gerekçesidir. Bu grubun bölgesel talebinin yasallığı, onun bağlı olduğu devletin hatalı olup olmadığına bağlıdır. İkincisi HNK, adaletin şartları ve devletin insanı yeterince koruması olarak ifade edilen bölgesel haklar, özerklik hakları ve oy kullanma hakları gibi politik meşruiyet ile ilgili hususları tanımlar. Bir devlet bu korumayı sağladığı sürece adil ve meşrudür. Bu şekildeki bir devletten herhangi bir grup hoşgörülebilir bir şekilde ayrılamaz ve bu devletin toprak bütünlüğüne de saygı gösterilir. Sonuç olarak, bir devlet içerisinde önemli haksızlıklara maruz kalma, ayrılıkçı gruba hali hazırda üzerinde yaşadığı toprak parçasında kendi devletini kurma yönünde yasal bölgesel bir talep hakkı verir.¹²²

Yukarıda da belirtildiği üzere bu kurama göre bir devletin bir gruba verdiği kısıtlı özerk yönetim haklarına yönelik, anlaşmalara aykırı olarak, devlet tarafından sıklıkla ihlaller varsa, bu durumda, grubun tek taraflı olarak ayrılma

---

¹²¹ Kalaycı, "Kendi Kaderini Tayinin...", s. 69.

¹²² Cátala, "Remedial Theories...", s. 75.

hakkı vardır.¹²³ Daha önce de ifade edildiği gibi, bu kuramın ilk ortaya çıkış döneminde ayrılma, istisnai bir çözüm olarak görülmüştür. Buna karşılık, ortada ayrılıkçı gruba yönelik bir haksızlık var ise, o halde bu kuram açısından, söz konusu grubun ayrılması için hiçbir sınırlama yoktur.¹²⁴

Bazı yazarlara göre, devletin parçası olmalarına rağmen devletin işleyişiyle ilgili önemli kararların alındığı demokratik süreçlerde, azınlıkların kendilerini sistematik olarak süreci etkileyemeyecek durumda bulmaları hali de ciddi bir problemdir. Bu sorunun başka bir çözümü yoksa tek taraflı ayrılma ile adaletin sağlanabileceği vurgulanabilir.¹²⁵

HNK, ayrılmayı ne tamamen yok sayar ne de koşulsuz, sınırsız bir ayrılmayı hak olarak görür. Bu kurama göre hiçbir grup tartışmasız bir şekilde adaletsizliğe maruz kalarak ve bundan zarar görmeden ayrılma hakkına sahip değildir.¹²⁶ Bu aşamada, özetle belirtmek gerekirse, hem devlet, hem de ayrılıkçı grup meşru olarak tanınmanın koşullarını yerine getiriyorsa, yani halka adil davranıyorsa, o zaman öncelik statükoda yani devlettedir. Dolayısıyla böyle bir durumda ayrılma kabul edilemez bir kavramdır. Burada, devletleri ve siyasi varlıkları gerekenin üzerinde çoğaltma, şeklinde yorumlanabilecek *Ockham's razor* prensibine bir atıf da söz konusudur.¹²⁷ Bu kuramın ortaya çıktığı dönemde ayrılma, istisnai bir çözüm olarak ifade edilmiştir. Söz gelimi bazı kuramcılar, bu konuda yalnızca

¹²³ Kalaycı, “Kendi Kaderini Tayinin...”, s. 70.

¹²⁴ Buchanan, “Theories of Secession”, s. 36.

¹²⁵ Catala, “Remedial Theories...”, s. 78.

¹²⁶ Buchanan, “Theories of Secession”, s. 44.

¹²⁷ Catala, “Remedial Theories...”, s. 77.

temel insan haklarının büyük ihlali gibi çok uç adaletsizliklerin olduğu durumlarda ayrılmanın meşru olacağına hükmetmişlerdir.¹²⁸ Bununla birlikte ayrılma bütün gerçekçi ve etkili barış yollarının tüketilmesinden sonra uygulanabilecek istisnai bir çözüm olarak görülmektedir.¹²⁹

Ayrılma hakkı, her ne kadar başlarda daha çok istisnai bir çözüm olarak değerlendirilmişse de günümüzde HNK'nin farkedilir şekilde esnediği söylenebilir. Zira çeşitli yaklaşımların karışımı ve yazarların düşüncelerinde de önemli değişiklikler söz konusudur. İskoçya ve Katalonya örneklerinde de bu eğilimi görmek mümkündür.¹³⁰ Bu kapsamda kuramın önde gelen ismi Buchanan, HNK'nin özel ayrılma hakkına izin verdiğini belirtmektedir. Buna göre, eğer devlet talep eden gruplara ayrılma hakkı tanıyorsa (Norveç'in 1905 yılında İsveç'ten ayrılması gibi) veya devletin anayasası söz konusu ayrılma hakkını içeriyorsa ya da önceden bağımsız politik birimlerin başlangıçta oluşturduğu ve daha sonra ayrılmanın açık veya örtülü şekilde hoş görüldüğü anlaşma hali varsa özel ayrılma hakkı geçerlidir. Bu şekilde özel ayrılma hakkının olduğu durumlarda, Buchanan, HNK'nin, adaletsizliklerin olmaması halinde dahi özel ayrılma hakkını reddetmeyeceğini belirtmektedir.¹³¹

Başka bir görüşe göre de, HNK, önemli insan hakları ihlalleri olmasa dahi, self determinasyonun önemini kabul eder. Dahası HNK'nin, keyfi olmamak ve

¹²⁸ Lluís Pérez ve Marc Sanjaume, "Legalizing Secession: The Catalan Case", *Journal of Conflictology*, 4, 2, (2013), s. 9.

¹²⁹ Cismas, "Secession in Theory..." s. 545.

¹³⁰ Pérez ve Sanjaume, "Legalizing Secession..." s. 5.

¹³¹ Buchanan, "Theories of Secession", s. 36.

tutarlı olmak şartıyla, iyileştirmeyici bölgesel ve ayrılıkçı talepleri de meşru kabul etmesi gerektiği vurgulanır.¹³² Eski ayrılma kuramları yeni unsurları ihtiva ederek evrim geçirmişlerdir. Söz gelimi, Buchanan'ın 1991 yılında yayınladığı iyileştirici kuramlar ile 2013 yılında yayınlanan İspanyol baskısının giriş bölümündeki Katalan ayrılıkçılığının talepleri ile ilgili yorumu buna örnek verilebilir. Zira, 1991'de ayrılma istisnai bir çözüm olarak görülürken, yeni baskıda, özerk yönetimler arasında vergi gelirlerinin adaletsiz dağılımının görülmesi ve özerk yönetimlerle merkezi yönetim arasındaki anlaşmaların ihlal edilmesi gibi durumların haklı neden olarak görülmesi veya en azından ayrılma taleplerinin değerlendirilmesinde dikkate alınması gerektiği ifade edilerek, ayrılma hakkı daha esnek hale getirilmiştir.¹³³

Bazı yazarlara göre de ayrılma, eğer iyileştirici bir hak olarak görülüyorsa o zaman ayrılma hakkı, yasal hakların alanında değil, ahlaki hakların alanında bulunur. Ayrıca onlara göre ayrılma tamamen şartlara ve duruma bağlıdır. Başka bazı yazarlar da anayasal ayrılma hakkını savunmaktadırlar. Çünkü onlara göre anayasal ayrılma hakkı, adaletsizliklere karşı koymak için kullanılacak bir çeşit araçtır. Ancak her zaman işe yaradığı da tartışmalıdır.¹³⁴ HNK, hukuksuz ilhak, özerk yönetimde gedik açma gibi haklı nedenler neticesinde self determinasyonun önemini kabul eder.¹³⁵ Burada, ayrılmanın olabilmesi için haklı

---

¹³² Catala, "Remedial Theories...", s. 79.

¹³³ Perez ve Sanjaume, "Legalizing Secession...", s. 5.

¹³⁴ A.g.e., s. 6.

¹³⁵ Catala, "Remedial Theories...", s. 76.

bir gerekçenin zaruriliğini ifade eden HNK açısından, uluslararası hukukun önemli olduğunu belirtmek gerekir.¹³⁶ Devlet tarafından azınlıkların self determinasyon hakkına yapılabilecek ihlallerden kaçınmak için yerinde bir uluslararası kurumsal desteğe ihtiyaç vardır.¹³⁷ Buchanan'a göre ayrılma hakkının uygulanmasının amacı devleti yıkmak değil, yalnızca devletin o bölge üzerindeki kontrolünü kesmektir.¹³⁸

Buchanan'a göre devletin adil olmadığı, haksızlık yaptığı insanların yaşadığı bölgedeki egemenlik hakkı geçersiz olmaktadır. Ona göre bu grup, devlete karşı, onlara yasal bir hak tanıyan, söz konusu adaletsizliklerden kaçınması için başka herhangi bir yardım kaynağına da sahip değildir.¹³⁹ Bununla birlikte haksızlığın belli bir bölgede toplanmış bir gruba yapılması, yani seçili bir zulme maruz kalınması halinde, ülke çapında bir devrimin yapılabilmesi olasılığı görünmediğinde ayrılma haklı ve uygulanır olabilir.¹⁴⁰ Ancak burada kimin ayrılmak için haklı nedeninin olduğunun tespiti önemli bir husustur. Kimin haklı olduğunun tespiti, taraflardan herhangi birine karşı önyargılı olmayan, tarafsız bir hakeme ihtiyaç duyulan bir görevdir.¹⁴¹

Ayrıca, ayrılmanın iki unsurunun etnik çatışmayı alevlendirdiği belirtilebilir. Birincisi, ayrılmaların pek çoğunun etnik azınlıklar tarafından

---

¹³⁶ Kalaycı, "Kendi Kaderini Tayinin...", s. 69.

¹³⁷ Catala, "Remedial Theories...", s. 78.

¹³⁸ Buchanan, "Theories of Secession", s. 35.

¹³⁹ Catala, "Remedial Theories...", ss. 76-77.

¹⁴⁰ Buchanan, "Theories of Secession", s. 36.

¹⁴¹ Perez ve Sanjaume, "Legalizing Secession...", s. 6.

gerçekleştirilmesidir. Böyle bir durumda ne zaman etnik bir azınlık ayrılrsa, sonuçta genellikle yeni devlette başka bir etnik grubun azınlığa dönüştüğü ve eskiden acı çeken etnik grubun yeni durumda zalime dönüştüğü görülmektedir. İkincisi, birçok olayda ayrılıkçı grubun hepsinin ayrılan bölge içerisinde kalmayıp bir kısmının büyük devlet içerisinde kalmaya devam ettiği belirtilebilir. Bu durumda ise daha küçük bir azınlık haline gelen ve bundan dolayı ayrılıkçılığa ve zulme karşı daha savunmasız duruma düşen grubun, büyük devlet içerisinde yeniden ayrılıkçılığa doğru eğilim göstereceği ifade edilebilir. Buradan yola çıkarak, esasında ayrılmanın, genellikle sürekli olduğu ve bazen de etnik çatışmaları alevlendirdiği söylenebilir.¹⁴² Hem İskoçya, hem de Katalonya'nın ayrılmak için ortaya koydukları gerekçelerin tümünün de kendi açılarından 'haklı neden' olduğuna şüphe yoktur. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere, bunların haklılığını tayin edecek bir hakemin varlığı zorunlu gözükmemektedir. İskoç ve Katalan ayrılıkçılıklarının kuramsal açıdan değerlendirmesi beşinci bölümde detaylı olarak ele alınacaktır.

2.2. İNGİLİZ OKULU

İngiliz Okulu kuramı bu çalışmada, hem AB, hem de Birleşik Krallık ve İspanya'nın ayrılıkçılığa karşı olmalarını açıklamak ve onların bu karşı çıkışlarına kuramsal bir çerçeve oluşturmak için kullanılacaktır. İO kuramı, 1970'lerde

---

¹⁴² Buchanan, "Theories of Secession", s. 45.

Britanyalı yazarların veya onlardan esinlenen yazarların, uluslararası toplumun esas inceleme konusu olduğuna dair görüşlerini açıklamaktadır.¹⁴³ İÖ kuramında, uluslararası toplum ile birlikte dünya toplumu kavramının da önemli bir yere sahip olduğu ifade edilebilir. Uluslararası toplum devletlere odaklanırken, dünya toplumunun, devletin hayli ötesine ulaşan insanoğlunun daha kozmopolit özelliklerinin nasıl organize edildiği veya nasıl organize edilmesi gerektiği anlamına geldiği belirtilebilir.¹⁴⁴ Kozmopolitizm gibi bir kavramın dünya toplumu kavramı içerisinde derinden kökleşmiş olduğu da ayrıca vurgulanabilir.¹⁴⁵ Kozmopolitizm kavramı toplumsal koşulları dikkate almadan var olan evrensel bir ahlaka vurgu yapmakta ve insanoğlunun küresel ölçekte tek bir adalet tabi olduğunu savunmaktadır.¹⁴⁶

Bireyi, devlete karşı öncelmesi muhtemel olan kozmopolitizmin, insanın refahını geliştirme kapsamında, iç politikaya uluslararası özümseterek, köklü bir gelişimi vadedecek şekilde, modern bir kitleyi insan haklarını savunmak ve uluslararası kamu politikaları ve kurumlarına yatkın hale getirmek için motivasyon gücüne sahip olduğu söylenebilir.¹⁴⁷ Bu tez çalışması açısından, İÖ

---

¹⁴³ Scott Burchill v.d., *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Çev. Rahim Acar, (İstanbul: Küre Yayınları, 2013), s. 123.

¹⁴⁴ Barry Buzan, *From International to World Society? English School Theory and the Structure of Globalisation*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2004), s.1.

¹⁴⁵ A.g.e., s. 21.

¹⁴⁶ Howard Fienberg, "Morality Comes to IR: Ethical Approaches to the Discipline", (<http://www.hfienberg.com/irtheory/brown.html>), Erişim: 10 Mart 2016.

¹⁴⁷ e-International Relations, "System, Society & the World: Exploring the English School of International Relations(s.54.),(<http://www.e-ir.info/wp-content/uploads/Exploring-the-English-School-e-International-Relations.pdf>), Erişim: 25 Kasım 2015.

kuramının, devletin de ötesinde uluslararası düzeyde toplumsal yapıya vurgu yapmasından ziyade, kuramda ifade edilen toplumsal birlikteliğin hem AB hem de Birleşik Krallık ve İspanya açısından ele alınacağını belirtmekte fayda vardır.

Bu kuramın temellerinin Herbert Butterfield, Martin Wight, Adam Watson ve Hedley Bull tarafından atıldığı söylenebilir.¹⁴⁸ İO'nun dört ana argümanı vardır.¹⁴⁹ Balkan Devlen ve Özgür Özdamar'ın çalışmalarında açıkladığı bu dört argüman sırasıyla; uluslararası ilişkilerin temel aktörünün egemen devletler olduğuna dair tespit; devletler sisteminin varlığı için iki veya ikiden fazla ülke arasında karşılıklı etkileşimin var olması gerektiğine dair düşünce; uluslararası sistemin hegemonik yapısının olmaması yani anarşik olması yönündeki iddia ve son olarak uluslararası ortamda devletlerin, kendi çıkarlarını kısıtlayıcı normlarla çevrelendikleri küresel bir toplumda olduklarına dair düşüncedir.¹⁵⁰ Kuramın kurucularından Bull, uluslararası toplumun varlığını tanımlarken, aktörleri çevreleyen normların ve müşterek örgütlerin yönetiminin paylaşılması bağlamında, birtakım ortak çıkar ve değerlerin farkında olan devletlerin, bir toplum oluşturmalarına vurgu yapmaktadır.¹⁵¹ Dünya toplumu kavramı ile ilgili olarak ise Bull, yalnızca insan topluluklarının farklı parçalarını bağlayan bir etkileşim seviyesi olarak

---

¹⁴⁸ Balkan Devlen ve Özgür Özdamar, "Uluslararası İlişkilerde İngiliz Okulu Kuramı: Kökenleri, Kavramları ve Tartışmaları", *Uluslararası İlişkiler*, 7, 25, (2010), s. 45.

¹⁴⁹ Balkan Devlen, Patrick James ve Özgür Özdamar, "The English School, International Relations and Progress", *International Studies Review*, Cilt 7, 2005, s.179.

¹⁵⁰ Devlen ve Özdamar, "Uluslararası İlişkilerde İngiliz Okulu...", s. 48.

¹⁵¹ MIT Open Course Ware, "Class on Hedley Bull", (http://ocw.mit.edu/courses/political-science/17-960-foundations-of-political-science-fall-2004/lecture-notes/bull_lecnote.pdf), Erişim:18 Eylül 2015.

anlaşılmadığı, ortak kurallar ve kurumlar temelinde, ortak ilgi ve müşterek değerler bilincine sahip olmak olarak da anlaşıldığını ifade etmektedir.¹⁵²

İO'nun temsilcilerinin hem realizmden hem de idealizmden etkilendiklerini söyleyebilmekle birlikte, ikisi arasında bir yolu tercih ettiklerini ifade etmek daha doğru olabilir.¹⁵³ İnceleme konusuna, kuramsal bir altyapı oluşturması açısından, İO'nun tercih edilmesinin nedeni, söz konusu yaklaşımın temsilcilerinin realistlerden ayrıldıklarının bir göstergesi olarak egemen devletlerin, devlet olmaktan kaynaklı haklarını bir üst yönetime devretmeden de bir toplumsal birliktelik oluşturulabileceğine inanmalarına dayandırılabilir. Zira, burada kimlik ve kültürel farklılıklar önemsiz kılınmaktadır. Bununla birlikte, İO'ye göre uluslararası toplumun esas temelini, benzer yaşam şekilleri veya kültürel birlikteliğin değil de, müşterek çıkarların oluşturduğu yönündeki düşünce de bu çalışma açısından dikkat çekicidir.¹⁵⁴

İO'nun, Avrupa bütünleşmesinin analizi için sıklıkla olmasa da kullanıldığı ifade edilebilir.¹⁵⁵ Avrupa'nın, Westfalya sonrası uluslararası topluma doğru dönüştüğünün belirtilmesi, Avrupa'da toplumsal bağılıkların çoğaldığının ifade edilmesi ve devletler arasındaki ilişkilerin temelinde bulunan şiddet ve çatışma kavramlarının barış ve işbirliğine doğru evrildiğinin vurgulanması nedeniyle

---

¹⁵² Hedley Bull, *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, (New York: Columbia University Press, 1995), s. 269.

¹⁵³ Burchill v.d., *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, s. 124.

¹⁵⁴ A.g.e., ss. 132-133.

¹⁵⁵ Thomas Diez ve Richard Whitman, "Analysing European Integration: Reflecting on the English School, Scenarios for an Encounter", *JCMS*, 40, 1, (2002), s. 43.

İO'nun, Avrupa bütünleşmesine motivasyon kaynağı olduğu değerlendirilmesi yapılabilir. Ayrıca hem uluslararası toplum, hem de dünya toplumu kavramlarının temel niteliklerinin bugün AB'sinde olduğu söylenebilir.¹⁵⁶ Andrew Linklater da, AB vatandaşlığının, Westfalya sonrası uluslararası toplumun özelliklerini, görece zayıf olmakla birlikte, yansıttığını belirtmektedir.¹⁵⁷ Bununla birlikte AB'nin daha geniş bir uluslararası toplum temelinde, bölgesel bir uluslararası toplum olarak görülebileceği vurgulanabilir.¹⁵⁸

---

¹⁵⁶ Diez ve Whitman, "Analysing European Integration...", s. 51.

¹⁵⁷ Andrew Linklater, *The Transformation of Political Community The Transformation of Political Community*, (Oxford: Polity Press, 2004), s. 199.

¹⁵⁸ Jacek Czaputowicz, "The English School of International Relations and Its Approach to European Integration", *Studies & Analyses*, II, 2, (2003), s. 31.

III. BÖLÜM: AVRUPA BÜTÜNLEŞME SÜRECİ

3.1. AB'DE SİYASAL VE SOSYAL BÜTÜNLEŞME

Geçmişinde, Westphalia Anlaşması, Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimi başta olmak üzere birçok sosyo-ekonomik adımları barındıran Avrupa, bugüne değin yaşanan tarihsel süreç ile evrilerek AB'ye dönüşmüştür. AB bugün de evrimine bütünlüşmeyi derinleştirerek devam etmektedir. AB çatısı altında bir araya gelmiş olan ülkeler, birlikte ortak bir kimlik ve gelecek oluşturmak için ortak politikalar geliştirmişlerdir.

AB'nin resmi olarak bütünlüşme süreci 1951'de Avrupa Kömür ve Çelik Toplulukları Andlaşması¹⁵⁹ ile başlamış ve bu ilk adımın kazandırdığı ivmeyle önce 1957'de esas ekonomik birliktelik olan Roma Andlaşması imzalanmıştır.¹⁶⁰ 1986'da imzalanan ve 1987'de yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi ile de söz konusu birlikteliğe siyasal bir kimlik kazandırılmıştır.¹⁶¹ Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra imzalanan Maastricht Andlaşması'yla da Avrupa, Ekonomi,

---

¹⁵⁹ Beril Dedeoğlu, *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*, (İstanbul: Boyut Yayınları, 2003), s. 47.

¹⁶⁰ Hasan Mor, "Avrupa (Birliği) Bütünlüşme Süreci ve Sorunları", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14, 1, (2010), s. 499.

¹⁶¹ İrfan Kaya Ülger, *Avrupa Birliği'nde Siyasal Bütünlüşme*, (İstanbul: Gündoğan Yayınları, 2002), s. 70.

Adalet ile İçişleri ve Dış Politika ile Güvenlik Politikası temelleri üzerinde “Avrupa Birleşik Devletleri”ni oluşturma iradesini beyan etmiştir.¹⁶² Bu şekilde, hegemon bir aktör olarak uluslararası sisteme dahil olma amacını gütmüştür. Amsterdam Andlaşması (1997), Nice Andlaşması (2001) ve Lizbon Reform Andlaşması (2009) imzalanarak Avrupa bütünleşmesinin yasal çerçevesi ve kurumsal temelleri güçlendirilmek istenmiştir. Hollanda ve Fransa’nın 2005’te referandumla Anayasa Andlaşması’nı reddetmeleri sebebiyle bütünleşme çabaları, 2007’deki Lizbon Reform Andlaşması’nın imzalanıp 2009’da yürürlüğe gireceği tarihe kadar geçici olarak sekteye uğramasına rağmen, AB bugünkü yapısına ve konumuna ulaşmayı başarmıştır.¹⁶³

3.2. “AVRUPA KİMLİĞİ”NİN GELİŞİMİ

Avrupa kimliği ifadesi literatürde ilk kez 1970’lerden itibaren kullanılmaya başlanmıştır. AB içinde resmi anlamda ise ilk defa 1973’teki Avrupa Kimliği Hakkında Kopenhag Deklarasyonu’nda kullanılmıştır. Avrupa Topluluğu çatısı altında oluşturulmak istenen üst kimlik ile kamuoyunun, Avrupa Topluluğu’na topyekün desteğinin sağlanması ve fikir birlikteliğinin oluşturulması

¹⁶² Mor, “Avrupa (Birliği)...”, s. 499.

¹⁶³ A.g.e., s. 499.

hedeflenmiştir.¹⁶⁴ Avrupa kimliği tanımı, Avrupa bağlamında kültürel, tarihsel ve coğrafi temele işaret etmekle birlikte, kurumsal, hukuki ve anayasal müşterek oluşuma da vurgu yapmıştır.¹⁶⁵

AB'nin oluşturmaya çalıştığı Avrupalılık kimliği ve farklılık içinde birlik çalışmalarının AB ülkeleri ve onların vatandaşları üzerindeki etkilerini görebilmek için Eurobarometer'in araştırma sonuçlarına bu aşamada göz atılabilir. Eurobarometer'in 2015 yılında yaptığı araştırmada, insanlara "Kendinizi Avrupa Birliği vatandaşı hissediyor musunuz?" sorusuna araştırmaya katılanların, toplamda %27'si kesinlikle evet, %40'ı kısmen evet, %20'si hayır gerçekten hissetmiyorum, %11'i hayır kesinlikle hissetmiyorum ve %2'si ise kararsızım cevabını vermişlerdir.¹⁶⁶ 2010 yılından itibaren aynı araştırmanın sonuçlarına bakıldığında kesinlikle evet oranında bir artış olmakla birlikte %27'lik oranın AB için yeterli olmadığı değerlendirilebilir. Genel olarak bakıldığında ise 'evet' ve şartlı 'evet'in toplamı %67, iki ayrı 'hayır'ın toplamı ise %31 olarak ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan sonuçların AB için görece daha anlamlı gözüktüğü belirtilebilir.

Araştırma verilerine göre, AB'nin söz konusu bütünleşme çabalarının, bütün üye devletlerin vatandaşlarına aynı oranda nüfuz etmediği görülmektedir. Zira

¹⁶⁴ Sevgi Çilingir, "Avrupa Kimliği ve Ulus-Devlet Modeli", (<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/yead/article/viewFile/5000170424/5000153843>), Erişim:19 Aralık 2015.

¹⁶⁵ Franz C. Mayer ve Jan Palmowski, "European Identities and the EU – The Ties that Bind the Peoples of Europe", *JCMS*, 42, 3, (2004), ss. 579-589.

¹⁶⁶ European Commission, "European Citizenship Report", (<http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/yearFrom/1973/yearTo/2015/search/european%20citizenship/surveyKy/2099>), Erişim:8 Eylül 2015.

aynı araştırmada Lüksemburg, bu soruya %88 en yüksek toplam evet oranıyla cevap verirken, Yunanistan, Bulgaristan ve Kuzey Kıbrıs Rum Yönetimi %50 en düşük toplam evet oranlarıyla cevap vermiştir. Araştırmadan çıkan bu sonuçların çok çeşitli sebepleri olabilir. Bunu sadece milliyetçiliğe veya sosyo-ekonomik duruma göre değerlendirmek yanıltıcı olabilir. Yine bu araştırmada ilginç olan diğer bir sonuç ise, yaş gruplarına göre değişkenliğin olmasıdır. Araştırmaya göre aynı soruya, 15-24 yaş arası grup %76 oranında evet derken, 25-39 arası grup %71, 40-54 arası grup %68, 55 ve yukarı yaş grubu ise %60 oranında evet cevabı vermiştir. Bu da yaşlı nüfustan genç nüfusa doğru artan bir oranla Avrupalılık kimliğinin, daha fazla benimsendiğini göstermektedir. AB'nin uyguladığı bütünleşme politikalarının genç nüfus üzerinde nispeten daha etkili olduğu, araştırma sonuçlarından ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, AB açısından, ilerleyen yıllarda belki yıllar, belki on yıllar sonra bütünleşme çabalarının, olumlu sonuçlarının daha gözle görülür bir hal alabileceği öngörüsünde bulunulabilir. Bununla birlikte Birleşik Krallığın, AB'den ayrılma kararı alması bu tür kamuoyu yoklamalarının sonuçlarını olumsuz etkileyebilir. Her ne kadar %51.9'la kılpayı bir ayrılık kararı¹⁶⁷ alınmışsa da bu durum, AB'nin kimlik oluşturmadaki motivasyonunu bozabilir.

Birleşik Krallık ve İspanya'da ise aynı araştırmada farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. "Kendinizi Avrupa Birliği vatandaşı hissediyor musunuz?" sorusuna

---

¹⁶⁷ Hürriyet, "İngiltere AB'den çıkıyor... Brexit referandumundan sonra Cameron istifa kararı aldı...", (<http://www.hurriyet.com.tr/son-dakika-haberleri-ingiltere-abden-cikti-mi-referandumda-sasirtan-sonuc-40121490>), Erişim: 30 Haziran 2016.

Birleşik Krallık'ta %56 evet oranı çıkarken, İspanya'da %69'luk bir evet oranı çıkmıştır. Hem bu oranlara hem de ayrılıkçı bölgelerden özellikle İskoçya¹⁶⁸ ve Katalonya'nın¹⁶⁹ bağımsızlık sonrası AB'ye üye olma taleplerine bakılarak ayrılıkçı hareketlerin, Avrupalılık kimliğinin benimsenip benimsenmemesinden bağımsız olarak değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılabilir.

3.3. BÖLGESELLEŞME

Avrupa bağlamında bölgeselleşme, AB'nin özellikle 1990'lardan itibaren hız kazandırdığı bütünleşme çalışmalarıyla birlikte, üye ülkelerin bölgesel birimlerinin daha fazla ön plana çıktığı ve konumlarını güçlendirdiği bir süreç olarak ifade edilebilir.¹⁷⁰ Bölgeselleşme için, yönetsel bir oluşumu gerektirdiği söylenebilir. Bu kavram, adem-i merkezîyetçiliği olumlayan ve yerel/bölgesel karar vericilerin yetkilerinin artırılmasını ifade eden bir kavramdır.¹⁷¹ Genel

¹⁶⁸ International Business Times, "Scottish Independence: SNP Claims Scotland Will Have Automatic EU Membership", (<http://www.ibtimes.co.uk/scottish-independence-snp-claims-scotland-will-have-automatic-eu-membership-1464801>), Erişim: 12 Şubat 2016.

¹⁶⁹ The Telegraph, "Catalans warn forced EU exit would be blow to European free movement", (<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/spain/11892227/Catalans-warn-forced-EU-exit-would-be-blow-to-European-free-movement.html>), Erişim: 12 Şubat 2016.

¹⁷⁰ Mustafa Görün ve Hüseyin Gül, "Avrupa Birliği'nde Bölgesel İdari Yapılanmaların Dönüşümünde Uluslarüstü ve Uluslararası Faktörler", *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 5, 2, (2010), s. 81.

¹⁷¹ Mehmet Özel, "Avrupa Birliği'nde Bölge, Bölgeselleşme, Bölge Yönetimleri Kavramları Üzerine", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58, 1, (2003), s. 111.

olarak bölgeselleşme kavramının temelini, tıpkı ayrılıkçılık kavramında olduğu gibi siyasi, tarihi, ekonomik ve kültürel etkenler oluşturmaktadır.¹⁷²

İspanya, İtalya ve Belçika, siyasi ve kültürel bölgeselleşme taleplerinin ortaya çıktığı ülkelerdendir. Bölgeselleşmenin bir türü olan politik bölgeselleşme, anayasanın, kurumsallaşma ve görev sahasına yönelik ayırt edici farklılıkları tespit ettiği, siyasi yetkiye sahip bölgelerin kurulmasını ifade etmektedir.¹⁷³ Özellikle bu çalışmanın konusu ile ilişkili olması açısından politik bölgeselleşme kavramı dikkat çekicidir. AB'nin bölgeselleşme politikaları sonucunda, AB entegrasyonunun ilerlemesi ile paralel olarak, özellikle AB'deki etnik grupların, AB ile ilişkilerinde aracısız, doğrudan iletişime geçme eğilimlerinin arttığı belirtilebilir.¹⁷⁴ Bu noktada bölgeselleşmenin ayrılıkçı hareketleri hem ayrılma yönünde motive eden hem de engelleyen ikili bir yapısının olduğu söylenebilir. Söz gelimi, ayrılıkçı bölgeler açısından bu durumun onları daha fazlasını istemeye, nihayetinde ise bağımsızlığını ilan etmeye sevk edebileceği değerlendirilmesi yapılabilmekle birlikte, AB açısından ise AB'nin kendi belirlediği sınırlar dahilinde bazı bölgelere çeşitli yetkiler tanınması durumunun, onları mevcut konumlarına daha sıkı bağlanmaları konusunda motive edebileceği yönünde bir değerlendirme de yapılabilir. Bir başka değerlendirmede ise bölgeselciliğin ulus açısından gerekli ve onu etnik gruplardan ayırıcı bir unsur olduğu belirtilebilir. Zira gerçek veya varsayılan bir vatanın mevcudiyeti bir

¹⁷² Özel, "Avrupa Birliği'nde Bölge, Bölgeselleşme...", s. 110.

¹⁷³ A.g.e., s. 110.

¹⁷⁴ Doğan, "Uluslararası İlişkilerin Nesnesi Olarak...", s. 49.

ulusun özelliği olarak ortaya çıkmaktadır. Ulusların, belli bir ülkede mekansal olarak daha yoğun ve toplu bir şekilde bulunan etnik gruplar olduğu vurgulanabilir. Ayrıca, ulusların bir bölgede toplu bir şekilde yaşamaya başlamalarından itibaren o bölgenin kendi vatanları olduğunu düşündükleri de belirtilebilir.¹⁷⁵

Bölgeselleşme üç temel neden üzerinden izah edilebilir. Bunlar, ekonomik, politik, kültürel ve dilsel nedenlerdir. Ekonomik nedenlerden en önemlisi ülke içerisindeki bölgeler arasında mevcut bulunan ekonomik gelişmişlik farklarıdır. Bölgeselleşmenin, ekonomik kapsamdaki temel amacının, bölgesel ekonomik gelişmişlik farklılıklarının, yerelin yetkilerinin artırılmasıyla ve aşağıdan yukarıya doğru bir gelişmenin amaçlanmasıyla, ortadan kaldırılması olduğu söylenebilir. Bölgeselleşmenin politik kapsamdaki temel nedeni olarak ise, merkezi yönetimin siyaseten eksikliği veya yetersizliği belirtilebilir. Merkezi hükümetin yetersizliğini kapatmak ve onun işleyişini hızlandırmak İtalyan bölgeselleşmesinde de amaçlanmıştır. Bu bağlamda aslında bölgeselleşme, merkezileşmeye karşı değil, yardımcı bir unsur olarak değerlendirilebilir.¹⁷⁶

Son olarak, bölgeselleşmenin kültürel ve dilsel kapsamdaki nedeni ise *sui generis* dil ve kültüre sahip bölgelerin bunları korumak, yaşatmak ve muhtemel yasaklamalar ile engellemelere karşı bu bölgelerin kurumsal bir yapı oluşturmak

---

¹⁷⁵ Hechter, *Containing Nationalism*, s. 17-18.

¹⁷⁶ Özel, “Avrupa Birliği’nde Bölge, Bölgeselleşme,...”, ss. 111-112.

istemeleri şeklinde ifade edilebilir.¹⁷⁷ Milliyetçilik ile bölgeciliğin farklı olgular olduğu görüşünü savunanlar da vardır. Bu görüşe göre milliyetçilikte, merkezi yönetim ile belli bir bölgenin yöneticileri veya halkı arasında hak ve kaynakların adil bir şekilde paylaşımını tasarlayan müşterek bir eylem söz konusu iken, çevrenin bağımsızlık veya egemenlik gibi talepleri olmaksızın gerçekleşen merkez ve çevre arasındaki çeşitli pazarlıkların bir tür milliyetçilik olduğunu söylemenin pek mümkün olmadığı belirtilmektedir.¹⁷⁸ Katalonya da, yukarıda bahsedilen bölgeselleşme örneklerinden biri olarak gösterilebilir.

3.4. AB'DE BÜTÜNLEŞME SORUNLARI

2004 tarihli AB Anayasa Andlaşması'nın Fransa tarafından %54,87'lik bir oranla ve Hollanda tarafından da %61'lik bir oranla 2005 yılında reddedilmesinin, AB'nin resmi olarak 1951'de başlayan bütünleşme sürecinde yaşadığı en dikkat çekici krizlerden birisi olduğu söylenebilir. Burada dikkat çeken nokta, Avrupa açısından tarihi bir dönüm noktası olarak nitelenen AB anayasasının, Avrupa bütünleşmesinin temeli olan, yani kurucu ülkelerinden olan iki ülke tarafından

---

¹⁷⁷ Özel, “Avrupa Birliği'nde Bölge, Bölgeselleşme,...”, s. 113.

¹⁷⁸ Hechter, *Containing Nationalism*, ss. 11-12.

reddedilmesidir.¹⁷⁹ Bu sorun, 2007 yılında Lizbon Reform Andlaşması'nın imzalanması ve 2009'da da yürürlüğe girmesiyle çözülmüştür.¹⁸⁰

Yine bütünleşmeye dair sorunlar kapsamında AB için, üye devletler ve yerel yönetimler arasında karşılıklı bağımlılığın anlamı, önem arzetmektedir. Zira hem AB bütünleşmesi hem de ayrılıkçılık açısından, bu kavramın, söz konusu aktörlerin hamlelerini desteklemesi veya sınırlaması durumu mevcuttur. Söz gelimi AB bütünleşmesi için karşılıklı bağımlılık itici bir güç olarak ifade edilebilirken, ayrılıkçı bölgeler için ise bağımsızlık anlamında ivme kazandırıcı bir unsur olarak değerlendirilebilir. Bilhassa İskoçya ve Katalonya'nın parçası oldukları ülkelere karşı, özellikle ekonomik anlamda, karşılıklı bağımlılık gerekçelerinin olmadığı ya da en azından gözardı edilebilir boyutta olduğunu düşündükleri belirtilebilir. Bu durum sebebiyle de, Birleşik Krallık ve İspanya gibi ülkelerin, ayrılıkçı bölgelerinin bağımsızlık taleplerine yönelik, karşılıklı bağımlılık kapsamında, atacakları pek fazla adımlarının olmadığı ifade edilebilir. Dolayısıyla yukarıda bahsedilen durumlar, karşılıklı bağımlılık kavramını, tez konusu açısından önemli kılmaktadır.

Karşılıklı bağımlılık kavramı, çift taraflı etkileşim veya ortak bağımlılık durumu anlamına gelmektedir.¹⁸¹ Karşılıklı bağımlılık, günümüz çok katmanlı uluslararası ilişkiler sisteminde devletler arasındaki karmaşık karşılıklı ilişkiye

¹⁷⁹ Mor, "Avrupa (Birliği) Bütünleşme Süreci ve Sorunları", s. 528.

¹⁸⁰ Ahmet M. Güneş, "Lizbon Antlaşması Sonrasında Avrupa Birliği", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XII, 1-2, (2008), s. 740.

¹⁸¹ Joseph S. Nye, "Independence and Interdependence", *Foreign Policy*, 22, (1976), ss.131-132.

işaret etmektedir. Karşılıklı bağımlılığın mevcut olduğu iki devlet arasında, ortaya çıkabilecek olası ihtilaflarda, iki ülkenin atacağı adımlar neticesinde, biri diğerinden daha fazla zarar görebilecek olmakla birlikte, her iki devletin de bu anlaşmazlıktan zararlı çıkması durumu söz konusudur. Dolayısıyla böyle bir durumda karşılıklı bağımlılık ilişkisi içerisinde olan devletler muhtemel zararlara maruz kalmadan sorunları çözmeye eğilimindedirler.¹⁸²

AB nezdinde, üye devletlerin ve yerel yönetimlerin ulus-üstü bütünleşmesi için karşılıklı bağımlılık büyük bir önem arz etmektedir.¹⁸³ AB açısından karşılıklı bağımlılık bağlamında devletler ile birlikte yerel yönetimler de devreye girmektedirler. Karşılıklı bağımlılığın taraflar için ne kadar geçerli olduğuna bağlı olarak bütünleşmenin başarısının da o kadar artacağı değerlendirilmektedir. Ancak, burada bölgeler arası ekonomik gelişmişlik düzeyleri arasındaki bazı uçurumların, başarı şansını azaltabilme ihtimalinin olduğu söylenebilir. Söz gelimi, kendi kendine yetebilen gelişmiş bir ekonomiye sahip bir bölgeye yönelik, karşılıklı bağımlılık bağlamında öne sürülebilecek pek fazla pazarlık konusu yoktur. AB'nin aldığı ekonomik kararların oluşumu aşamasında söz konusu bölgeler, merkezi hükümet ile aynı konuda farklı düşünerek fikirsel anlamda çatışma içine girebilmektedirler. Bu durum özellikle ekonomik açıdan daha kötü durumda olan bölgelere fon aktarılması ile ilgili karar aşamalarında ortaya

---

¹⁸² Muharrem Gürkaynak ve Serhan Yalçınar, "Uluslararası Politikada Karşılıklı Bağımlılık ve Küreselleşme Üzerine Bir İnceleme", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 6, 23, (2009), s. 75.

¹⁸³ Sezgin Mercan, "Avrupa'nın Etnik ve Kültürel Ayrışmayla Sınava", *21. Yüzyıl*, 50, (2013), s. 12.

çıkmaktadır. Zira bu bölgelerin, sahip oldukları zenginliği daha fakir olan bölgelerle paylaşma konusunda pek istekli olmadıkları belirtilebilir.¹⁸⁴

Son olarak, bütünleşme çalışmaları ile birlikte ayrılıkçı bölgelerin, AB gündemini daha fazla meşkul eder hale geldiği vurgulanabilir. AB'nin politikaları sonucunda, özellikle 1992'den sonra derinleşen bütünleşmenin, bölgesel ayrılıkçı hareketlere daha fazla alan sağladığı ve ayrılıkçı söylemlere, daha açık bir şekilde ifade edilebilir bir ortam sağladığı söylenebilir.¹⁸⁵

3.5. AB'DEKİ AYRILIKÇILIK ÖRNEKLERİ

3.5.1. AB'deki Ayrılıkçı Hareketlerin Tanımlanması

AB'de bütünleşme çalışmalarının devam ettiği bir süreçte, dikkat çekici bir şekilde bazı üye ülkelerde de ayrılıkçılık söylemlerinin yükseldiği görülmektedir. Birleşik Krallık, İspanya, Belçika, Fransa ve İtalya, AB'deki ayrılıkçı hareketlerin yaşandığı başlıca ülkeler olarak göze çarpmaktadır.

AB'deki ayrılıkçı taleplerin çeşitli sebepleri olmakla birlikte, ekonomik nedenlerin nispeten öne çıktığı söylenebilir. Bunu İskoçya, Katalonya, Flaman

---

¹⁸⁴ Sezgin Mercan, "Katalonya, Bask, İskoçya, Korsika, Bavyera... Birlikte Nereye Kadar?", *21. Yüzyıl*, 49, (2013), s.33.

¹⁸⁵ Open Democracy, "European integration and the winds of secession", (<https://www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/andrea-filippetti/european-integration-and-winds-of-secession>), Erişim: 11 Şubat 2016.

Bölgesi ve Kuzey İtalya açısından özellikle vurgulamak mümkündür. Bu bölgeler, sahip oldukları zenginlik ve refah seviyesinin vergi vb. yollarla düşmesini istememektedirler. Ekonomik gelişmişlik anlamında, İskoçya ve Katalonya, AB içerisinde, emsallerine göre daha fazla öne çıkmaktadır.¹⁸⁶ Bahsi geçen bölgelerdeki ayrılıkçı hareketlerin nedenleri arasında ekonomi faktörü önem arz etmekle birlikte etnik, dilsel, kültürel ve dinsel farklılıkların da ayrılıkçılığın temel hareket noktalarından olduğunu belirtmek gerekir.¹⁸⁷ Ekonomi dışında, yukarıda sayılan farklılıkların bir kısmının ayrılıkçılığa etkisini, özellikle Katalonya ve Bask Ülkesi örneklerinde görmek mümkündür. AB’de ayrılıkçı hareketlerle karşı karşıya olan bu ülkelerin hepsinin de, kimi daha sert, kimi daha yumuşak tedbirler almakla birlikte, ayrılıkçılığa karşı oldukları söylenebilir. AB’deki ayrılıkçı hareketlerin önündeki engel sadece kendi merkezi hükümetleri de değildir. Kendi içinde benzer ayrılıkçı problemleri yaşayan ülkeler arasında örtülü bir dayanışma olduğu belirtilebilir. Söz gelimi, İskoçya’nın ilerideki olası bir bağımsızlığı ve devamında AB’ye yapacağı üyelik başvurusuna, İspanya’nın, kendisine emsal teşkil etmemesi açısından karşı çıkması öngörülebilir bir durumdur.¹⁸⁸

---

¹⁸⁶ Chris Marsden, "Avrupa’da Ayrılıkçı Ajitasyonun Yükselişi", (<https://www.wsws.org/tr/2012/nov2012/span-n16.shtml>), Erişim:10 Eylül 2015.

¹⁸⁷ Sezgin Mercan, "Katalonya, Bask, İskoçya, Korsika, Bavyera... Birlikte Nereye Kadar?", *21. Yüzyıl Dergisi*, 49, (2013), s. 32.

¹⁸⁸ Hanife Çetin, "AB’nin 2014’teki İmtihani: Milliyetçilik", (<http://www.turksam.org/tr/makale-detay/844-ab-nin-2014-teki-imtihani-milliyetcilik>), Erişim:16 Eylül 2015.

3.5.2. Birleşik Krallık Örneği

İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'nın birleşmesiyle oluşan Birleşik Krallık'ta, İskoçya tarafından bağımsızlık yolunda atılan adımlar ve genel olarak İskoç ayrılıkçılığının bu birlikteliğin temelini ciddi bir şekilde sarstığı söylenebilir. Ayrıca, AB'deki en önemli ayrılıkçı hareketlerden biri olarak İskoç ayrılıkçılığı öne çıkarılabilir. Zira bundaki en önemli etken, diğer emsallerinin aksine İskoçya'nın bağımsızlık için yaptığı referandum ve bu referandumda %45 evet ile %55 hayır oyu verenlerin başa baş mücadele etmesi gerekçe olarak gösterilebilir.¹⁸⁹ Bu noktada, İskoçların kurumsallaşması ve İUP'nin sıkı çalışması da gözardı edilmemelidir. Birleşik Krallık parlamentosunda ve İskoçya Bakanlığı'nda Birleşik Krallığın birlikteliğini savunan İskoç milletvekillerinin varlığı da söz konusudur. Bunun da Birleşik Krallık açısından bir avantaj olarak değerlendirildiği görülmektedir. Birleşik Krallık merkezi örgütlenmesini sağlayan temel unsurlarının halen var olduğunu da belirtmek gerekir.¹⁹⁰ İskoç ayrılıkçılığı ile ilgili ileride daha ayrıntılı olarak bilgi verilecektir.

Birleşik Krallık'ta, İskoç ayrılıkçılığı kadar gündemi meşgul etmese de Kuzey İrlanda sorunundan da bahsedilebilir. Sorunun temelini, daha çok din eksenli ve bundan kaynaklı diğer etkenler olduğu söylenebilir. Mezhepsel gerekçelerle, 1603 yılından itibaren Kuzey İrlanda'ya gönderilen Protestan nüfusun, Katoliklerin

¹⁸⁹ BBC, "Scottish referendum: Scotland votes 'No' to independence", (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-29270441>), Erişim: 10 Eylül 2015.

¹⁹⁰ Birgül Ayman Güler v.d., *Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri*, (Ankara: İmge Kitabevi, 2013), ss. 263-264.

arazilerine yerleştirilmesinin, İrlanda’da ayrılıkçı tohumların ekilmesine sebep olduğu belirtilebilir.¹⁹¹ İrlanda’nın ekonomisinde çok önemli bir yere sahip tarımın sermayesi olan toprakların, Katoliklerin elinden bu şekilde alınması, ekonomik ve mezhepsel sorunları beraberinde getirmiştir.¹⁹² Bu tarihsel altyapı üzerine gelişen Kuzey İrlanda sorunu bugün de varlığını sürdürmektedir. Bu kapsamda Kuzey İrlanda’nın gerek bağımsızlık ve gerekse güney ile birleşme yönünde taleplerinin olduğu ifade edilebilir.¹⁹³

Birleşik Krallık’ta başat ulus konumundaki İngilizlerin de bazı şikayetlerinin olduğu söylenebilir. Zira, 1997’deki yetki devri ile ilgili İngilizlerin, “İskoçya Parlamentosu’na devredilen ve sadece İskoçya’yı ilgilendiren konularda İngiliz milletvekilleri oy kullanamıyorken, Birleşik Krallık Parlamentosu’nda İskoçya’dan seçilen milletvekilleri, sadece İngiltere’yi ilgilendiren konularda neden oy kullanabilmektedir?” sorusuyla, kendi coğrafyalarını ilgilendiren konularla ilgili kendilerine özel bir karar alma mekanizmalarının olmadığına işaret etmeleri buna bir örnektir.¹⁹⁴ Bununla beraber, Birleşik Krallığın genelinde artan milliyetçilik ve 1997’deki yetki devri sonrasında, Britanyalılık üst kimlik yapısında bir zayıflama olduğu vurgulanabilir. Hegemon ulus konumundaki İngilizlerin, milliyetçi söylem ve davranışlarla bu durumu ispat eder hale geldikleri görülmektedir. Bunu, bazı özel günlerde sallanan İngiltere bayrağında

¹⁹¹ Elçin Aktoprak, “Din ve Millet: Kuzey İrlanda Örneğinde Bir Azınlık Milliyetçiliği Olarak Katoliklik”, *Alternatif Politika*, 7, 2, (2015), ss. 333-334.

¹⁹² A.g.e., ss. 334-335.

¹⁹³ Güler, v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 269.

¹⁹⁴ A.g.e., s. 264.

(beyaz üzerine kırmızı haç) veya İngiltere'den İskoçya'ya aktarılan kamu harcamalarının İngiltere üzerine bir yük olduğunun zaman zaman ifade edilmesinde görmek mümkündür.¹⁹⁵ Birleşik Krallık 2011 kamu harcaması verilerine göre ülke genelinde kişi başına ortalama 8.888 Sterlinlik bir rakamın ortaya çıktığı belirtilirken, İskoçya'da bu rakamın 10.165 Sterlin ile Kuzey İrlanda ve Londra'dan sonra üçüncü en yüksek ortalama olduğu görülmektedir. Buradan hareketle, Birleşik Krallığın yetki devrinde bulunduğu bölgelere aktardığı kamu harcamalarının, İngiltere'nin (8.634 Sterlin) aksine daha yüksek ve ortalamanın da üstünde olduğunu gösteren bu tablonun, ekonomik eşitsizlik iddiasıyla, İskoçya'dan ziyade İngilizler için kullanılabilmesinin makul gözüktüğü söylenebilir.¹⁹⁶ Son olarak hem Birleşik Krallık açısından hem de İskoçya açısından çok tartışmalı bir dönem olan Demir Leydi lakaplı Margaret Thatcher'ın Birleşik Krallık başbakanlığı sürecine değinmek, özellikle İskoçya'nın ayrılıkçı söylemlerinin zeminine bir nebze ışık tutması açısından faydalı olabilir.

Birleşik Krallık siyasi hayatına damga vurmuş olan Margaret Thatcher, 1979-1990 yılları arasındaki başbakanlığı müddetince sendikal hareketin belini bükmüş ve enerji, demiryolları ile sosyal konutlar gibi alanlarda büyük özelleştirmeler gerçekleştirmiştir.¹⁹⁷ Margaret Thatcher daha başbakan olmadan önce refah devleti ile ilgili görüşlerini "Eğitim, sağlık ve refah hizmetleri ile ilgili

---

¹⁹⁵ Güler, v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 267.

¹⁹⁶ A.g.e., s. 242.

¹⁹⁷ BBC, "Margaret Thatcher: Dünyanın 'Demir Leydi'si", (http://www.bbc.com/turkce/ozeldosyalar/2013/04/130408_thatcher_obit), Erişim: 22 Nisan 2016.

isteklerin doyumsuzluğu kanıtlanmıştır. Bizler, bu sorumluluğu ait olduğu yere ailelere ve insanların kendilerine geri vermeyi denemek zorundayız.” şeklinde ifade etmiştir.¹⁹⁸ Genel olarak devletin sosyal hayata katkısını ve müdahalesini ifade eden, savaş sonrası uzlaşma ruhu¹⁹⁹, refah devletinde kutsal kabul edilmiş ve Thatcher'ın bu anlamdaki reformları son derece tartışmalı görülmüştür.²⁰⁰ Birleşik Krallık genelinde olduğu gibi İskoçya'da doğal olarak bu yeniden yapılandırma sürecinden olumsuz etkilenmiştir.

Thatcher'ın kamuya ait endüstrileri özelleştirmesiyle İskoçya iç yatırıma daha bağımlı hale gelmiş²⁰¹ ve 1990'a yaklaşıırken İskoç sanayisinin yaklaşık %70'i dışarıdan yönetilir hale gelmiştir.²⁰² İskoçya'da 1960'larda pahalıya maledilerek yaratılmış veya korunmuş olan otomobil üretimi ve diğer alüminyum ve gemi üretim sanayileri gibi birçok *Fordist* ekonomi Thatcher döneminde çok büyük zarar görmüştür.²⁰³ Önde gelen İskoç şirketlerinin yabancılar tarafından satın alınması İskoçları rahatsız etmiş ve bu durum da serbest piyasanın, İskoçlar tarafından az desteklenmesine neden olmuştur.²⁰⁴ İskoç içecek firması Distillers'ın

---

¹⁹⁸ Margaret Thatcher, *Let Our Children Grow Tall*, (London: Centre for Policy Studies, 1977), ss. 82-83.

¹⁹⁹ II. Dünya Savaşı sonrasında Birleşik Krallık gibi sanayileşmesini tamamlamış ülkelerde ortaya çıkan savaş sonrası refah devleti uzlaşması kavramı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: H. Bahadır Eser, Dilek Memişoğlu ve Gökhan Özdamar, “Sosyal Siyasetin Üretilmesi Sürecinde Refah Devletinden Neo-Liberal Devlete Geçiş: Devletin Kamu Hizmeti Sunma İşlevinin Değişimi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16, 2, (2011), ss. 204-205.

²⁰⁰ David Stewart, “Challenging the consensus: Scotland under Margaret Thatcher, 1979-1990”, Doktora Tezi, Glasgow Üniversitesi, Tarih Bölümü, Glasgow, Eylül 2004, s.152.

²⁰¹ A.g.e., s.98.

²⁰² A.g.e., s. 77.

²⁰³ Christopher Harvie, *Scotland: A Short History*, (New York: Oxford University Press, 2014), s. 155.

²⁰⁴ Stewart, “Challenging the consensus...”, s.98.

Guinness isimli şirket tarafından 1986'da birtakım usulsüzlüklerle devralınması ile en üst seviyeye ulaşan ve bazı Guinness yöneticilerinin hapse atıldığı dönemde, İskoç üretiminin yaklaşık üçte ikisinin güneye satıldığı görülmektedir.²⁰⁵ Londra'nın küresel bir finans merkezi haline gelmesiyle refah seviyesi artıyorken, Birleşik Krallık ve İskoçya içerisinde yürütülen ticari faaliyetlerin kararlarının artan bir şekilde dışarıdan alınması, Thatcher açısından önemsiz bir durum olmuştur.²⁰⁶

Thatcher'ın ekonomi alanındaki uygulamaları İskoç üretim endüstrisinde düşüşe ve işsizlikte büyük artışlara sebep olmuştur.²⁰⁷ İskoçya'da, 1979'dan 1985'e kadar madenci sayısı nerdeyse yarı yarıya düşmüş²⁰⁸ ve 1989 yılında ise İskoçya'da yalnızca iki adet kömür ocağı kalmıştır.²⁰⁹ Bununla birlikte İskoçya'nın birçok ağır imalat sanayi uzun vadeli bir düşüş süreci yaşamış ve bu endüstriler kaçınılmaz bir şekilde küçülmüştür.²¹⁰ Thatcher'ın yüksek faiz ile para arzını kontrol girişimlerinin başarısız olması ve kamu harcamalarının kesilmesi ile ağır imalat sanayi sektörünün gerilemesinin hızlanması gibi nedenlerle, Demir Leydi'nin mevcut süreci yönetmesine yönelik birçok eleştiri gelmiştir. Thatcher'ın ekonomi stratejisinden büyük işsizlik artışları ile nasibini alan İskoç ekonomisi,

²⁰⁵ Harvie, *Scotland: A Short History*, s. 156.

²⁰⁶ Stewart, "Challenging the consensus...", s. 98.

²⁰⁷ A.g.e., s. 97.

²⁰⁸ Hansard 1803-2005, "Labour Statistics", (http://hansard.millbanksystems.com/written_answers/1985/mar/27/labour-statistics#column_260w), Erişim: 14 Mayıs 2016.

²⁰⁹ Robert S. Halliday, *The Disappearing Scottish Colliery*, (Edinburgh: Scottish Academic Press, 1990), s. 17.

²¹⁰ Stewart, "Challenging the consensus...", s. 97.

finans hizmetleri, perakende, elektronik, turizm ve petrole yönelse de bu sektörlerin sağladığı istihdam, üretim sanayisinde ortaya çıkan iş kayıplarını karşılamada başarısız olmuştur. Ayrıca İskoç ekonomisi artan bir şekilde, perakende ve finans hizmetleri sektörlerinin büyümesi için tüketici borçlanması ve harcamasına bağımlı hale gelmiştir.²¹¹ Bu dönemde, İskoçya'da yaşam standartları 1981 ve 1989 yılları arasında her ne kadar % 30 oranında artsa da²¹², bu durum işsizler ve düşük ücretliler için geçerli olamamıştır.²¹³

Bütün bu yaşanan olumsuzluklar neticesinde, Thatcher ve onun politikalarının İskoç karşıtı olduğuna dair hem o dönemde hem de bugün yaygın bir görüşün olduğu söylenebilir.²¹⁴ Bu dönemde, Thatcher'a karşı oluşan söz konusu algının temel nedenlerinden birisi, İskoçya'da 1973 ile 1979 yılları arası ortalama %6,4 olan işsizlik oranının, 1979 ile 1988 yılları arasında ortalama %11,6'ya yükselmesidir.²¹⁵ Thatcher'ın başbakanlığının ikinci dönemi İskoçya açısından Thatcher'a yönelik İskoç karşıtlığı algısının daha sıkı yerleşmesine vesile olan bir dönem olmuştur. Zira bu dönemde güney İngiltere ekonomik açıdan iyiye doğru giderken İskoçya tersine ekonomik olarak daha kötüye doğru gitmiş ve bu dönemde işsizlik artmıştır. İskoçya'da serbest meslek sahibi işçi sayısı 1979'da 146.000'den, 1989'da 221.000'e yükselmişken, bu değişimin güney İngiltere'de

---

²¹¹ Stewart, "Challenging the consensus...", s. 97.

²¹² Margaret Thatcher, *The Downing Street Years* (London: Harper Collins Publishers, 1993), s. 101.

²¹³ Stewart, "Challenging the consensus...", s. 98.

²¹⁴ BBC, "Margaret Thatcher's legacy in Scotland, 25 years after her downfall", (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-34950041>), Erişim: 11 Mart 2016.

²¹⁵ Stewart, "Challenging the consensus...", s. 99.

aynı ölçüde olmaması bunun bir örneğidir.²¹⁶ Thatcher'ın yönetiminde olduğu dönemin sonuna doğru, savaş sonrası uzlaşısından telafi edilemez şekilde kopulmuştur. Bununla birlikte artık tam istihdam, ne politik, ne de ekonomik öncelik olmaktan çıkmış ve endüstriye doğrudan devlet sübvansiyonları kesilmiştir.²¹⁷

Thatcher, yukarıda bahsedilen tartışmalı adımlarının yanı sıra, İskoç eğitim sistemini İngilizleştirmekle ve sağlık hizmetlerini gizlice özelleştirmekle de suçlanmış ve uygulamaya koyduğu sosyal güvenlik düzenlemelerinin halkı önemsemeyen tutumu ile de tartışılmıştır.²¹⁸ İskoçya, 1979 sonrası Muhafazakarların yeniden yapılandırma çalışmalarından, Birleşik Krallığın diğer bölgelerine göre daha kötü etkilenmiştir. Bunun sebepleri ise, İskoçya'nın refah devleti uygulamalarına daha yüksek oranlarda bağımlı olması, kronik ölçüdeki hastalıklara ve kendine özgü eğitim sistemine sahip olmasıdır.²¹⁹ Bir örnek vermek gerekirse, ihtiyaçlarını karşılamakta sıkıntı çeken ve ilave yardıma muhtaç olan İskoç sayısı 1979'da 450,000 iken bu sayı 1982'de 770,000'e yükselmiştir.²²⁰ Ayrıca İskoçya'da tüketici borç tutarı, 1982'de yaklaşık 16 milyar pound iken, 1989'un aynı döneminde bu borç tutarı neredeyse üç katına çıkmıştır.²²¹

---

²¹⁶ Stewart, "Challenging the consensus...", ss. 99-100.

²¹⁷ A.g.e., s. 97.

²¹⁸ A.g.e., s. 152.

²¹⁹ A.g.e., s. 194.

²²⁰ Christine F. Collette ve Keith Laybourn, *Modern Britain since 1979: A Reader*, (New York: I.B. Tauris, 2003), s. 163.

²²¹ David Stewart, *The Path to Devolution and Change: A Political History of Scotland Under Margaret Thatcher*, (London: I.B. Tauris, 2009), s. 81.

İskoçya'da 1989'da yapılan bir araştırmada %71'lik bir çoğunluğun, kamu çıkarlarının korunduğu ve ekonominin daha fazla devlet kontrolünde olduğu bir ülkede yaşamayı tercih edeceklerini ifade etmeleri de²²² onların bu yaşanan süreçte çektikleri sıkıntıların bir yansıması olarak görülebilir. İskoçya'nın eski Birinci Bakanı ve İUP'nin eski başkanı Alex Salmond, Thatcher her ne kadar bunu arzulamasa da onun uyguladığı sosyal politikaların Hollyrood olarak adlandırılan İskoç parlamentosunun oluşumunda olumlu anlamda etkisinin olduğunu belirtmiştir.²²³ Dahası bugün bağımsızlık yolundaki İskoçya'nın bağımsızlık talebinin altında da Thatcher ve onun uygulamalarının önemli birer etken olduğuna dair görüşler de mevcuttur.²²⁴

3.5.3. İspanya Örneği

17 özerk bölge ve iki özerk kentten oluşan²²⁵ İspanya'da ayrılıkçılığın en yoğun olduğu iki bölge olarak, Katalonya ve Bask Ülkesi sayılabilir. Katalonya, bağımsız bir ülkede olabilecek, etnisite, dil, kültür gibi ulusal kimlik unsurları, üzerinde yaşanılacak toprak parçası ile güçlü bir ekonomiye sahip olması ve bunlardan daha da önemlisi bağımsızlık yönünde kuvvetli bir iradeye sahip olması

²²² Scottish Government Yearbook 1990, "Opinion Polls in Scotland", (http://www.scottishgovernmentyearbooks.ed.ac.uk/record/23070/1/1990_ref1_Optionpolls.pdf), Erişim: 22 Ocak 2016.

²²³ BBC, "Alex Salmond says former PM Thatcher 'set ball rolling' for Scots parliament", (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-22180112>), Erişim: 03 Mart 2016.

²²⁴ The Washington Post, "If Scotland votes for independence, it'll be Margaret Thatcher's fault", (<https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/09/16/if-scotland-votes-for-independence-itll-be-margaret-thatchers-fault/>), Erişim: 10 Haziran 2016.

²²⁵ Güler, v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 507.

açısından tıpkı İskoçya örneğinde olduğu gibi hem İspanya, hem de AB için ciddi bir endişe kaynağı olan ayrılıkçı bölgelerden birisidir. İspanya’da, Katalonya ile birlikte, en sorunlu bölgelerden bir diğeri ise Bask Ülkesi’dir. Bu bölgenin nüfusu Katalonya’ya göre daha az olmakla birlikte milliyetçi söylem, bu bölgede *Euskadi Ta Askatasuna* (ETA)’nın faaliyetlerine son verdiği 2011 yılına kadar terör eylemleri olarak daha radikal bir şekilde ifade edilmiştir. Bask Ülkesi’ndeki milliyetçilik söyleminin en etkin itici gücü, Avrupa’nın en eski dillerinden olan Bask dili realitesidir.²²⁶

Bask milliyetçiliğinin temeli, Bask Milliyetçi Partisi (BMP) kurucusu Sabino Arana tarafından 19. yüzyılın son çeyreğinde, Bask etnik varlığının korunması olarak ifade edilmiştir. Bu bağlamda, İspanya tarafından Baskların da dahil olduğu homojen bir toplumsal yapının oluşturulması, Basklar için kabul edilemez bir durumdur. Fransa’nın güneyinde bulunan üç Bask bölgesi de İspanya’daki Bask sorununun diğer bir parçasıdır. Sabino Arana, *Biskaya* isimli kitabında bu durumu dile getirmiş ve Bask Ülkesi’nin bir bütün olarak federal birlikteliğinden bahsetmiştir.²²⁷ Bununla birlikte, İspanya için ayrılıkçılık gündeminin, Basklardan ziyade Katalanlar bağlamında daha sıcak olduğu belirtilebilir.

İspanya’nın, ayrılıkçılık sorunu ile karşı karşıya kalmasında Franco rejiminin önemli bir etkisi vardır. Bu dönemin yönetim anlayışı baskıcı ve özgürlükleri kısıtlayıcıdır. Doğal olarak bu durum, Katalanlara ve Basklılara olumsuz olarak

²²⁶ Mercan, “Katalonya, Bask, İskoçya, Korsika, Bavyera... Birlikte Nereye Kadar?”, s. 35.

²²⁷ Fatma Gül Çökmez, “Bask Bölgesi: Etnik Milliyetçiliğin Tarihsel Gelişimi ve İspanya’daki Devlet Politikalarının Etkisi”, *Ege Akademik Bakış*, 8, 1, (2008), s. 357.

yansımasıdır. Özerk yönetim organlarının kaldırılması, Katalanlar açısından, Franco rejimine ait en çarpıcı örneklerden biri olarak belirtilebilir. Bunun yanında, Katalonya'nın ekonomik verilerinin de Katalanları, ayrılma yönünde teşvik ettiği öne sürülebilir. Katalan ekonomik kaynaklarının, Katalonya dışında, fazlaca kullanıldığı iddiası ve bağımsız bir Katalonya'nın bütün gelirlerini kendisinin kullanacak olması, ayrılma talepleri açısından önemli etkenlerdir. Katalanlar, bütün bu gerekçelerle referandum söylemini yoğun olarak kullanmaktadırlar. Yapılan kamuoyu yoklamaları ve 2014 yılında yapılan gayri resmi referandum sonuçlarından da ayrılma yönünde kuvvetli bir mutabakatın olduğu görülmektedir.

İspanya tarihinin genel olarak da çalkantılı olduğu vurgulanabilir. Franco'dan önce de söz konusu ayrılıkçı bölgelerin, zaman zaman sorunlar yaşadığı belirtilebilir. Yerel unsurların yaşadığı bu sorunların 1800'lü yıllara dayandığı görülmektedir. Dolayısıyla bahsedilen baskıcı dönemlerin ayrılıkçı bölgeler üzerindeki etkisinin köklü olduğu ileri sürülebilir. Merkez ile yerel yönetimler arasındaki mücadelenin tarihinin çok eskilere dayanması ve bu mücadelenin bugünde devam etmesi nedeniyle İspanya'da sorunun kronikleşmiş olduğu söylenebilir.

Öyle ki, İspanya tarihinde, yalnızca farklı etnik kökene veya farklı bir dine sahip olmak değil, aynı dili konuşan ve aynı dine sahip olan İspanyolların, İspanya dışında doğmuş olmaları dahi, onlar için ayrımcılığa bir gerekçe olabilmıştır. İspanya'nın sömürgelerinde yaşayanlara uyguladığı bu ayrımcılığın, İspanya tarihi açısından ciddi bir ayrımcılık örneği olduğu vurgulanabilir.

Böylesine katı bir ayrımcılığın İspanya tarihinde meydana gelmesinden yola çıkarak, diğer dönemlerde yaşanan baskıcı rejimlerin, ayrılıkçı bölgeler açısından, ayrılmaya iten gerekçeler olarak kullanılmasının, makul gözüktüğü ileri sürülebilir. Bugün de devam eden bu mücadelede, Madrid yönetimi tarafından, zaman zaman birtakım kısıtlamalara gidildiği görülmektedir. Katalonya'nın 2006'da genişletilen yetkilerinin 2010'da daraltılması ve Katalanların İspanya içerisinde bir ulus olarak tanınamayacağına dair alınan karar bu kısıtlamaların örnekleridir.

3.5.4. Diğer Avrupa Ülkelerindeki Ayrılıkçılık Örnekleri

AB'deki diğer ayrılıkçılık örnekleri sırasıyla Belçika, Fransa ve İtalya şeklinde açıklanacaktır. Belçika'nın Fransız yönetiminde olduğu dönem, çağdaş yönetim sisteminin de olduğu bir dönem olmuştur. Viyana Kongresi ile Hollanda hakimiyeti altına giren Belçika daha sonra kendi bağımsızlığını elde ederek egemen bir ülke olmuştur. Belçika'nın ilk kurulduğu dönemde Fransızca resmi dil olmuş ve bu durum o dönem için halk nezdinde problem teşkil etmemiştir. Daha sonraki süreçte bu durum, dil temelli bir ayrışmanın tohumlarının ekilmesine vesile olmuştur. Özellikle I. ve II. Dünya Savaşı sonrasında Flamanlar ve Valonlar arasında Flemenkçe ve Fransızca dilleri temelinde bir gerilim ortaya çıkmıştır.²²⁸

²²⁸ Fehmi Kerem Bilgin, "Belçika'da Ulusal Kimlikler ve Federalizmin Gelişimi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67, 1, (2012), s. 1.

Belçika, 1830’da ulus-devlet olarak tanınmış²²⁹ ve bu tarihten günümüze kadar da Valonlar ve Flamanlar arasındaki sorunlar çeşitli seviyelerde kendini göstermiştir. Ülkenin kuzeyindeki Flamanlar ile güneyinde bulunan Valonlar arasındaki sorunlar hem siyasi, hem de ekonomi kaynaklıdır. Siyasi nedenlerin başında da yukarıda değinildiği üzere dil sorunu ve Flamanların nüfus olarak daha fazla olmalarına rağmen yönetici kesimde daha az söz sahibi olmaları yönündeki iddia gelmektedir. Ekonomik problemler ise Flanders Bölgesi ile Valon Bölgesi arasındaki ekonomik gelişmişlik düzeylerinin dengesizliğinden kaynaklanmaktadır. Flanders bölgesi sahip olduğu zenginliği Valonlarla paylaşmak istememekte ve yukarıdaki diğer siyasi nedenleri de gerekçe olarak gösteren Flamanlar bağımsızlık istemektedirler.²³⁰

Köklü merkezîyetçi yapısıyla AB’nin öne çıkan ulus-devletlerinden olan Fransa ise geçmişi Napolyon dönemine dayanan, Korsika ayrılıkçılık problemiyle karşı karşıyadır. Korsika Ulusal Hürriyet Cephesi isimli örgütün öncülüğünü yaptığı ayrılıkçı hareket²³¹, Katalonya ve İskoçya kadar ciddi bir tehdit olarak görülmesi de adada bir kamuoyu oluşturması açısından Fransa’nın dikkate alması gereken bir ayrılıkçı hareket olduğu söylenebilir.

---

²²⁹ Belgium, “Revolution and independence”, (http://www.belgium.be/en/about_belgium/country/history/belgium_from_1830), Erişim: 10 Ocak 2016.

²³⁰ Eren Okur, “AB’de Ayrılıkçı Bölgeler ve Topluluklar”, (<http://www.bilgesam.org/incele/812/-ab'de-ayrilikli-bolgeler-ve-topluluklar/#.VgWwmrTvryk>), Erişim: 5 Eylül 2015.

²³¹ A.g.e.

Brotonlar, Alsaslılar, Basklar, Katalanlar, Korsikalılar Fransa'daki etnik çeşitliliğin örnekleri olarak sayılabilmekle birlikte Korsika isminin ayrılıkçılık bağlamında diğerlerinden ayrıldığı belirtilebilir. Korsika'nın, özerklik kapsamında değerlendirilebilecek dil ve yönetsel kaynaklı bazı taleplerinin olduğu vurgulanabilir. Korsika'nın hem bölgesel konumu, hem de etnik kimliği itibariyle Fransa'ya uzak coğrafyası da söz konusu ayrılıkçılığın diğer gerekçelerindedir.²³² Bu arada Fransa'nın da bu durumu dikkate alarak bazı hamleler yaptığı söylenebilir. 2008'de Sarkozy'nin kabineyi adada toplaması bunlardan birisi olarak değerlendirilebilir.²³³

Son ayrılıkçılık örneği olan İtalya ise Belçika'daki soruna ekonomik yönüyle benzer bir kuzey-güney ayrışması yaşamaktadır. İtalya'da özellikle kuzey, güney ve merkez arasında ciddi bir gelişmişlik farkı göze çarpmaktadır.²³⁴ Ekonomik yönden çok daha gelişmiş durumda olan kuzey, güney İtalya'dan yoğun bir göç almaktadır. Bununla birlikte, gelişmiş ekonomik varlığının güneyle paylaşılması noktasında duyulan rahatsızlık neticesinde, kuzey İtalya'da, zaman zaman ayrılık talepleri dile getirilmektedir.²³⁵ İtalya topraklarının parçası olan Venedik Krallığı Bölgesi'ndeki bu ayrılıkçı hareket, Avrupa'da anılan temel ayrılıkçılık

²³² Bilgehan Emeklier, "Fransa'nın Etnik Kimlik Sorunlarına Politik-Psikolojik Bir Yaklaşım: Korsika Örneği", (<http://www.bilgesam.org/images/dokumanlar/0-93-2014031914emeklier.pdf>), Erişim: 10 Aralık 2015.

²³³ Okur, "AB'de Ayrılıkçı Bölgeler ve Topluluklar", Erişim: 5 Eylül 2015.

²³⁴ Nuri Tortop, "İtalya'da Yerel Yönetimlerin Yapısı ve Son Düzenlemeler", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 5, 3, (1996), s. 65.

²³⁵ Okur, "AB'de Ayrılıkçı Bölgeler ve Topluluklar", Erişim: 5 Eylül 2015.

örneklerinden birini teşkil etmektedir.²³⁶ Diğer bazı ülkelerin aksine, bünyesindeki farklı kimliklere esasen daha yumuşak yaklaşan İtalya, söz konusu ayrılıkçılık karşısında, AB ile yasal eşgüdümünü zora sokmak pahasına, kesin bir tavır sergilemektedir.²³⁷

Yukarıda açıklanan ayrılıkçılık örnekleri, hem yapısal özellikleri (kimlik, aidiyet, ekonomik gelişmişlik) olarak, hem yaşadıkları ayrılıkçılık sürecinde bugün geldikleri nokta itibariyle, hem de uluslararası sistemin ve parçası oldukları ülkelerin, bu ayrılıkçı hareketlere, taleplerinin meşruiyeti zeminindeki yaklaşımları açısından incelendiğinde, İskoçya ve Katalonya'nın diğerlerinin arasından kolayca sıvrıldığını söylemek mümkündür. Örnek vermek gerekirse, İskoçya'nın 18 Eylül 2014'te bağımsızlık referandumunu gerçekleştirmiş olması ve referandum sonucunda İskoç seçmenlerin önemli bir kısmının (%44.7) İskoçya'nın bağımsızlığı yönünde oy kullanması²³⁸ İskoç ayrılıkçılığını diğerlerinden ayıran ve incelemeye değer kılan önemli etkenlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Aynı şekilde İspanya'da Katalanlar da benzer bir referandumu 9 Kasım 2014'te yapacaklarını ilan etmişlerdir. Ancak merkezi hükümet, bu referandumun gayri resmi olduğunu belirtmiştir. Buna rağmen referandum sembolik olarak yapılmış ve her ne kadar seçmenlerin büyük bir kısmı oy kullanmasa da yapılan

²³⁶ Mercan, "Katalonya, Bask, İskoçya, Korsika, Bavyera...", s. 32.

²³⁷ A.g.e., s. 35.

²³⁸ The Guardian, "Scottish independence referendum: final results in full", (<http://www.theguardian.com/politics/ng-interactive/2014/sep/18/-sp-scottish-independence-referendum-results-in-full>), Erişim: 11 Eylül 2015.

referandumdan yaklaşık %80 oranında bağımsızlık çıkmıştır.²³⁹ Bununla birlikte 27 Eylül 2015 tarihinde yapılan seçimlerde Katalonya'da bağımsızlık yanlısı partilerin 135 sandalyeli mecliste toplamda 72 sandalye alarak mutlak çoğunluğu elde etmeleri de²⁴⁰ Katalonya'nın bağımsızlık konusundaki toplumsal mutabakatını göstermesi açısından önemlidir. Katalonya ile ilgili yukarıda açıklanan iki gelişme, Katalonya'nın incelemeye değer bir ayrılıkçı hareket olduğunu göstermektedir.

---

²³⁹ BBC, "Catalonia vote: 80% back independence - officials", (<http://www.bbc.com/news/world-europe-29982960>), Erişim: 4 Eylül 2015.

²⁴⁰ BBC, "Catalonia vote: Pro-independence parties win elections", (<http://www.bbc.com/news/world-europe-34372548>), Erişim 5 Eylül 2015.

IV. BÖLÜM: İSKOÇ VE KATALAN AYRILIKÇILIĞI ÖRNEKLERİ

4.1. İSKOÇ AYRILIKÇILIĞI

4.1.1. Birleşik Krallık Yönetim Yapısının Tarihsel Gelişimi ve Bugünü

Anayasal monarşi ile yönetilen Birleşik Krallık, İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda devletlerini içerisinde barındıran üniter bir ülkedir.²⁴¹ Bu birleşme 16. yy.'da başlamış ve üç aşamada meydana gelmiştir. İlk olarak Galler 1536'da, sonra 1707'de İskoçya ve son olarak da İrlanda 1800'de bu birleşmeye dahil olmuş, ancak Birleşik Krallık'ın günümüzdeki halini alması ise İrlanda'nın 1921'de bölünmesi ile gerçekleşmiştir. Söz konusu bölünmeyle İrlanda'nın güneyi İrlanda Cumhuriyeti adı ile varlığına devam ederken, Kuzey İrlanda, Birleşik Krallık çatısı altında kalmıştır.²⁴² Bu birleşme sonrasında İskoçya ile ilgili

²⁴¹ Dışişleri Bakanlığı, "Birleşik Krallık'ın Siyasi Görünümü", (<http://www.mfa.gov.tr/ingiltere-siyasi-gorunumu.tr.mfa>), Erişim: 27 Kasım 2015.

²⁴² Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 145.

bütünleşme sürecinin koordinesi ve bu bölgeyle ilgili gelişmelerin takibi için Birleşik Krallık kabinesinde 1885 yılında İskoçya Bakanlığı kurulmuştur.²⁴³

Birleşik Krallık, tarihsel demokrasi anlayışının da etkisiyle parlamento üstünlüğüne vurgu yapan güçler ayrılığı temelli, anayasal bir krallık yönetimine sahiptir.²⁴⁴ Ayrıca Birleşik Krallık anayasası, yazılı olmayan bir anayasadır.²⁴⁵ 650 milletvekili olan ve seçimle oluşan Avam Kamarası ile atama ve veraset yoluyla oluşan ve üst organ niteliğindeki yaklaşık 825 kişilik Lordlar Kamarası, Birleşik Krallık parlamentosunun iki ayağını oluşturmaktadır.²⁴⁶ Yürütme ise Kraliyet, Özel Konsey²⁴⁷, bakanlar kurulu, başbakan, kabine ve kamu yönetiminden meydana gelmektedir.²⁴⁸

Westminster modeli olarak tanınan Birleşik Krallık demokrasisi ve yönetsel geleneği parlamento üstünlüğüne odaklanmıştır. Bütünleşik bir yapıya sahip olan Birleşik Krallık merkezi yönetim biçiminin, özerk ve yerel yönetimler üzerinde dikkat çekici bir hakimiyeti söz konusudur.²⁴⁹ Merkezin bu üstünlüğüne yönelik eleştiriler dışarıdan yapıldığı gibi içeriden bazı yüksek yönetim makamları

²⁴³ Elif Çolakoğlu, “Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığında Bölge Yönetimleri”, *Ekev Akademi Dergisi*, 10, 29, (2006), s. 362.

²⁴⁴ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 148.

²⁴⁵ A.g.e., s. 150.

²⁴⁶ UK Parliament, “The two-House system”, (<http://www.parliament.uk/about/how/role/system/>), Erişim: 17 Nisan 2016.

²⁴⁷ 17. yüzyılda Kralın az sayıdaki danışmanından oluşan bu konsey, kabinenin ilk biçimi olarak ifade edilir. bkz. Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 164.

²⁴⁸ Siyasal İletişim Enstitüsü, “İngiltere’de Siyaset; Seçimler ve Siyasal Partiler”, (<http://www.siyasaliletisim.org/pdf/ingilteredesiyaset.pdf>), Erişim: 5 Mart 2016.

²⁴⁹ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 154.

tarafından da yapılmıştır.²⁵⁰ Dolayısıyla Birleşik Krallık'ta 1990'larda başlayan bölgeselleşme çalışmalarının tetikleyici unsurlarının, bu eleştiriler ile birlikte, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'da 1960'lı yıllarda başlayan milliyetçilik akımı ve AB'nin bölgeselleşme politikaları olduğu belirtilebilir.²⁵¹

Söz konusu bölgeselleşme politikalarının da etkisiyle gerçekleştirilen yetki devri ile merkezi hükümetin sahip olduğu yasama ve yürütme yetkilerinin bir kısmı İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'daki ulusal parlamentolara ve bunların yetkilendirdiği yürütme organlarına verilmiştir. Buna rağmen, Birleşik Krallığın üniter devlet özelliği korunmuş ve yetki devrinin değiştirilmesi, geri çekilmesi gibi haklar saklı tutulmuştur.²⁵² Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere anayasa, savunma, ulusal güvenlik, dış politika, vatandaşlık, göç, vb. bazı önemli konular Birleşik Krallık parlamentosu yetki alanında kalmıştır. Dolayısıyla yeni durum da İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda açısından bir egemenlik durumu söz konusu olmamıştır.²⁵³

İskoçya ve Galler'in 1997'deki referandumla²⁵⁴, Kuzey İrlanda'nın ise, 1998 Belfast Anlaşması²⁵⁵ ile gerçekleştirdikleri belirli orandaki yetki devirleri sayesinde yönetimleri kısmen daha özerk hale geldiği söylenebilir. Birleşik

---

²⁵⁰ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 248.

²⁵¹ A.g.e., s. 256.

²⁵² Dışişleri, "Birleşik Krallık'ın Siyasi Görünümü".

²⁵³ A.g.e.

²⁵⁴ The Official Home of UK Legislation, "Referendums (Scotland and Wales) Act 1997", (<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1997/61/introduction>), Erişim: 27 Ocak 2016

²⁵⁵ UK Government, "The Belfast Agreement", (<https://www.gov.uk/government/publications/the-belfast-agreement>), Erişim: 05 Nisan 2016.

Krallığın özellikle bu yetki devrinden bugüne değin geçirdiği dönüşüm ile ilgili bazı tartışmalar yapılmaktadır. Bir görüşe göre, Birleşik Krallığın, bu dönüşüm sonucunda, güçlü merkezi yönetim sistemi artık sona ermiş ve yarı federal bir sistem ortaya çıkmıştır. Başka bir tespite göre ise, Birleşik Krallığın, geçmişten gelen köklü kurumsallaşması ve bütünleşmesi ile birlikte şuan ki yeni durumu, eskinin yeni şartlara göre güncellenmesinden ibarettir ve bu, Birleşik Krallığın merkezi yapısını etkilememektedir. Söz konusu tartışma kapsamında iki durumdan birini tamamen doğrulamak veya yanlış olduğunu söylemek mümkün olmamakla birlikte, bugüne kadar ki süreç sonrasında merkez ile çevre arasındaki yönetsel bağın önceki dönemlerden daha fazla zayıfladığı değerlendirilmesi yapılabilir. Ancak burada merkezi hükümetin elinde çok önemli birtakım yetkilerin olduğunu da unutmamak gerekir.²⁵⁶ Bu arada Westminster parlamentosunda İskoçya adına bulunan milletvekili sayısı, 2005 yılında İskoçya Yasası ile 72'den 59'a indirilmiştir.²⁵⁷ Gerekçe olarak da İskoçya'nın burada haddinden fazla temsili ileri sürülmüştür.²⁵⁸

Birleşik Krallık anayasası diğer bazı ülkelerin aksine, tarihsel süreçte, 1688'de kralın tahttan indirildiği devrim haricinde, köklü değişimler geçirmemiş ve birleşmenin olduğu süreçte dahi anayasa uyarlanmış ve yeni katılan uluslar bu anayasaya tabi olmuşlardır. Burada, Birleşik Krallığın yönetim sisteminin hiçbir

²⁵⁶ Konu açısından İskoçya parlamentosunun lağvedilebilme yetkisi belirtilebilir. Bkz.: Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 263.

²⁵⁷ Office for National Statistics, "Westminster Parliamentary Constituency", (<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20160105160709/http://www.ons.gov.uk/ons/guide-method/geography/beginner-s-guide/electoral/westminster-parliamentary-constituencies/index.html>), Erişim: 26 Şubat 2016.

²⁵⁸ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 257.

dönem de tam anlamıyla bir federal yapı olmamasında, İngiliz hegemonyasının etkisinin varlığı da gözardı edilmemesi gereken bir husustur.²⁵⁹ İngilizlerin merkez ulus olarak kabul edildiği Birleşik Krallık'ta buna rağmen parlamentodaki parti yönetimlerinde, devlet ve hükümet yönetici kademelerinde diğer ulusların da önemli oranda temsil edildiğini ayrıca ifade etmek gerekir. Bu duruma en iyi örnekler ise, 1997 ile 2010 yılları arasında parlamentoda ve İşçi Partisi hükümetleri sürecinde en üst seviyedeki yöneticiler olan Tony Blair ve Gordon Brown'ın İskoç olmasını, özellikle belirtmek gerekir. Bununla birlikte, Birleşik Krallığın köklü ve yerleşik kurumları ve yönetsel geleneği, kişilere münhasır bir politikanın yürütülmesini de engellemektedir.²⁶⁰

Başka bir dikkat çekici hususta, İngilizlerin açık ara nüfus çoğunluğuna²⁶¹ sahip olmalarının Birleşik Krallığın çeşitli kademelerinde İngilizlerin daha yoğun olmasına neden olduğudur. Her ne kadar Birleşik Krallık'ta ulusal kimlik anlamında İngiliz hegemonyası var olsa da, devletin resmi bakış açısı, bu yönde değil, alt kimlik ve kültürlerin de gelişmesine imkan tanıyan Britanyalılık üst kimliği üzerinedir. Yetki devri sonrasında Britanyalılık üst kimliğinin zayıflamasını engellemek adına Blair dönemi olan 2002'de, vatandaşlık bilgisi

---

²⁵⁹ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 151.

²⁶⁰ A.g.e., s. 266.

²⁶¹ İngiltere nüfusu yaklaşık 54 milyon iken, İskoçya 5,3 milyon, Galler 3,1 milyon ve Kuzey İrlanda ise 1,8 milyonluk bir nüfusa sahiptir. Kaynak: (<http://www.ons.gov.uk/ons/guide-method/compendiums/compendium-of-uk-statistics/population-and-migration/index.html>), Erişim: 19 Aralık 2015.

dersinin zorunlu²⁶² hale getirilmesi ve Blair'in homojen ulus yapısının önemini vurgulaması, ayrıca Brown'ın başbakanlığı döneminde ise Birleşik Krallık bayrağını kullanarak üst kimlik vurgusu yapması, Birleşik Krallığın üst kimlikten vazgeçmediğinin bir göstergesi olması açısından önemlidir.²⁶³

4.1.2. İskoç Yönetim Yapısının Tarihsel Gelişimi ve Bugünü

İngiltere ve İskoçya birlikteliğinin 1603 yılına kadar uzandığı söylenebilir. Bu tarihten itibaren farklı parlamentolara sahip olmalarına rağmen, aynı Kral/Kraliçe'ye bağlı oldukları görülmektedir. Bütünleşmenin resmiyete kavuşması ise 1707'de imzalanan Birlik Yasası (Acts of Union) ile gerçekleşmiştir.²⁶⁴ Söz konusu birleşme sonrasında önemli bazı yetkiler haricinde, İskoçya'nın kendine özgü eğitim, din, hukuk ve yerel yönetim yapısının varlığını sürdürdüğü ifade edilebilir. Bu durum nedeniyle de İskoç kimliğinin kendini koruması zor olmamıştır. İskoçya'nın 1707'deki birleşmesinin altında, yüklü borçlarının olması ve pazar birleşmesi gibi etkenlerin önem arzettiğini belirtmek gerekir. Burada pazar birleşmesi neticesinde karşılıklı çıkarların söz konusu olduğu da bir gerçektir. Birleşik Krallık bu birleşme ile İskoçya'nın çeşitli kaynaklarına erişim

---

²⁶² UK Parliament, "House of Commons Education and Skills Committee", (<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200607/cmselect/cmeduski/147/147.pdf>), Erişim: 29 Mayıs 2016.

²⁶³ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, ss. 265-268.

²⁶⁴ Christian Kaunert, v.d., "The Governance of Justice and Internal Security in Scotland: Between the Scottish Independence Referendum and British Decisions on the EU", *European Security*, 23, 3, (2014), s. 344.

imkanı bulurken, İskoçya ise, Birleşik Krallığın bağlantılı olduğu diğer pazarlara ulaşabilmiştir.²⁶⁵

Bu birleşme sonrasında, İskoçya’da tarihsel süreç içerisinde özellikle 1960’lardan sonra öne çıkan milliyetçi söylem ve Avrupa bölgeselleşme politikalarının etkisiyle, 1997’deki referandum ile yetki devri gerçekleştirilmiş ve 1999 yılında gerçekleştirilen seçimler sonucunda İskoçya Yürütme Organı, Birinci Bakan başkanlığındaki 129 üyeli parlamentosu ile faaliyetlerine başlamıştır.²⁶⁶ Her ne kadar 1998 yılı İskoçya Yasası’na göre, İskoçya parlamentosunun varlığı kabul edilse de²⁶⁷, bu durum İskoçya parlamentosunun kalıcılığını Birleşik Krallık anayasası zemininde garantilememektedir.²⁶⁸

Birinci Bakan, seçimlerde en çok oyu alan partinin başkanının parlamento tarafından aday gösterilmesi ve Kraliyet tarafından atanması ile belirlenmektedir. Böylelikle, seçilen Birinci Bakan da, kabinesinin 9 üyesini ve 10 bakan yardımcısını seçmekle birlikte, bu seçimin resmîyet kazanması için yine Kraliyet onayının gerçekleşmesi beklenmektedir. İskoçya’da bakanlar, parlamentoya karşı sorumludurlar.²⁶⁹ İskoçya parlamentosunun yetki alanına giren konular, İskoçya yasasında ekonomi, eğitim, sağlık ve suçla mücadele gibi bazı maddeler olarak

²⁶⁵ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 147.

²⁶⁶ Montserrat Guibernau, “Devolution and Independence in the United Kingdom: The Case of Scotland”, *REAF*, 11, (2010), s. 65.

²⁶⁷ The Official Home of UK Legislation, “The Scottish Parliament”, (<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/46/section/1>), Erişim: 27 Ocak 2016.

²⁶⁸ UK Parliament, “Permanence of the devolved institutions”, (<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201415/cmselect/cmpolcon/1022/102205.htm>), Erişim: 11 Mayıs 2016.

²⁶⁹ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 257.

belirlenmişken, AB ile münasebetler, dışişleri, Birleşik Krallık Anayasası, savunma gibi bazı alanlarda ise Birleşik Krallık yetkilendirilmiştir.²⁷⁰ Ayrıca İskoçya parlamentosu ve yürütme organı, Birleşik Krallık hazinesinden gönderilen gelirin kullanımıyla ilgili karar mercidir.²⁷¹

4.1.3. İskoç Ayrılkılığının Siyasi Temelleri ve Temsilcileri

İskoçya ve İngiltere'nin 1707'de başlayan birlikteliğinin neredeyse son asrı, ayrılık kıvılcımlarının başladığı bir asır olmuştur. Hechter'a göre Kelt topraklarında²⁷², tıpkı Amerika'da siyahlara karşı olduğu gibi, bir taraftan asimilasyon, diğer taraftan ise milliyetçilik birlikte ortaya çıkmışlardır. Ona göre, 20. yüzyılın başlarında bütün Keltliler işsizlik, yoksulluk, merkezi hükümet karşısında güçsüz ve kültürel aşağılık duygusu gibi kendi iç problemlerine çözüm olarak yukarıdaki iki alternatif arasında ikilemde kalmıştır. Ayrıca Kelt halklarının bu sorunların çözümü aşamasında farklı yollar izlediklerini, Galliler ve İskoçlar Birleşik Krallığın bir parçası olarak kalırlarken, İrlandalıların büyük bir çoğunluğunun (İrlanda Cumhuriyeti kastediliyor) milliyetçi bir yolu tercih ederek ayrı ve egemen bir devlet kurduklarını ifade etmiştir.²⁷³

²⁷⁰ The Scottish Parliament, "What are the powers of the Scottish Parliament?", (<http://www.parliament.scot/visitandlearn/12506.aspx>), Erişim: 16 Haziran 2016.

²⁷¹ Güler v.d., *Kamu Yönetimi*..., s. 257.

²⁷² Britanya adalarında yaşayan Kelt kökenlilerin baskın olarak buldukları yerlerdir. Detaylı bilgi için bkz.: Taylor & Francis Online, "Why the History of 'the Celtic Fringe' Remains Unwritten", (<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1350748032000140778?journalCode=cerh20>), Erişim: 18 Haziran 2016.

²⁷³ Michael Hechter, *Internal Colonialism: The Celtic Fringe in British National Development*, (New Brunswick: Transaction Publisher, 1999), s. XXIX(Preface).

Hechter'in da belirttiği bu gibi haksızlıklarla birlikte ayrılıkçılığın bugüne değin tedricen geliştiği söylenebilir. Kökleri 1934'lere uzanan ve parti programlarında kendilerini İskoçya'nın bağımsızlığına adadıklarını ifade eden İskoç Ulusal Partisi (İUP)'nin 2007'deki seçimlerde %32,9'luk oy alarak tarihi bir başarı elde etmesi de, bu durumu gözler önüne sermiştir.²⁷⁴ Yine başka bir tespitinde Hechter, çevresel yönetimlerin, bütün Britanya yönetimlerinden sadece daha yoksul olmadığını, kültürel temelde de görece farklı olduklarını, dahası bu yönetimler içerisinde maddi varlıkların dağılımının sistematik şekilde etnik kökene dayalı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, toplulukların, kömür ocağında çalışan İngilizlerin, Gallilerden daha yüksek maaş almaları gibi mesleki rollerin, ücretlerin ve gelirlerin dağılımının etnik farklılıkların bir fonksiyonu olduğunun farkına vardıklarında, bu durumun etnik siyasetin peşinde güçlü bir etken olduğunu tahmin etmiş olmaları gerektiğini vurgulamıştır. Böylelikle Hechter'in, İngilizlerin etnik olarak kendilerini diğerlerinden avantajlı bir konumda tuttuklarını, başka bir deyişle İngilizlerin etnik ayrımcılık yaptıklarını iddia ettiği söylenebilir.²⁷⁵

Bütün bunlarla birlikte 1970'lerden itibaren İskoç etnisitesi temelinde politika üreten partilerin öne çıkması ile Birleşik Krallık merkezi hükümetine yönelik yapılan eleştiriler, birbirlerini etkileyerek gelişmişler ve İskoç kimliği temelli

²⁷⁴ Sezgin Mercan, "Birleşik Krallık'ta İskoçya'nın Bağımsızlığı Sorunu", (<http://www.21yyte.org/tr/arastirma/ingiltere/2012/03/01/6511/birlesik-krallikta-iskocyanin-bagimsizligi-sorunu>), Erişim: 13 Eylül 2015.

²⁷⁵ Hechter, *Internal Colonialism*, s. 339.

hassasiyet, Birleşik Krallık siyasetini de meşgul etmeye başlamıştır.²⁷⁶ Ayrıca İskoç milliyetçiliğinin temelini dile değil, müşterek tarihe dayalı olduğu görülmektedir.²⁷⁷ Zira Birleşik Krallık'ta 1851 ile 1961 arası gerçekleşen sanayileşme sürecinde İngiltere ile Kelt çevre bölgeleri arasında dinsel ilişki anlamında hiçbir yakınlaşmanın olmadığı, ancak Kelt bölgelerinde önemli dinsel değişikliklerin olduğu belirtilebilir.²⁷⁸

Yukarıda da ifade edilen, 2014'teki bağımsızlık referandumuna gidilen tedrici süreçte Alex Salmond isminin öne çıktığı söylenebilir. Zira onun döneminde hem İUP, hem de İskoç bağımsızlığını hedefleyen tarihsel süreç başarılı bir dönem geçirmiştir. Ayrıca, 18 Eylül 2014 tarihinde Birleşik Krallığın da onayıyla, İskoçya'da "İskoçya bağımsız bir ülke olmalı mı?" sorusuyla gerçekleştirilen referandumda halkın %55'i hayır oyu kullanmıştır.²⁷⁹ Burada İskoçya'nın bağımsızlık talebine, Birleşik Krallığın referandumuna izin vermesi nedeniyle kayıtsız kalmaması gerçeği ve İskoçların bağımsızlığı, en azından bu referandumda, istememeleri durumu dikkate alınması gereken hususlardır. 1990'da kurulan ve 1997'deki yetki devri referandumunda evet için kampanya

²⁷⁶ Serkan Çınarlı, "İskoçya Yerinden Yönetim Deneyimine Genel Bir Bakış", *Ege Akademik Bakış*, 1, 2, (2011), s. 303.

²⁷⁷ Ernest Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, Çev. Büşra Ersanlı, Günay Göksu Özdoğan, (İstanbul: Hil Yayın, 2013), s. 123.

²⁷⁸ Hechter, *Internal Colonialism*, s. 206.

²⁷⁹ BBC, "Scottish referendum: Scotland votes 'No' to independence", (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-29270441>), Erişim: 10 Eylül 2015.

yürütmüş olan İskoç Yeşil Partisi²⁸⁰, SNP ile birlikte 2014'teki bağımsızlık referandumunda evet yanlısı kampanya yürüten bir diğer parti olmuştur.²⁸¹

Referandum sonucunun hayır olarak sonuçlanması, İUP'nin bu ülküsünden vazgeçeceği şeklinde değerlendirilmemelidir. Zira İskoçya başbakanı Nicola Sturgeon 15 Ekim 2015'te yaptığı açıklamada son yapılan referandumda seçmenlerin %55'inin İskoçya'nın bağımsızlığına olumsuz oy vermesini saygıyla karşıladıklarını, ancak seçmenlerden destek görmeleri halinde ikinci bir referandumu gözardı etmeyeceklerini belirtmesi de bu durumu destekler niteliktedir.²⁸² Dahası Birleşik Krallığın, Brexit oylamasında AB'den çıkma kararı alması sonrasında ikinci bir bağımsızlık referandumu söylemlerinin arttığı belirtilebilir.

İskoçya'nın bugün bağımsızlık yolunda attığı adımların temellerinin daha iyi anlaşılması açısından, İskoçya'nın 1707'de imzaladığı Birlik Yasası'nın oylamasında, 110'a karşı 67'lik bir itiraz oranının olduğunu da hatırlamak gerekir.²⁸³ Bununla birlikte İskoçya'da, İUP dışındaki diğer siyasi partilerin neredeyse tümünün Birleşik Krallık içerisinde kalmak istediği ve ekonomik

---

²⁸⁰ Edinburgh Greens, "A Short History Of The Scottish Green Party", (<http://www.edinburghgreens.org.uk/site/a-short-history-of-the-scottish-green-party/>), Erişim: 13 Şubat 2016.

²⁸¹ BBC, "Q&A: Scottish Independence Referendum", (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-13326310>), Erişim: 12 Şubat 2016.

²⁸² STV, "Sturgeon will not rule out second referendum if polls show support", (<http://news.stv.tv/scotland-decides/news/1330748-sturgeon-will-not-rule-out-second-referendum-if-polls-show-support/>), 15 Ekim 2015.

²⁸³ Today in British History, "Scotland Passes the Union with England Act-16 January 1707", (<http://todayinbritishhistory.com/2014/01/scotland-passes-union-with-england-act-16-january-1707/>), Erişim: 20 Mart 2016.

konular başta olmak üzere, bazı ilave özerklik taleplerinin olduğunu belirten bir komisyon raporunun varlığı da, İskoçya içerisinde bağımsızlık yerine özerklik talebinin ne kadar büyük olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Son olarak, İskoç ayrılıkçılığını salt kimlik ve kültür unsurları ekseninde açıklamanın zor olduğu vurgulanabilir. Zira birleşmenin gerçekleştiği dönemde nasıl ekonomik nedenler önemli bir itici güç olmuş ise, günümüzde de ayrılıkçılık için ekonomik etkenler büyük bir önem arz etmektedir.²⁸⁴

Birleşik Krallık açısından, İskoçya'nın muhtemel bir ayrılığı durumunda bunun ekonomik maliyetinin, esas olarak İskoçya'ya, daha sonra Birleşik Krallığa ne olacağı konusu da çok tartışmalıdır. İskoçya'nın bağımsızlık için ortaya attığı önemli argümanlardan bir tanesi refah seviyesi daha yüksek bir İskoçya vadetmesidir. İskoçya karasularındaki petrol yataklarının ise İUP'nin en önemli dayanaklarından biri olduğu söylenebilir. Sterlinin para birimi olarak muhtemel bir ayrılıktan sonra İskoçya tarafından kullanılmaya devam edilmesinin istenmesi ise Birleşik Krallık tarafından reddedilmektedir.²⁸⁵ Bunun da İskoçya'yı ekonomik anlamda düşündüren bir sorun olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, İskoçya bağımsız bir ülke olduktan sonra da AB'nin parçası olarak kalmak istemektedir. AB'nin ise, yukarıda da belirtildiği üzere, birlik içerisindeki ayrılıkçı hareketlere, AB bütünleşmesine zarar vereceği endişesi ile sıcak bakmadığı ve ayrılan bir bölgenin AB'ye yeniden üyelik müzakerelerine başlaması gerektiği yönünde bir

²⁸⁴ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, ss. 269-270.

²⁸⁵ Mercan, "Birleşik Krallık'ta İskoçya'nın Bağımsızlığı Sorunu".

tavrının olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla bağımsızlığını elde eden ayrılıkçı bir bölgenin AB'ye üyeliğinin riskli olduğu değerlendirilebilir. İskoçlar ise bu durumu eleştirerek İskoçya'nın zaten AB politikalarını ve müktesebatını pratikte uyguladığı için yeni baştan bir müzakere sürecinin gerçekleşmesinin doğru olmayacağını dile getirmektedirler.²⁸⁶

Bununla birlikte, Birleşik Krallık için sorunun ekonomik boyutu daha çok İskoçya'nın karasularındaki petrol yatakları ile ilgili²⁸⁷ olmakla birlikte muhtemel ayrılığın güvenlik boyutu da Birleşik Krallık için önem arz etmektedir. Söz gelimi İskoçya'da konuşlu bulunan nükleer silahlar, bir ayrılık durumunda, Birleşik Krallığın başka bölgelerine kaydırılmak zorunda kalacaktır. Bunun da, Birleşik Krallık açısından, hem maliyet, hem de güvenlik anlamında bir zaafiyet doğurması beklenebilir.²⁸⁸

4.1.4. İskoçya Ekonomisi

İskoçya'nın bağımsızlık yönündeki çalışmalarında en önemli tartışma konularından birisi de İskoç ekonomisinin bağımsızlık sonrası ayakta durup duramayacağı sorusudur. Buradan yola çıkarak bu kısımda İskoç ekonomisi detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Ekonomik veriler ve çeşitli görüşlerin açıklanmasında başlıklar ve sıralama şu şekilde olacaktır: Önce İskoç ekonomisinin önde gelen sektörleri, onlara ait ihracat rakamları ve bunlarla ilgili

²⁸⁶ Sezgin Mercan, "Avrupa'nın Etnik ve Kültürel Ayrışmayla Sınava", *21. Yüzyıl*, 50, (2013), s.14.

²⁸⁷ Mercan, "Birleşik Krallık'ta İskoçya'nın Bağımsızlığı Sorunu".

²⁸⁸ A.g.e.

istihdam ve sektörel diğer bilgiler verilecektir. Sonra ihracat yapılan ülkeler ve sayısal verileri açıklanacaktır. Üçüncü olarak, en tartışmalı konulardan Kuzey Denizi petrol ve doğal gaz kaynakları ile ilgili veriler ortaya konacaktır. Dördüncü olarak, ülke ekonomilerinin gelişmişliğine ait önemli veriler sunan kişi başı harcanabilir hane halkı geliri ve GSYH verileri ifade edilecektir. Beşinci olarak, Birleşik Krallık ve İskoçya'daki gelir eşitsizliği ve insani gelişmişlik verilerinin değerlendirilmesi yapılacaktır. Son olarak, İUP'nin ekonomi stratejisi ele alınacaktır.

İskoçya'nın 2014 yılındaki toplam ihracatının, petrol ve doğal gaz hariç 76 milyar sterlin (Bunun 48.5 milyar sterlini Birleşik Krallığın geri kalanına yapılan, 27.5 milyar sterlini ise uluslararası ihracat tutarındır.) olarak gerçekleştiği tahmin edilmektedir.²⁸⁹ Bir kıyaslama yapılabilmesi için aynı dönemdeki Birleşik Krallık toplam ihracat tutarını belirtmekte faydalı olacaktır. Birleşik Krallığın bu dönemdeki toplam ihracat tutarı ise yaklaşık 287 milyar sterlin olarak gerçekleşmiştir.²⁹⁰ İskoçya'nın toplam ihracatının, 37.5 milyar sterlininin, hizmet sektörü şirketlerinden, 25.4 milyar sterlinlik bölümünün ise üretim sanayisi şirketlerinden kaynaklandığı söylenebilir.²⁹¹

Birleşik Krallığın geri kalanına yapılan ihracat tutarı, 2013'ten 2014'e 1.5 milyar sterlin (% 3.2) artmıştır. Bunun sebebi üretim sanayi ve hizmet sektörüdür.

---

²⁸⁹ Scottish Government, "Export Statistics Scotland 2014", (<http://www.gov.scot/Resource/0049/00493251.pdf>), Erişim: 10 Nisan 2016.

²⁹⁰ UK Government, "Scotland analysis: Macroeconomic and fiscal performance", (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/236579/scotland_analysis_macro_economic_and_fiscal_performance.pdf), Erişim: 18 Nisan 2016.

²⁹¹ Scottish Government, "Export Statistics Scotland 2014".

Birleşik Krallığın geri kalanına yapılan en büyük beş ihracat sektörü ise; 7.4 milyar sterlinle finans ve sigorta faaliyetleri, 6.6 milyar sterlinle toptan ve perakende satış, motorlu araç ve motosiklet tamiri sektörü, 4.8 milyar sterlinle kamu hizmetleri, 4 milyar sterlinle yiyecek, içecek ve tütün üretimi ve son olarak 3.5 milyar sterlinle profesyonel hizmetlerdir (Hukuk, muhasebe, yönetim, mimarlık, mühendislik, teknik test ve analiz faaliyetleri vb.).²⁹² Ayrıca Birleşik Krallığın geri kalanına hizmet sektörü alanında yapılan ihracatın büyüklüğü 27 milyar sterlin olarak gerçekleşmişken, uluslararası ihracatta hizmet sektörünün büyüklüğü ise 10.5 milyar sterlin değerinde olmuştur. Dolayısıyla İskoçya açısından Birleşik Krallığın geri kalanına hizmet sektörü alanında yapılan ihracat daha önemli bir konuma sahiptir. Bununla birlikte, Birleşik Krallığın geri kalanına yapılan ihracatın, toplam yapılan ihracat içerisindeki payı %64 civarındadır.²⁹³ Bu rakamlara bakarak Birleşik Krallığın ihracat açısından İskoçya için ne kadar önemli olduğu görülebilir.

Uluslararası ihracat rakamlarına bakıldığında ise 2002-2014 yılları arasında sırasıyla imalat sanayi ve hizmet sektörlerinin önemli paylarının oldukları söylenebilir.²⁹⁴ İskoçya'nın ilk beş uluslararası ihracat sektörü sırasıyla 4.8 milyar sterlinle yiyecek ve içecek üretim sanayisi, 2.3 milyar sterlinle profesyonel hizmetler, 2.1 milyar sterlinle petrol ve kimyasal ürün ihracatı, 1.9 milyar sterlinle madencilik ve taş ocakları ve son olarak 1.8 milyar sterlinle de toptan ve

---

²⁹² Scottish Government, "Export Statistics Scotland 2014".

²⁹³ A.g.e.

²⁹⁴ A.g.e.

perakende satış sektörleridir.²⁹⁵ Bu beş sektörün toplam ihracat tutarı, İskoçya'nın uluslararası ihracatının %47'sini oluşturmaktadır.²⁹⁶ Her ne kadar 2013 yılına göre uluslararası ihracat tutarında %3.2'lik bir gerileme olmuş olsada 2010 yılından 2014'e kadar İskoçya'da yapılan ihracatta toplam %17.3'lük bir artış gerçekleşmiştir.²⁹⁷ Buradan da İskoçya'nın uluslararası ihracatının genel olarak büyüme eğiliminde olduğu ifade edilebilir. İskoçya'nın 2014 yılında gerçekleştirdiği, en yüksek tutarlı uluslararası ihracat yapılan ilk beş ülke sırasıyla; 3.985 milyar sterlinle Amerika Birleşik Devletleri, 1.880 milyar sterlinle Hollanda, 1.860 milyar sterlinle Fransa, 1.845 milyar sterlinle Almanya ve son olarak 1.200 milyar sterlinle Norveç'tir. Bununla birlikte ilk iki sıradaki Amerika Birleşik Devletleri ve Hollanda'nın mevcut sıralamadaki yerlerini 2002 yılından beri korudukları belirtilebilir.²⁹⁸ Ayrıca ihracat rakamlarından, neden AB'nin İskoçya için önemli olduğu anlaşılabilir. Zira, İskoçya'nın 2014'teki uluslararası ihracatının %42'si AB ülkelerine yapılmıştır.²⁹⁹

İskoç ekonomisi için turizm sektörünün de hayati bir öneme sahip olduğu söylenebilir. 2014 yılında gecelik ve günübirlik turistlerin toplamda 9.7 milyar sterlin harcama yaptıkları tahmin edilmektedir. Bunun 4.7 milyar sterlini gecelik ziyaretçiler tarafından, 5 milyar sterlini ise günübirlik ziyaretçiler tarafından

---

²⁹⁵ Scottish Government, "Export Statistics Scotland 2014".

²⁹⁶ A.g.e.

²⁹⁷ A.g.e.

²⁹⁸ Scottish Government, "Export Statistics Scotland - Excel Tables", (<http://www.gov.scot/Topics/Statistics/Browse/Economy/Exports/ESSPublication/ESSExcel>), Erişim: 18 Nisan 2016.

²⁹⁹ Scottish Government, "Export Statistics Scotland 2014".

harcanmıştır. İskoçya'ya 2014 yılında 15.5 milyonun üzerinde ziyaretçi gelmiştir. Bu da İskoç GSYH'sine yaklaşık 6 milyar sterlinlik (toplam İskoç GSYH'sinin % 5'i) bir katkı anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, 2014 yılında turizm ile bağlantılı sektörlerdeki istihdam, İskoçya'daki toplam istihdamın yaklaşık %7.7'sini (196,000) oluşturmuştur.³⁰⁰

2015 yılına bakıldığında ise gelişen hanehalkı gelirleri ve düşük girdi (enerji gibi) maliyetleri ile büyümesi desteklenen hizmet sektörü (iletişim sektörü, ticari hizmetler, finans sektörü, nakliye ve depolama gibi) ile inşaat sektörünün, İskoçya ekonomisi üzerinde önemli katkıları olduğu söylenebilir. Ayrıca bu iki sektörün, üretim ve petrol ile ilgili faaliyet alanlarında oluşan daralmaların İskoç ekonomisine olumsuz etkilerini de azalttığı ve 2015 yılında GSYH'de %1.9'luk³⁰¹ artışa olumlu etkilerinin olduğu belirtilebilir. İskoçya, istihdam açısından ise 2015 yılında rekor bir seviyeye ulaşmıştır.³⁰² İskoçya, Birleşik Krallık çatısı altındaki dört ülke arasında en yüksek istihdam oranına ve en düşük işsizlik oranına sahiptir.³⁰³

Bütün bunların yanında, 2015 yılında ihracat taleplerinin azalması, üretim sanayisini, düşük petrol fiyatları ise petrol ve doğal gaz endüstrisi tedarik zincirini

---

³⁰⁰ Scottish Government, "Tourism is everyone's business-everyone in Scotland is an ambassador", (<http://www.gov.scot/Topics/Business-Industry/Tourism>), Erişim: 11 Mayıs 2016.

³⁰¹ Scottish Government, "State of the Economy", (<http://www.gov.scot/Resource/0050/00501092.pdf>), Erişim: 14 Nisan 2016.

³⁰² A.g.e.

³⁰³ Office for National Statistics, "Labour Market Statistics, February 2014", (http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20160105160709/http://www.ons.gov.uk/ons/dcp171778_350998.pdf), Erişim: 19 Nisan 2016.

olumsuz etkilemiştir.³⁰⁴ Aynı dönem için hizmet sektöründeki büyümeyi sağlayan en önemli etken hanehalkı harcamaları olmuştur. Rekor istihdam seviyesi ve sürekli ücret artışı gibi etkenler ise hanehalkı harcanabilir gelirlerini artıran sebepler olarak ortaya çıkmıştır.³⁰⁵ Bununla birlikte, İskoçların olası bağımsızlığı sonrası, hem Birleşik Krallığın geri kalanı ile hem de AB üyesi diğer ülkelerle yapacağı ticareti kolaylaştıracak unsurlar olan, AB üyesi olarak kalmak ve sterlinin para birimi olarak kullanılması gibi konulardaki belirsizlikler de söz konusudur.³⁰⁶

Bağımsızlık tartışmalarındaki en önemli konulardan olan petrol ve doğal gaz rezervleri ile ilgili başta İUP olmak üzere bir kesim, bu kaynakların bağımsız bir İskoçya'ya ekonomik anlamda büyük katkılarının olabileceğine vurgu yaparken buna karşı çıkanlar da mevcuttur. İskoç işadamı Ian Wood'da karşı çıkanlardan birisidir. Kuzey Denizi'ndeki petrol kaynakları konusunda uzman olan Wood, 2014 yılındaki bir açıklamasında, Kuzey Denizi'nde yaklaşık 15 ile 16 milyar varil arasında petrolün kaldığını tahmin ettiğini ve bağımsızlık kampanyası yürütenlerin finanse ettiği raporlarda belirtilen 21 milyar varil petrol kaldığı yönündeki iddianın yanlış ve abartılı olduğunu ifade etmiştir. Wood, İskoç hükümeti tarafından bağımsızlık sonrası ekonomi planlarının, en iyimser araştırma verilerinden dahi 3 milyar varil fazlasına, yani 24 milyar varil petrole

---

³⁰⁴ Scottish Government, "State of the Economy".

³⁰⁵ A.g.e.

³⁰⁶ The Telegraph, "The Scottish economy in ten essential charts", (<http://www.telegraph.co.uk/finance/economics/11084406/The-Scottish-economy-in-ten-essential-charts.html>), Erişim: 26 Nisan 2016.

dayandırılmasını eleştirmiş ve seçmenleri de uyarmıştır. Wood ayrıca, 1999 yılında günlük 4.6 milyon varil olan petrol üretiminin (2014 yılı için) 1.45 milyona düştüğünü ve bu rakamın 2030’da 1.1 milyon varile, 2040’ta 500,000 varile ve 2050’de ise 200,000 ile 250,000 varile düşeceğini belirtmiştir. Dolayısıyla dönemin İskoçya Birinci Bakanı Alex Salmond’un da petrol gelirleri olmaksızın İskoçya’nın nasıl hayatta kalabileceğini ispat etmesi gerektiğini vurgulamıştır.³⁰⁷ İskoç hükümetinin yayınladığı verilerde ise kalan petrol rezervlerinin 15 ile 24 milyar varil arasında olduğu, 2013 yılında günlük üretilen petrolün de 1.43 milyon varil olduğu belirtilmiştir.³⁰⁸

Yukarıdaki rakamlar, Birleşik Krallık geneli için geçerli olan verilerdir. Dolayısıyla, İskoçya açısından, Kuzey denizi petrol gelirlerinin ne anlama geldiğini, bunu anlamak için de İskoçya’nın kıta sahanlığına giren petrol rezervlerinin bilinmesi gerektiğini vurgulamakta fayda vardır. 2014-2015 yıllarında Kuzey Denizi petrol üretiminden elde elinen gelirin %80’inin İskoçlara ait olduğu belirtilmektedir.³⁰⁹ Birleşik Krallık kaynağına göre ise, Kuzey Denizi’ndeki petrol ve doğal gaz rezervlerinin %90’ını, İskoç sularında yer almaktadır.³¹⁰ Petrolün 2014 aralık ayı varil fiyatı üzerinden bir hesaplama

³⁰⁷ The Telegraph, “BP opposes Scottish independence and backs oil decline warnings”, (<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/scottish-independence/11087039/BP-opposes-Scottish-independence-and-backs-oil-decline-warnings.html>), Erişim: 21 Mayıs 2016.

³⁰⁸ Scottish Parliament, “Financial Scrutiny Unit Briefing Scottish North Sea oil and gas industry”, (http://www.parliament.scot/ResearchBriefingsAndFactsheets/S4/SB_14-28.pdf), Erişim: 22 Nisan 2016.

³⁰⁹ Scottish Government, “North Sea Revenue”, (<http://www.gov.scot/Publications/2016/03/3692/4>), Erişim: 11 Mayıs 2016.

³¹⁰ UK Parliament, “The Economic Implications for the United Kingdom of Scottish Independence”, (<http://www.publications.parliament.uk/pa/ld201213/ldselect/ldconaf/152/152.pdf>), Erişim: 18 Mayıs 2016.

yapılması, İskoçya'nın petrol gelirlerinden beklentilerini anlamak açısından faydalı olacaktır. 2014 Aralık ayında yaklaşık 65 dolar³¹¹ civarında olan petrolün varil fiyatını esas alacak olursak, en düşük tahmine göre bütün Birleşik Krallık karasularından, 15 milyar varil karşılığında yaklaşık 975 milyar dolarlık, 24 milyar varil karşılığında ise 1.56 trilyon dolarlık bir gelir beklentisinin olduğu söylenebilir. Bu rakamlar yalnızca petrol rezervleri içindir. Yukarıda da ifade edildiği üzere, petrol ve doğal gaz rezervinin İskoçya'ya ait olan kısmı, Birleşik Krallık kaynağına göre %90'dır. Sonuç olarak, İskoçya'nın kendi karasularında bulunan petrolden elde etmeyi beklediği toplam gelir, yukarıdaki rakamların %90'nına göre, en düşük ihtimalle, 877.5 milyar dolar, en yüksek ihtimalle ise 1.4 trilyon dolar olduğu gözükmektedir. Doğal gaz rezervinden elde edilecek gelirin de eklenmesiyle bu rakamın daha da artacağını söylemek gerekir. Ayrıca, Birleşik Krallığın 2012 yılında AB'nin en büyük petrol üreticisi ve en büyük ikinci doğal gaz üreticisi olduğunu³¹² düşünecek olursak, İskoçya'nın bağımsızlığı durumunda bunun da ortadan kalkacağı bir gerçektir. Bununla birlikte, Kuzey Denizi petrol gelirlerinin, daha önce güçlü bir ödemeler dengesine sahip olan Birleşik Krallığın³¹³ yeniden yapılanma sürecinde, fazla veren ödemeler dengesinden açık verir hale gelmesi³¹⁴ sebebiyle Birleşik Krallığın ekonomisini desteklemek için

---

³¹¹ Hürriyet, "Petrol fiyatları 5.5 yılın dibine indi işten çıkarmalar başladı", (<http://www.hurriyet.com.tr/petrol-fiyatlari-5-5-yilin-dibine-indi-isten-cikarmalar-basladi-27758843>), Erişim: 17 Nisan 2016.

³¹² Scottish Parliament, "Financial Scrutiny Unit Briefing Scottish North Sea oil and gas industry".

³¹³ Stewart, "Challenging the consensus...", s. 98.

³¹⁴ Andrew Gamble, *The Free Economy and the Strong State Thatcherism*, (London: Palgrave, 1994), s. 125.

Thatcher döneminde kullanılmasından³¹⁵ yola çıkılarak, Kuzey Denizi petrol gelirlerinin, Birleşik Krallık için bir sigorta işlevi gördüğü değerlendirilmesi de yapılabilir.

Ülke ekonomilerini değerlendirebilmek için önemli veriler sunan harcanabilir hane halkı geliri ile ilgili rakamlara bakacak olursak, 2014 yılı için bir önceki yıla göre harcanabilir kişi başı hanehalkı gelirindeki büyüme oranının, Birleşik Krallık için %0.5 iken, İskoçya için %0.2 olduğunu ve buna rağmen 1997’de yetki devrinin gerçekleşmesinden 2014 yılına kadar geçen sürede, kişi başı harcanabilir hanehalkı gelirin Birleşik Krallık ortalaması ile karşılaştırıldığında yalnızca Londra³¹⁶ ve İskoçya’da arttığı görülür. Ayrıca kişi başı harcanabilir hanehalkı geliri, 2014 yılı için Birleşik Krallık ortalaması 17,965 sterlin iken, İskoçya 17,095 sterlin ile ortalamanın altında kalmakla birlikte, Birleşik Krallık içindeki dört devlet arasında İngiltere (18,315 sterlin)’den sonra en yüksek kişi başı harcanabilir hanehalkı gelirine sahip devlettir.³¹⁷

GSYH ile ilgili verilere bakıldığında da İskoç ekonomisinin Birleşik Krallık içerisinde iyi bir konumda olduğu görülmektedir. 2015 yılı rakamlarına göre GSYH’nin toplamda 142 milyar sterlin olduğu, diğer bir deyişle kişi başı GSYH’sinin 26,500 sterlin olduğu (başka bir kaynakta ise kişi başı GSYH 25,065

³¹⁵ Stewart, “Challenging the consensus...”, s. 97.

³¹⁶ Birleşik Krallık’ta bölgesel kalkınma amacıyla belirlenmiş 12 bölge bulunmaktadır. Bu bölgeler Güney Doğu, Londra, Kuzey Batı, Doğu, Batı Midlans, Yorkshire ve Humber, İskoçya, Güney Batı, Doğu Midlans, Galler, Kuzey Doğu ve Kuzey İrlanda’dır. Bkz.: Müzehher Yamaç, “İngiltere’de Yerel Yönetimler”, *Sosyal Bilimler Metinleri*, 4, (2014), s. 14.

³¹⁷ Office for National Statistics, “Regional gross disposable household income (GDHI): 1997 to 2014”, (<https://www.ons.gov.uk/economy/regionalaccounts/grossdisposablehouseholdincome/bulletins/regionalgrossdisposablehouseholdincomegdhi/2014#toc>), Erişim: 10 Mayıs 2016.

sterlin yani yaklaşık 36.000 \$ olarak)³¹⁸ görülmektedir.³¹⁹ İskoçya bu rakamlarla Birleşik Krallık içindeki on iki ülke/bölge arasında üçüncü en iyi ülke konumundadır.³²⁰ Ayrıca İskoçya karasularındaki petrol ve doğal gaz gibi diğer varlıklarında hesaba katılması durumunda, 2015 yılı GSYH'sinin toplamda 152 milyar sterline (farklı bir kaynaktan ise yaklaşık 151 milyar sterlini bulduğu)³²¹ ya da kişi başı GSYH'sinin 28,400 sterline ulaşabileceği tahmin edilmektedir.³²² Bununla birlikte, İskoç hükümetinin farklı bir metodoloji ile yaptığı hesaplamalar neticesinde ortaya çıkan ve Mart 2016'da yayınladığı rapora göre, 2014 yılı tahmini kişi başı 41.180 dolarlık GSYH'si ile İskoçya, 35 İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD) ülkesi arasından 15. sırada yer bulmuştur. Aynı raporda Birleşik Krallık ise 17. sırada görülmektedir.³²³

2014 yılı BM İnsani Gelişmişlik Endeksi'ne göre Birleşik Krallık, Norveç, İsviçre, Hollanda, Danimarka, İrlanda ve İsveç gibi ülkelerin gerisinde kalarak 14. sırada yer almıştır.³²⁴ Bölgesel yönetimlerinde dahil edildiği başka bir araştırmada ise, İskoçya insani gelişmişlik açısından 26. sırada yer alırken aynı çalışmada

---

³¹⁸ Scottish Government, "Scotland's Economic Strategy March 2015", (<http://www.gov.scot/Resource/0047/00472389.pdf>), Erişim: 26 Nisan 2016.

³¹⁹ Scottish Government, "Quarterly National Accounts Scotland 2015 Quarter 4", (<http://www.gov.scot/topics/statistics/browse/economy/QNA2015Q4>), Erişim: 12 Mayıs 2016.

³²⁰ Scottish Government, "Scotland's Economic Strategy March 2015".

³²¹ A.g.e.

³²² Scottish Government, "Quarterly National Accounts Scotland 2015 Quarter 4".

³²³ Scottish Government, "Scotland's International GDP Per Capita Ranking", (<http://www.gov.scot/Resource/0049/00495208.pdf>), Erişim: 29 Nisan 2016.

³²⁴ Human Development Reports, "Human Development Index and its components", (<http://hdr.undp.org/en/composite/HDI#a>), Erişim: 18 Mayıs 2016.

Birleşik Krallık (İskoçya dışında kalan bölümü) 32. sırada yer almıştır.³²⁵ BM Kalkınma Programı, insani gelişmeyi, sadece ekonomilerin zenginliğinin değil, insan hayatlarının zenginliğinin de artırılmasına odaklanan bir kavram olarak görmektedir.³²⁶ Bu bağlamda, Birleşik Krallığın mevcut sıralamadaki yeri İskoçya açısından memnun olunmayan bir konumdur. Dahası yine yukarıda ismi sayılan ülkelerden, gelir eşitsizliği ve kişi başı gayri safi milli gelir anlamında da geri olunması³²⁷, İskoçya açısından yönetsel bir olumsuzluk olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte İskoç hükümeti tarafından, '2012-2013 Family Resources Survey, Households Below Average Income (HBAI)' isimli Birleşik Krallık resmi verileri yardımı ile hazırlanan ve İskoçya'nın da dahil edildiği Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) Gini katsayısı sıralamasına göre, İskoçya'nın gelir eşitsizliği konusunda Birleşik Krallık'tan daha iyi durumda olduğu gözükmektedir.³²⁸

İskoç hükümeti tarafından Mart 2015'te yayınlanan "İskoçya'nın Ekonomik Stratejisi" isimli raporda, İskoçya'nın ekonomi stratejisinin başarılı olması için rekabet gücünü artırmak ve eşitsizlikle mücadele gibi iki temel konunun odak hale geldiği belirtilmiştir. Ekonomik büyümeyi sağlayan fırsatlardan herkesin yararlanabilmesi için İskoç ekonomisinin rekabet gücünü artırmanın hayati öneme

³²⁵ Credit-Suisse Research Institute, "The Success of Small Countries", (<https://www.credit-suisse.com/media/am/docs/asset-management/am-succes-of-small-countries.pdf>), Erişim: 29 Mart 2016.

³²⁶ Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, "Türkiye İnsani Gelişme Endeksi'nde 72. oldu", (<http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/presscenter/pressreleases/2015/12/14/turkey-ranks-72th-in-human-development-index-hdi-.html>), Erişim: 24 Mart 2016.

³²⁷ Scottish Government, "Scotland's Economic Strategy March 2015".

³²⁸ A.g.e.

sahip olduğu özellikle ifade edilmiştir. Aynı raporda, sürdürülebilir bir ekonomik büyümeyi ortaya koymak için dört ana önceliğin olması gerektiği de açıklanmıştır.³²⁹ Bunlar; uzun vadeli olarak insana ve altyapıya yapılan yatırımlarla, büyümenin desteklendiği bir ekonominin varlığı, büyümenin, inovasyon, değişim ve yeni bakış açıları ile sürekli desteklendiği bir ekonominin varlığı, kapsamlı büyümeyi destekleyen, bütün İskoçya için ekonomik fırsatlar sağlayan, adil ve kucaklayıcı bir iş piyasası ve toplumsal bağlılık sayesinde, fırsatlar yaratan bir toplumun varlığı ve son olarak küresel bir bakış açısıyla ticarete, göçmenlere ve yeni fikirlere açık olan bir ülke olunması şeklinde sıralanmıştır.

Yukarıda sıralanan verilerden de anlaşılacağı üzere İskoçya'nın ekonomisinin diğer Birleşik Krallık ülkeleri arasında bazı konularda önde bazılarında ise başabaş olduğu görülmektedir. Dahası, bu verilerin çoğunda rezerv miktarı konusunda tartışmalar olan petrol ve doğal gaz gelirleri dahil değildir. 1980'lerdeki Margaret Thatcher döneminden kalan sanayisizleştirme politikalarının olumsuz etkilerinin İskoçya'nın bazı bölgelerinde bugün hala hissedildiği belirtilmekle³³⁰ birlikte üretim sanayisinin toplam ihracattaki payının büyük olduğu görülmektedir. Son olarak, İskoçlar bağımsız bir ülke olmaları halinde ihraç edecekleri mal ve hizmetlerin değerinin yaklaşık 100 milyar sterline

---

³²⁹ Scottish Government, "Scotland's Economic Strategy March 2015".

³³⁰ A.g.e.

ulaşabileceğini ve böylelikle dünyadaki en önemli 35 ihracatçı ülke arasına girebileceklerini tahmin etmektedirler.³³¹

4.2. KATALAN AYRILIKÇILIĞI

4.2.1. İspanya'nın Yönetim Yapısının Tarihsel Gelişimi ve Bugünü

İberya Yarımadası'nda, İspanya toprak bütünlüğünün oluşmaya başladığı ilk gelişmelerden biri olarak Castilla ve Aragon Krallıklarının, 1469'da evlilik yoluyla birleşmesi gösterilebilir. Bu birleşme sonrasında, 1492'de, Granada'nın işgal edilmesi ve Musevilerin sürgün edilmesi ile hem 711 yılından o tarihe kadar yarımada varlığını sürdüren Müslümanlar buradan tam olarak çıkarılmışlar, hem de yarımada Katoliklik anlamında dinsel bir bütünlüğe sahip olmuştur. İberya Yarımadası'nda bölgesel birliğin sağlanması ise, 1515'te Fernando'nun, İspanya Kralı ünvanını alması ve Navarra Krallığı'yla ortaklık ve işbirliğinde bulunması ile gerçekleşmiştir. Bu arada sağlanan birlikteliğin, toprak bütünlüğü olmaktan öte gidemediği söylenebilir. Zira bütünü oluşturan krallık ve prenslikler, kendilerine münhasır yönetsel, ekonomik ve yasal farklılıklarını korumayı sürdürmüşlerdir.

---

³³¹ The Telegraph, "The Scottish economy in ten essential charts".

16. yy.'da Habsburglar tarafından yönetilen İspanya bu dönemde de söz konusu farklılıkların bir arada yaşaması durumuna devam etmiştir.³³²

Bu kadar farklılığı içerisinde barındıran imparatorluğun merkeziyetçi yönetim anlayışı ile tanışması ise Borbon Hanedanı'nın 18. ve 19. yy.'larda yönetime geçmesi ile olmuştur.³³³ Bununla birlikte, 1807'de Napolyon'un işgali sonrası bölgesel unsurların güçlü bir direniş sergiledikleri görülmektedir.³³⁴ Bu işgalin sağladığı motivasyonla ülke çapında bir meclis (Cortes) oluşturulmuş ve İspanya'nın ilk çağdaş anayasası olan Cadiz Anayasası hazırlanmıştır. Ne var ki bu anayasa ne kralı, ne de bölgesel unsurları memnun edememiştir. Çünkü anayasa hem merkeziyetçi yönetime vurgu yapmakta idi, hem de kralın yetkilerini sınırlandırıyordu. Dolayısıyla, Fransız işgalinin bitmesi ile birlikte kral, anayasayı rafa kaldırmış ve 1820 ile 1823 yılları arası hariç, 1833'e kadar ülkede mutlak monarşi egemen olmuştur. Ayrıca, bu süreçte ülkede homojen bir toplumsal yapı oluşturulmaya çalışılmıştır.³³⁵

Yerel unsurların maruz kaldığı bu baskıcı dönemin etkisi ve kralın kendinden sonra yerine kardeşi (Don Carlos) değil de, yaptığı yasa değişikliği ile kızını geçirmek istemesi gibi etkenler ile İspanya'da iç savaş (I. Carlist Savaş) çıkmış ve 1833-1839 yılları arasında gerçekleşen bu savaşı kral kazanmıştır.³³⁶ Bu savaşın

---

³³² Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 487.

³³³ A.g.e., s. 487.

³³⁴ Elpidio Valdes, "Napoleon Invades Spain and Portugal", (<https://elpidiovaldes.wordpress.com/2011/11/16/napoleon-invades-spain-and-portugal/>), Erişim: 10 Mart 2016.

³³⁵ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, ss. 487-488.

³³⁶ Mount Holyoke, "The Royalist War", (<https://www.mtholyoke.edu/~emcoates/eta/civilwars.html>), Erişim: 14 Mart 2016.

tetikleyicisi, kralın veraset sisteminde yaptığı değişiklik olmakla birlikte, yerel unsurların merkezi yönetim sistemine duydukları hoşnutsuzluk, iç savaşın esas nedeni olmuştur. Bu savaş sürecinde mevcut anayasayı yerel unsurlar lehine bir nebze yumuşatmak amacıyla *Estatuto Real* ismiyle bir çalışma yapılmışsa da, 1845'te muhafazakarların, meclise seçilmeleri sonrasında *Estatuto Real*'de tekrar merkezi yönetim lehine değişiklikler yapması nedeniyle II. Carlist Savaş (1846-1848) başlamıştır. Bu savaşı da yine kral kazanmış ancak, İspanya yönetsel sisteminin istikrardan uzak yapısı, çeşitli hanedan ve yönetici değişikliklerine rağmen varlığını III. Carlist Savaş'la (1872-1875) devam ettirmiştir.³³⁷

Bu duruma bir umut olması için 1873'te I. Cumhuriyet ilan edilmişse de³³⁸, cumhuriyetin öngördüğü Federal Cumhuriyet, laiklik ve anayasa mahkemesinin benzeri olan bir yüksek mahkeme gibi yapısal değişiklikler de, İspanya siyasal sistemini rayına oturtmak için yetememiştir. III. Carlist Savaş'ı da merkez kazanmış ve ordu yönetimi devralarak, cumhuriyet rejimi ortadan kaldırılmıştır. Sonrasında ise Borbonlar tekrar yönetime geçmiş ve merkezîyetçi, demokrasiden uzak ve laikliği rafa kaldıran bir anayasa ile yönetime devam etmişlerdir. 1898 yılında İspanya'nın elinde kalan son deniz ötesi kolonilerini de kaybetmesi ile bu yıllar, özellikle Bask ve Katalanlar açısından ayrılıkçı hareketlerin arttığı yıllar olmuştur.³³⁹

³³⁷ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, ss. 488-489.

³³⁸ William Chislett, *Spain: What Everyone Needs to Know?*, (New York: Oxford University Press, 2013), s. 25.

³³⁹ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 489.

1830’lu yıllarda özellikle Katalonya, Bask Ülkesi gibi sanayileşmenin nispeten daha ileri olduğu bölgelerde ortaya çıkan sendikal yapılaşmanın etkilerinin, 1920’lerde anarşizm ile birleşmesi ve kendini iyiden iyiye hissettirmesi sonrasında ortaya çıkan kaos ortamını kendine gerekçe gösteren³⁴⁰ General Primo de Rivera tarafından 1923’te ülke yönetimi ele geçirilmiş³⁴¹ ve daha da sıkı tedbirlerle merkezi yönetim devam ettirilmek istenmiş, ancak Primo de Rivera 1929’da iktidarını kaybetmiştir.³⁴²

İspanya’nın siyasal istikrarsızlığı bu tarihten sonra iki yıl daha sürmüştü ve 1931 yılında II. Cumhuriyet ilan edilmiştir. Ardından yeni bir anayasa ile mevcut sorunlara çözümler üretilmek istenmiş, ancak sendikaların greve gitmesi, anarşizm ve ayrılıkçı hareketler engellenememiştir. Bununla birlikte, sol hareketlerin din karşıtı tutumları, muhafazakar kesimde karşı tepki oluşmasına yol açmış ve bu durum, merkezîyetçi ideoloji açısından kendini daha güçlü ifade edebilmesi için yardım sağlamıştır. Bu ortamda oluşan kamplaşmanın bir tarafında federalistler, ayrılıkçılar, solcular yer alırken diğer tarafta ise ordu, kilise ve taraftarları, yani muhafazakarlar yer almıştır. 1936’da bu iki grup arasında başlayan iç savaşı, 1939’da Franco’nun önderliğindeki muhafazakar kesim kazanmış ve bu tarihten itibaren Franco’nun faşist yönetimi, onun öldüğü tarih olan 1975’e kadar sürmüştür. Bu faşist yönetimde yalnızca Franco tarafından kurulan parti, dernek ve örgütlere izin verilmiştir. Franco’nun ölmesinden sonra

³⁴⁰ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 489.

³⁴¹ Shlomo Ben-Ami, “The Dictatorship of Primo de Rivera: A Political Reassessment”, *Journal of Contemporary History*, 12, 1, (1977), s. 65.

³⁴² José María Magone, *Contemporary Spanish Politics*, (New York: Routledge, 2009), s. 10.

ise değişim yönünde yoğun taleplerin olması, buna meyilli yeni yönetim ve daha da önemlisi öncekilerin aksine kilise, kral ve ordunun da bu demokratikleşme sürecini desteklemesi ile İspanya’da en son 1936’da yapılan seçimlerden sonra ilk defa 1977’de yapılan seçimlerde, söz konusu demokratik değişimi destekleyenler sandıktan zaferle çıkmış ve bu tarihten sonra İspanya siyasi yapısı faşist yönetim anlayışından uzaklaşmıştır.³⁴³

İspanya siyasi geçmişine bakıldığında, yönetsel anlamda merkez ile çevre arasında sürekli bir bilek güreşinin olduğu söylenebilir.³⁴⁴ İspanya’da nüfusun %74’ü İspanyolcayı, %17’si Katalancayı, %7’si Galiçya dilini ve %2’si de Baskçayı kullanmaktadır.³⁴⁵ Bu oranlarda merkez çevre çatışmasının nedenleri hakkında bize fikir vermektedir. Bununla birlikte İspanya anayasasında millet ve toprak anlamında bölünmez bütünlüğe vurgu yapılmakla birlikte, İspanya’ya bağlı farklı etnisite ve bölgelerin özerklik haklarının varlığına da değinilmiştir.³⁴⁶ Anayasada, özerk toplulukların statülerinde belirterek, İspanyol bayrağıyla birlikte kendi bayraklarını da kullanabilecekleri ifade edilmiştir. Ayrıca özerk bölgelerin kendi başkentlerinin olduğunu da belirtmek gerekir.³⁴⁷

İspanya’nın mevcut siyasi yapısına bakılacak olursa, merkezi yönetim, özerk topluluklar yönetimi ve yerel yönetimler olmak üzere üç anayasal yönetim

---

³⁴³ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, ss. 490-491.

³⁴⁴ A.g.e., s. 487.

³⁴⁵ CIA, “The World Factbook”, (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2098.html>), Erişim: 18 Mart 2016.

³⁴⁶ The Spanish Constitution, (<https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionINGLES.pdf>), Erişim: 27 Nisan 2016.

³⁴⁷ A.g.e.

düzeyinin mevcut olduğunu belirtmek gerekir.³⁴⁸ İspanya’da, Senato ve Milletvekilleri Kongresi olmak üzere ikili yapıyı ihtiva eden bir parlamentonun (*Cortes*) varlığı söz konusudur. 350 üyeli temsilciler meclisi ve 266 üyeli senatodan oluşan parlamentoya³⁴⁹ karşı hükümet, anayasa gereğince sorumludur. Meclis üyeleri dört yıllık periyotlar için doğrudan seçilmektedirler.³⁵⁰ Senato bölgesel temsiline olduğu bir yapıya sahiptir. Ancak Senato’nun yapısı tartışmalıdır. Zira üyelerinin büyük bir kısmı İspanya genelindeki seçmenler tarafından belirlenirken, kalan kısmı ise özerk bölgeler tarafından seçilmektedir.³⁵¹ *Cortes*’in başlıca iki görevi hükümeti denetlemek ve yasa yapmaktır.³⁵² İspanya’da Krallık genel olarak semboliktir. Ancak yasama organını feshetme ve anayasadaki bazı şartların sağlanması durumunda referanduma başvurma yetkisine sahiptir.³⁵³ Ayrıca Kral, milli birliğin simgesi ve başkomutandır. Hükümetle birlikte yürütmeyi oluşturur. İspanya meclisinin ve özerk meclislerin çıkardığı yasaları kabul etmek ve yayınlamak, parlamentoyu toplamak, anayasal çerçevede seçimleri ilan etmek, başbakanı atamak ve başbakanın önerisiyle bakanları atama ve görevden alma, Kral’ın görevlerinden bazılarıdır. Yukarıda sayılan yetkilerin kullanımıyla ilgili, anayasaya göre Kral’ın sorumsuz olması

---

³⁴⁸ The Spanish Constitution, Erişim: 27 Nisan 2016.

³⁴⁹ Fahri Bakırcı, “İspanya Parlamentosu’nun Yapı ve İşleyişi Üzerine”, *AÜHFD*, 63, 1, (2014), ss. 9-10.

³⁵⁰ Dışişleri Bakanlığı, “İspanya’nın Siyasi Görünümü”, (<http://www.mfa.gov.tr/ispanya-siyasi-gorunumu.tr.mfa>), Erişim: 27 Kasım 2015.

³⁵¹ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 493.

³⁵² Bakırcı, “İspanya Parlamentosu’nun...”, s. 5.

³⁵³ Dışişleri, “İspanya’nın..”.

durumu söz konusudur. Yürütmenin diğer unsuru olan hükümeti ise başbakan, başbakan yardımcıları, bakanlar ile yasada bahsi geçen diğer üyeler oluşturur. Hükümetin görevi, ülkenin iç ve dış siyaseti ile askeri idaresini ve ülke savunmasını yönetmektir.³⁵⁴ İspanya’da ulusal düzeyde tek bir bağımsız yargı sistemi vardır ve bu sistem Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Sayıştay gibi yüksek mahkemelere sahiptir. Dolayısıyla özerk bölgeler için ayrı bir yargı sistemi yoktur.³⁵⁵

4.2.2. Katalan Yönetim Yapısının Tarihsel Gelişimi ve Bugünü

Katalonya’nın, İspanya’nın toprak bütünlüğünü sağladığı 1515’ten itibaren süreç içerisinde, özerklik anlamında, yetkileri bazen genişletilmiş, bazen daraltılmış olmakla birlikte, genel itibariyle özerklik veya ayrılma temelinde taleplerinin bugüne değin hep olduğu belirtilebilir. İspanya’da monarşi 1931 yılında II. Cumhuriyet’in ilanı ile yerini cumhuriyete bırakmıştır. Bununla birlikte, 1931 yılında Katalonya, bağımsızlığını ilan etmiş, ancak yeni rejimin talep edilen özerkliğin verileceğine dair vaadi sonrası bağımsızlık ilanından vazgeçmiştir.³⁵⁶ 1932 yılında da, Katalonya, özerklik hakkını gerçekleştirdiği halkoylaması ile elde etmiştir. Bu özerklik, anayasa ile de korunmuştur. Bu dönemin İspanya’sının amacı, yerel konularda karar alma yetkisinin bölge parlamentolarında olduğu,

---

³⁵⁴ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 496.

³⁵⁵ A.g.e., s. 497.

³⁵⁶ A.g.e., s. 490.

bütünleşmiş bir devlet halini almak olmuştur.³⁵⁷ Bu gelişmeler, İspanya'daki karışıklığı ve kaos ortamını yumuşatamamıştır. Yukarıda da açıklandığı gibi, 1936'da iç savaş başlamış ve savaşın bittiği tarih olan 1939'dan, faşist yönetimin sona erdiği 1975'e kadar, Katalonya açısından yönetsel ve temel haklar anlamında baskıcı bir dönem var olmuştur.³⁵⁸

1975'te Franco faşist yönetiminin son bulmasıyla Katalan özerklik talepleri daha yoğun bir şekilde ifade edilmeye başlanmış ve bu durum yeni yönetimde karşılık bulmaya başlamıştır. Zira 1976'da Katalonya'nın kendi ulusal gününü kutlamasına ve 1977'de Katalanlar tarafından kendi özerk yürütme organlarını ifade eden ve ilk olarak 1932'de kurulmuş olmasına rağmen Franco tarafından kaldırılan *Generalitat*'ın tekrardan kurulmasına karar verilmiştir.³⁵⁹ 1978'de ise Katalonya özerkliğini elde etmiştir.³⁶⁰

Katalonya'nın bugünkü yönetsel sistemine göz atacak olursak, yasama ve yürütme organının, merkezi yönetiminkine benzediği söylenebilir. Bununla birlikte merkezi yönetimin aksine parlamentosu tek düzeylidir ve 135 üyesi vardır.³⁶¹ Milletvekillerinin Katalonya Başkanı'nı seçme³⁶², başkan ile bakanlar

³⁵⁷ Mete Yıldız, "İspanya Yönetim Sistemi'ndeki Tekçilik ve Federalizm Tartışmalarının Değerlendirilmesi", *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29, 2, (2011), s.178.

³⁵⁸ Sara Fowler, "Catalan in the classroom: A language under fire", *Hawaii Pacific University TESOL Working Paper Series*, 12, (2014), s. 107.

³⁵⁹ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, ss. 490-491.

³⁶⁰ Elisa Roller, "Conflict and Cooperation in EU Policy-Making: The Case of Catalonia", *Perspectives on European Politics and Society*, 5, 1, (2004), ss. 83-84.

³⁶¹ Parlament de Catalunya, "The Parliament of Catalonia", (<http://www.parlament.cat/document/cataleg/48179.pdf>), Erişim: 12 Şubat 2016.

³⁶² Catalonia, "Institutional structure and powers", (http://economia.gencat.cat/en/70_ambits_actuacio/relacio_amb_inversors/fets_idades/estructura_institucional_i_competencies/), Erişim: 16 Mayıs 2016.

kurulu üyelerini denetleme, Senato'da görev yapacak üyeleri seçme ve yasama faaliyetleri gibi yetkileri mevcuttur. Başkan ve bakanlar kurulu birlikte yürütmeyi oluştururlar. Katalonya Başkanı parlamento içinden ve milletvekillerinin oylarıyla seçilir ve İspanya Kralı tarafından göreve atanır. Temsil anlamında Katalonya için Başkan en kıdemli kişidir. Katalonya Başkanı'nın, bakanlar kurulunun (*Generalitat de Catalunya*) koordineli çalışmasını sağlamak ve idare etmek, diğer özerk yönetimlerle işbirliği anlaşmalarını imzalamak, Katalonya seçimlerini ilan etmek, Katalonya meclisinden çıkan yasaları Kral namına yayınlamak başta olmak üzere, statü ile belirlenebilecek ilave başka yetkilere sahip olduğu ifade edilebilir.³⁶³

İspanya için anayasası ne anlam ifade ediyorsa statü de Katalonya için aynı anlama gelmektedir. Katalonya Statüsü, Katalan idari örgütlenmesini, buradaki görev dağılımını ve organların yetkilerini açıklayan en üst norm niteliğindedir. Başkanın, Katalonya meclisine karşı siyasi sorumluluğunun olduğunu da belirtmek gerekir. Bununla birlikte Katalonya Başkanı, İspanya açısından da merkezi yönetimin Katalonya'daki temsilcisi niteliğindedir.³⁶⁴

4.2.3. Katalan Ayrılıkçılığının Siyasi Temelleri ve Temsilcileri

Katalonya'nın, tarihsel süreç boyunca kendi kimlik yapısını (etnik, kültürel, dilsel) ve özerk yönetsel yapısını korumak adına sürekli olarak bir irade göstermiş

³⁶³ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, ss. 508-509.

³⁶⁴ A.g.e., s. 509.

olduğu belirtilebilir. Ne var ki çalkantılı İspanya siyasi tarihinde Katalanların bu iradesine karşı, zaman zaman bazı yasaklamalara başvurulmuştur. Söz gelimi 1825'te Katalancanın eğitimde yasaklanması, Katalan Ceza Kanunu'nun 1822'de uygulanmasına son verilmesi ve 1837'de de Katalan parasının kullanımına son verilmesi gibi uygulamalar, bu yasaklamalardan bazılarıdır.³⁶⁵ Bu çatışma ortamında, İspanya'da, yerel ve bölgesel yönetim ayrıcalıklarını savunan ve adını yukarıda bahsedilen *Carlist* savaşıardan alan, Karlist akım gelişerek, merkezi yönetim yapısının olduğu yıllarda dahi bölgesel farklılıkların sürdürülmesi ve kollanmasında etkin bir rol oynamıştır. 1882 yılıyla birlikte Katalonya ve Bask bölgelerinde milliyetçilik anlamında büyük bir farkındalık olmuş ve bu iki bölgenin toplumlarında bu durum heyecan yaratmıştır. Bu sebeple de iller, yerel yönetimler halini almış ve bu yüzyıl boyunca da federalist düşüncenin temeli olmaya devam etmişlerdir.³⁶⁶

1898 yılına gelindiğinde ise daha önce de ifade edildiği gibi, İspanya'nın kolonilerini kaybetmesi sonrası, Katalanların özerklik taleplerinin arttığını ve 1930'lara kadar da bunun gündemden düşmediğini hatta ilan edilen II.Cumhuriyet'in dahi hem bu talepleri, hem de ülkede devam eden şiddet olaylarını yumuşatamadığı belirtilebilir. Bu yaşananlar İspanyol iç savaşının da ortamını hazırlamış ve General Franco önderliğinde büyük bir direniş gösterilmiştir. Franco'nun zaferiyle sonuçlanmış olan iç savaştan sonra, yönetsel

³⁶⁵ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 488.

³⁶⁶ Yıldız, "İspanya Yönetim Sistemi'ndeki Tekçilik..", s.177.

sistem tekrar geriye doğru gitmiştir. Franco yasama, yürütme ve yargıyı tek elde toplamış, 1955'te çıkardığı bir yasayla da bölgesel yönetimler üzerinde sıkı bir denetim kurmuştur. Bu merkeziyetçi sistem 1975'e kadar sürmüştür.³⁶⁷ Katalonya'yı, diğer ayrılıkçı bölgelerden ayıran başka bir önemli etken ise 1975'lere kadar maruz kaldığı söz konusu Franco diktatörlüğü uygulamalarıdır.³⁶⁸ Franco'nun ölümüyle yasadışı faşist yönetim sona ermiş olsa da, bu tarihten sonra da İspanya ile Katalonya arasında zaman zaman bazı gerilimler yaşandığı söylenebilir.

1979 yılında özerk bir yapıya kavuşan, 2006 yılında ise finansal anlamda özerklik kazanmış olan Katalonya'nın, ekonomik etki alanının genişlemesiyle bağımsız bir ülke olma yolunda hız kazandığı belirtilebilir. Ancak, Madrid yönetimi ile Katalonya ilişkileri, Avrupa'da etkisini iyiden iyiye gösteren ekonomik kriz nedeniyle gerilmiş ve sonrasında İspanya, Katalonya'nın 2006'da genişlettiği yetkilerini 2010 yılında yeniden daraltmış ve Katalanların İspanya içerisinde bir ulus olarak tanınamayacağına karar vermiştir. Bu gelişmeler sonrasında Katalonya ise bağımsızlık referandumunun 9 Kasım 2014'te yapılması için iç uzlaşısı sağlamıştır (Merkezi hükümet bu referandumu gayriresmi saydığı için sembolik bir referandum olmaktan öte gidememiştir.).³⁶⁹

---

³⁶⁷ Yıldız, "İspanya Yönetim Sistemi'ndeki Tekçilik..", s. 178.

³⁶⁸ Dominic Sandbrook, "Avrupa parçalanıyor!", (<http://www.timeturk.com/tr/2012/12/04/avrupa-parcalaniyor.html>), Erişim: 14 Ekim 2015.

³⁶⁹ Hanife Çetin, "AB'nin 2014'teki İmtihani: Milliyetçilik", (<http://www.turksam.org/tr/makale-detay/844-ab-nin-2014-teki-imtihan-milliyetcilik>), Erişim: 16 Eylül 2015.

Yaşanılan gerilimlere başka bir örnek ise, Katalonya’da 2012 yılının sonuna doğru gerçekleşen bölgesel seçimlerde, iktidardaki Yönelim ve Birlik Partisi’nin oylarındaki sert düşüş sonrası, İspanya merkezi hükümetinin, Katalonya’daki zorunlu eğitime, Katalancanın yanında İspanyolcanın da eklenmesini istemesiyle gerçekleşmiştir. Dil konusunda hassas olan Katalanlar bu duruma sert tepki göstermişlerdir.³⁷⁰ İspanya ikili parlamento yapısından birini oluşturan Senato’nun seçim esasları da Katalanlar açısından başka bir eleştiri konusunu oluşturmaktadır. Zira, Katalanlar Senato’nun tamamen bölgesel temsille oluşturulmasını savunmaktadırlar.³⁷¹

Son olarak Katalonya’daki bazı siyasi partilere değinilecek olursa; *Convergencia Democratica de Catalunya* (CDC), *Unio Democratica de Catalunya* (UDC) ve bu iki partinin birleşiminden meydana gelmiş olan *Convergencia i Unio* (CIU)’nun isimlerinin öne çıktığı belirtilebilir.³⁷² Katalonya’nın en önemli partilerinden biri olarak kabul edilen CDC, 1974’te Jordi Puyol tarafından kurulmuştur. Bu parti Katalonya’daki göçmenlerden de oy alabilmesi nedeniyle diğerlerinden ayrılmaktadır. Bunun nedeninin, CDC’nin çağdaş yönetim anlayışı olduğunu özellikle vurgulamak gerekmektedir. Katalonya’daki bir diğer önemli parti CIU ise, önceleri merkezi hükümetle sorun yaşamamasına rağmen, özellikle 2012’deki seçim sürecinde Katalonya’nın

³⁷⁰ Mercan, “Avrupa’nın Etnik ve Kültürel Ayrışmayla Sınava”, s.12.

³⁷¹ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 493.

³⁷² Andrew Dowling, “Autonomistes, Catalanistes and Independentistes: politics in contemporary Catalonia”, *International Journal of Iberian Studies*, 22, 3, (2009), s. 187.

bağımsızlığını seçim çalışmalarında kullanması ile siyasal çizgisini netleştirmiş ve merkezi hükümetten uzaklaşmıştır.³⁷³

2015 Katalan seçimlerinde başarılı olan *Junts pel Sí* oluşumu içerisinde bulunan *Esquerra Republicana de Catalunya* (ERC)'de³⁷⁴ bir diğer ayrılıkçı partidir. 1931 yılında kurulan ERC'nin Katalonya, Valensiya, Balearik ve Pityusik Adaları'nı da ihtiva eden bağımsız Katalan devletlerinin kurulmasına dair görüşü parti programında yer almaktadır.³⁷⁵

4.2.4. Katalonya Ekonomisi

Katalonya'nın bağımsız bir ülke olarak ekonomik açıdan ayakta kalıp kalamayacağı konusu, İskoç örneğinde olduğu gibi önemli bir tartışma konusudur. Bu konuyla ilgili bir raporda, daha küçük ve daha az kişi başı gelire sahip ülkeler ekonomik olarak ayakta kalabiliyorken, Katalonya'nın bağımsızlık sonrası rahatlıkla ayakta kalabileceği ifade edilmiştir. Dahası sorunun ekonomik değil, politik olduğu belirtilmiştir.³⁷⁶ Katalonya'nın muhtemel bir bağımsızlığı durumunda ekonomisinin ne durumda olacağını anlayabilmek için mevcut ve bazı tahmini ekonomik verilerinin incelenmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda söz konusu incelemenin sırası şu şekilde olacaktır; öncelikle bağımsızlık sonrası

³⁷³ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, ss. 500-501.

³⁷⁴ Catalonia Votes, "Pro-independence parties win Catalan elections", (<http://www.cataloniavotes.eu/pro-independence-parties-win-catalan-elections/>), Erişim: 10 Şubat 2016.

³⁷⁵ Esquerra Republicana, "About Us", (<http://www.esquerra.cat/language/english>), Erişim: 11 Şubat 2016.

³⁷⁶ The Economy of Catalonia, "Questions and answers on the economic impact of independence", (<http://www.coleconomistes.cat/pdf/the.economy.of.catalonia.pdf>), Erişim: 12 Mart 2016.

finansal sistem, Katalonya'nın coğrafi konumu, GSYH'si ve harcanabilir hane halkı geliri, ikinci olarak Katalonya'nın ihracat verileri, üçüncü olarak turizm sektörü ile ilgili veriler, dördüncü olarak istihdam ile ilgili veriler, beşinci olarak endüstriyel ve teknoloji ile ilgili faaliyetler, altıncı olarak Katalonya ve İspanya'nın gelir eşitsizliği ve insani gelişmişlik verileri, yedinci olarak Katalonya'nın kamu borcu büyüme oranları, sekizinci olarak Katalonya'nın bağımsızlık sonrası İspanya'nın devlet borçlarından payına düşeni ödemesi gerektiği yönündeki görüşlere Katalonya cephesinin bakışı ve son olarak Katalonya'nın 2020 stratejisi ele alınacaktır.

Yukarıda da ifade edildiği üzere Katalonya'nın bağımsızlık sonrası ekonomisi ve finansal sistemi ile ilgili çeşitli görüşler mevcuttur. Katalonya'nın finansal sisteminin nasıl etkileneceği konusundaki görüşlerden birinde, Katalonya'nın uluslararası ve özellikle AB bağlamından kopmayacağı, aksine uluslararası kurallardan etkileneceği ve bilhassa AB'nin düzenleme ve denetimine tabi olacağı ifade edilmiştir.³⁷⁷ Katalonya'nın, coğrafi konumunun ekonomi üzerine olan etkisi dikkate alındığında, stratejik bir konuma sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca yarımada ve Akdeniz'de, güney Avrupa'nın önemli bir limanı olarak, Katalonya'nın denizyolu, karayolu, tren yolu ve havayolu taşımacılığının bu kapsamda geliştiği ve büyüdüğü belirtilebilir.³⁷⁸ Katalonya'nın ekonomik durumuna ışık tutması açısından GSYH ve toplam harcanabilir hane halkı geliri

³⁷⁷ The Economy of Catalonia, "Questions and answers on the economic impact of independence".

³⁷⁸ Catalonia, "Politics and economy", (<http://web.gencat.cat/en/temes/catalunya/coneixer/politica-economia/#bloc2>), Erişim: 11 Mayıs 2016.

verilerini belirtmekte faydalı olabilir. Katalonya'nın 2014 yılındaki GSYH'si yaklaşık 209 milyar avrodur. İspanya'nın aynı yıl GSYH'si ise yaklaşık 1.058 trilyon avrodur. Yani Katalonya'nın 2014 yılı GSYH'si, İspanya GSYH'sinin yaklaşık %20'sini oluşturmaktadır.³⁷⁹ Katalonya'da 2013 yılı harcanabilir hane halkı toplam geliri ise yaklaşık 120.7 milyar avro olarak hesaplanmıştır. Bununla birlikte 2010 yılından 2013 yılına doğru bir düşüş olduğu gözlenmektedir.³⁸⁰

Katalonya'nın ihracat ürün ve rakamlarına bakılacak olursa, 2014 yılında gerçekleştirilen 60 milyar avroluk ihracatta en büyük payın, 33.9 milyar avro ile ara mallara (enerji ve endüstriyel ürünler yaklaşık 33.5 milyar avro, tarımsal ürünler, ormancılık ve balıkçılık yaklaşık 365 milyon avro) ait olduğu söylenebilir. Ara malları sırasıyla, yaklaşık 22.5 milyar avro ile tüketici ürünleri (gıda, içecek ve tütün yaklaşık 6.3 milyar avro, diğer tüketici ürünleri ise yaklaşık 16.2 milyar avro) ve yaklaşık 3.8 milyar avro ile de ana mallar (makine ve diğer teçhizat ürünleri yaklaşık 2.7 milyar avro, nakliye, taşımacılık gereçleri ve diğer ana mallar yaklaşık 1.1 milyar avro) takip etmektedir. İspanya ile bir kıyaslama olması açısından, 2014 yılında Katalonya'da ihracatın %2.3 oranında artarak 60 milyar avro³⁸¹ olarak gerçekleşmesine karşı İspanya'da bu oranın %2'lik bir artış

³⁷⁹ The Statistics Portal, "Gross domestic product (GDP) in Catalonia and the whole of Spain between 2003 and 2014 (in million euros)" ,(http://www.statista.com/statistics/327063/gross-domestic-product-in-catalonia-and-spain/), Erişim: 22 Nisan 2016.

³⁸⁰ Official Statistics Website of Catalonia, "Gross disposable household income. 2010-2013 At current prices", (http://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=366&lang=en), Erişim: 18 Mayıs 2016.

³⁸¹ Başka bir kaynakta ise %3.1'lik artış ile 60.2 milyar avroya ulaştığı belirtilmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Catalan News Agency, "Catalonia's exports grew by 3.1% in 2014, above the Spanish and European averages", (http://www.catalannewsagency.com/business/item/catalonia-s-exports-grew-by-3-1-in-2014-above-the-spanish-and-european-averages), Erişim: 14 Mayıs 2016.

ile yaklaşık 240.5 milyar avro olarak gerçekleştiği belirtilebilir.³⁸² Katalonya, ihracatındaki bu artış oranıyla İspanya ve Avrupa ortalamasını geride bırakmıştır.³⁸³ Katalonya'nın 2015 yılı ihracat rakamı da İspanya'nın ihracatının yaklaşık %25.5'ini oluşturmaktadır.³⁸⁴

Katalonya'da üretilen ürünlerin, ülke içi tüketim ve ülke dışı ihraç oranları ise şöyledir; 2011 yılında Katalonya'da üretilen ürünlerin %26.7'si iç pazarda tüketilmiş, %34.5'i İspanya'nın geri kalanına ve %38.8'i ise uluslararası pazara ihraç edilmiştir. Bununla birlikte bağımsız bir Katalonya'nın 2011'deki toplam ihracatının %47.1'inin İspanya'ya, %52.9'unun ise geri kalan uluslararası pazara yapılacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca İspanya'ya olan söz konusu ihracat rakamı, 1995 yılında %63.5'ten, 2011'de %47.1'e önemli bir düşüş yaşarken, geri kalan uluslararası pazara yapılan aynı ihracat rakamı ise 1995'te %36.5 iken 2011'de %52.9'a yükselmiştir.³⁸⁵

Aynı şekilde Katalonya'nın AB ülkelerine ve AB üyesi olmayan ülkelere olan ihracat rakamlarına bakıldığında ise, 2014 yılı toplam ihracatın %63.4'ünün AB'nin geri kalan ülkelere ve %36.6'sının ise AB üyesi olmayan ülkelere gerçekleştiği görülmektedir. AB üyesi ülkelere yapılan ihracatta bir önceki yıla göre artış olduğu, AB üyesi olmayan ülkelere yapılan ihracatta ise düşüş meydana

---

³⁸² Official Statistics Website of Catalonia, "Catalonia. 2015", (<http://www.idescat.cat/economia/inec?tc=3&id=5901&lang=en>), Erişim: 17 Nisan 2016.

³⁸³ Catalan News Agency, "Catalonia's exports grew by 3.1% in 2014, above the Spanish and European averages".

³⁸⁴ Catalonia Trade&Investment, "Catalonia connects your business the competitive economy it needs", (<http://www.catalonia.com/en/catalonia-barcelona/catalonia-barcelona/Catalonia-facts-figures.jsp>), Erişim: 30 Nisan 2016.

³⁸⁵ The Economy of Catalonia, "Questions and answers on the economic impact of independence".

geldiği görülmektedir. Bu da Katalonya'nın neden ayrıldıktan sonra AB'de kalmak istediğine bir cevap olması açısından dikkat çekicidir. 2014 yılında AB ülkelerine yapılan ihracatta, %5.7'lik artış ile Almanya, %5.1'lik artışla İtalya ve %3'lük artışla Portekiz'in öne çıktığı söylenebilir.³⁸⁶ Burada İspanya'nın, Katalonya ile olan ticari ilişkilerinin Katalonya açısından önemli olduğu belirtilebilir. Özellikle İspanya'nın AB'ye üyeliğinden itibaren ve bugün, İspanya pazarı, Katalonya için günden güne önemini yitirmesine rağmen, halen Katalonya'nın en önemli müşterisi konumundadır. Bağımsız bir Katalonya'nın İspanya ile ticaretinde büyük bir düşüş bekleyenler olmakla birlikte muhtemel bir bağımsızlığın İspanya ile ticareti çok düşürmeyeceğini, bunun başkaca faktörlere de bağlı olduğunu belirtenler de vardır.³⁸⁷

Turizm ve endüstri sektörü Katalonya ekonomisi için itici bir güç konumundadır.³⁸⁸ Katalonya, 2014 yılında, Rus turist sayısındaki azalmaya rağmen misafir ettiği toplam turist sayısını artırmıştır. 2013 yılına göre %7.2'lik bir artış göstererek, 16.7 milyona ulaşan yabancı turist sayısı ile Katalonya tarihi bir rekora imza atmıştır. Yabancı turistler Katalonya'da kaldıkları süre içerisinde 15 milyar eurodan fazla harcama yapmışlardır. Bu miktar bütün Katalonya GSYH'sinin %7.5'lik bir kısmının kaynağını oluşturmaktadır. Katalonya,

---

³⁸⁶ Catalan News Agency, "Catalonia's exports grew by 3.1% in 2014, above the Spanish and European averages".

³⁸⁷ The Economy of Catalonia, "Questions and answers on the economic impact of independence".

³⁸⁸ European Commission, "Spain-Cataluña, Short overview of the labour market", (<https://ec.europa.eu/eures/main.jsp?countryId=ES&acro=Imi&showRegion=true&lang=en&mode=text&regionId=ES0&nuts2Code=%20&nuts3Code=null&catId=443>), Erişim: 23 Mayıs 2016.

İspanya'yı ziyaret eden tüm yabancı turistlerin %26'sını ağırlayarak, İspanyol pazarındaki liderliğini de sürdürmektedir.³⁸⁹

İstihdam açısından Katalonya'nın, İspanya'dan nispeten daha iyi durumda olduğu söylenebilir. 2015 yılı üçüncü çeyreği verilerine göre Katalonya'daki çalışabilir nüfus sayısı yaklaşık 3.7 milyon civarındadır. Bu rakamın yaklaşık 3.1 milyonu iş sahibi iken yaklaşık 600 bin kişi ise işsizdir.³⁹⁰ Oransal olarak 2015 yılı Katalonya'da işsizlik oranı %18.6 iken bu oran aynı yıl İspanya'da ise %22.1'dir. Özellikle 2012 yılından itibaren Katalonya'da işsizlik oranında azalma olduğu da görülmektedir.³⁹¹ 2015 yılı verilerine göre Katalonya'da istihdam oranı, endüstri sektöründe %2.18, hizmet sektöründe %0.99, tarımda %0.66 ve inşaat sektöründe %0.34 artış göstermiştir. Endüstri ve hizmet sektörleri Katalonya'da istihdam yaratan sektörler olarak öne çıkarken, tarım ve inşaat sektörleri ise hala krizin etkisi altındadırlar ve istihdam anlamında da geri durumdadırlar. Endüstride araç üretimi ile birlikte kimyasallar, tıbbi ürün ve tarım-gıda ürün sektörleri göze çarpan alanlardır. Hizmet sektöründe ise yeni teknolojilerle bağlantılı olarak turizm, ticaret, lojistik ve nakliye gibi alanlar büyüme eğilimi göstermektedir.³⁹²

Katalonya GSYH'sinin yaklaşık %20'sine karşılık gelen endüstriyel faaliyetler, başta Barselona olmak üzere bütün Katalonya genelinde büyük gelişme

³⁸⁹ Catalan News Agency, "16.7 million foreign tourists visited Catalonia in 2014, a new high and an increase of 7.2%", (<http://www.catalannewsagency.com/business/item/16-7-million-foreign-tourists-visited-catalonia-in-2014-a-new-high-and-an-increase-of-7-2>), Erişim: 12 Mart 2016.

³⁹⁰ European Commission, "Spain-Cataluña, Short overview of the labour market".

³⁹¹ Official Statistics Website of Catalonia, "Unemployment rate. 2001-2015 By sex. Provinces", (<http://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=318&lang=en>), Erişim: 24 Mayıs 2016.

³⁹² European Commission, "Spain-Cataluña, Short overview of the labour market".

göstermektedir.³⁹³ Endüstriyel gelişmenin sağladığı güçlü ekonomik büyümeyle birlikte Katalonya'nın, İspanya'da endüstriyel anlamda öncü bir konuma ulaştığı ifade edilebilir. Dolayısıyla endüstriyel faaliyetler bütün Katalan ekonomisi için önemli bir konumdadır. Bilhassa kimya, gıda, enerji ve metal sektörleri öne çıkan endüstriyel faaliyet alanlarıdır. Yeni teknolojilerle ve görsel/işitsel endüstri ile olan sıkı bağın, Katalan ekonomisine farklı bir kimlik verdiği de görülmektedir. Bu anlamda Barselona'da bulunan 22@ isimli teknoloji üssü öne çıkmaktadır.³⁹⁴

Gelir eşitsizliği konusunda İspanya'nın 2012 yılı OECD verilerine bakıldığında gini katsayısının³⁹⁵ 0.335 olduğu görülmektedir. İspanya'nın söz konusu gini katsayısıyla sıralamadaki yerinin nispeten geride olduğu söylenebilir. Ayrıca aynı verilerde İspanya'nın Birleşik Krallık'tan daha iyi durumda olduğu da görülmektedir.³⁹⁶ 2014 yılı BM İnsani Gelişmişlik Endeksi'ne bakıldığında ise İspanya'nın, Singapur, İzlanda ve Slovenya gibi ülkelerin gerisinde kalarak 26. sırada yer aldığı görülmektedir.³⁹⁷ Bölgesel yönetimlerinde dahil edildiği başka bir araştırmada ise Katalonya'nın insani gelişmişlik açısından 22. sırada yer aldığı görülürken aynı çalışmada İspanya (Katalonya dışında kalan bölümü) ise 30. sırada yer almaktadır.³⁹⁸ Bu veriler, Katalonya açısından, bağımsızlık çalışmaları kapsamında kullanılabilir veriler olarak ortaya çıkmaktadır.

³⁹³ Catalonia Trade&Investment, "Catalonia connects your business...".

³⁹⁴ Catalonia, "Politics and economy".

³⁹⁵ Gini katsayısı "0" ise tam bir gelir eşitliği, "1" ise tam bir gelir eşitsizliği mevcut demektir.

³⁹⁶ OECD, "Income inequality", (<https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm>), Erişim: 18 Haziran 2016.

³⁹⁷ Human Development Reports, "Human Development Index and its components".

³⁹⁸ Credit-Suisse Research Institute, "The Success of Small Countries".

Katalonya'nın kamu borcu verilerine bakıldığında, yıldan yıla kamu borcu büyüme oranlarında, 2016 yılına doğru düşüş olduğu görülmektedir. Söz gelimi 2010 yılında %38.8 olan bu oranın, 2016 yılında %6 olması tahmin edilmektedir. Bu tahmini oranla Katalonya'nın kriz öncesi değere (2007 yılında %6.1) yaklaştığı belirtilebilir. 2016 yılında tahmin edilen 76.7 milyar avroluk kamu borçlanmasının, Katalonya GSYH'sinin %36'sını oluşturduğu ifade edilebilir.³⁹⁹

Katalonya'nın bağımsızlığı sonrası İspanya'nın borçlarının Katalonya tarafından paylaşılması yönünde bazı görüşler⁴⁰⁰ ortaya atılmaktadır. Buna karşılık olarak da Katalan cephesinden eleştiriler yöneltilmektedir. Bu eleştirilerden birinde, uluslararası hukukta selef konumunda olan devletin borçlarının yeni bağımsız olan devlete geçmeyeceği belirtilmiş ve buradan hareketle uluslararası hukuka tabi olduğuna göre Katalonya'nın böyle bir haktan neden yararlanmayacağı ya da Katalonya'nın neden böyle bir borcu yüklenmesi gerektiği sorusu sorulmaktadır. Yine başka bir görüşte ise, Katalonya'nın yüzyıllardır büyük bir ekonomik sömürü altında olduğu dolayısıyla gayri ahlaki, hukuksuz ve kötü niyetli olan bu borcu Katalonya'nın neden ödemesi gerektiği sorusu sorulmaktadır. Bu sorulardan da yola çıkılarak, herhangi bir müzakere olmadan söz konusu borcun Katalonya tarafından paylaşılmasının

---

³⁹⁹ Generalitat de Catalunya, (http://economia.gencat.cat/en/actualitat/page/public_debt/), Erişim: 22 Haziran 2016.

⁴⁰⁰ Forbes, "Catalonia And The Costs Of Independence", (<http://www.forbes.com/sites/danielrunde/2015/04/08/catalonia-independence-artur-mas/#65c546516897>), Erişim: 22 Mart 2016.

ve üstlenilmesinin doğru olmayacağı yönünde bir kanaatin oluştuğu söylenebilir.⁴⁰¹

Yukarıdaki görüşleri destekler nitelikteki bazı bilgileri burada belirtmek yerinde olacaktır. Yaklaşık 7.5 milyonluk nüfusla Katalonya, İspanya nüfusunun yaklaşık %16.2'sini oluşturmaktadır.⁴⁰² Bununla birlikte İspanya'nın, GSYH açısından yaklaşık %20'lik bir bölümünü, toplam ihracatının %25'ini ve toplam sanayi sektörünün ise %23'ünü oluşturmaktadır.⁴⁰³ Ayrıca Katalonya, İspanya'ya yapılan yabancı yatırımın da yaklaşık %22'sini çekmektedir.⁴⁰⁴ İspanya'nın borçlarının Katalonya tarafından paylaşılması görüşünün, yukarıdaki verilere bakılarak neden tartışmalı olduğu daha kolay anlaşılabilir.

"Katalonya 2020 Stratejisi(ECAT 2020)" raporuna bakarak, AB ile özellikle ekonomide eşgüdümü sağlamanın, Katalonya'nın amaçları arasında olduğu söylenebilir. 2012 yılında Katalan hükümeti tarafından onaylanan 2020 Stratejisi kapsamında Katalonya'nın rekabet gücü ve istihdamının artırılması hedeflenmiştir. Akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir ekonomi için uygun şartları sağlaması açısından bir klavuz olarak, bu strateji belgesi dikkate alınmaktadır.⁴⁰⁵ Bütün bunların sağlanması için ise Katalan hükümeti şu dört noktaya odaklanmıştır:

⁴⁰¹ The Economy of Catalonia, "Questions and answers on the economic impact of independence".

⁴⁰² Official Statistics Website Of Catalonia, "Population. 1900-2016 Provinces", (<http://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=245&lang=en>), Erişim: 11 Haziran 2016.

⁴⁰³ CNBC, "Catalonia is critical contributor to Spain's economy", (<http://www.cnbc.com/2015/10/05/catalonia-is-critical-contributor-to-spains-economy.html>), Erişim: 12 Aralık 2015.

⁴⁰⁴ Catalonia Trade&Investment, "Catalonia connects your business...".

⁴⁰⁵ Generalitat de Catalunya, "Catalonia 2020 Strategy 2012-2014 Report", (http://catalunya2020.gencat.cat/web/.content/85_catalunya_2020/documents/angles/arxius/ECAT_2020_2012-2014_Report.pdf), Erişim: 19 Nisan 2016.

Katalonya'nın akıllı uzmanlaşması için araştırma ve yenilik stratejisi; Avrupa fonları için stratejik planlama; AB'nin gelecek sektörel planlama ve kıstas önceliklerini rehber edinme ve son olarak kalıcı sosyal diyalogtur.⁴⁰⁶

---

⁴⁰⁶ Generalitat de Catalunya, “Catalonia 2020 Strategy 2012-2014 Report”.

V. BÖLÜM: İSKOÇ VE KATALAN AYRILIKÇILIĞININ TARAFLARI AÇISINDAN SORUNA KURAMSAL YAKLAŞIM

Bu bölümde, İskoç ve Katalan ayrılıkçılıkları hem bu iki bölge hem bağlı oldukları ülkeler olan Birleşik Krallık ve İspanya hem de AB açısından HNK ve İO kapsamında ele alınacak ve tarafların bu sorunun etrafında aldıkları pozisyonlar anlamlandırılmaya çalışılacaktır. Burada, öncelikle İskoçya ve Katalonya'nın HNK ile örtüşen ayrılma nedenleri somut örnekler üzerinden ele alınarak İskoçya ve Katalonya'nın ayrılıkçılık süreçlerinin kuramsal çerçevesi oluşturulmaya çalışılacaktır. Daha sonra ise önce Birleşik Krallık ve İspanya, son olarak da AB'nin bu süreçteki ayrılıkçılığa karşı olan konumlarının kuramsal çerçevesi İO ile oluşturulmaya çalışılacaktır. Bu yapılırken de mümkün olduğunca önce kuramların ilgili bölümleri açıklanacak, daha sonra ise kuramın belirttiği hususlara örnek teşkil edebilecek durumlar belirtilecektir.

HNK'de ayrılma hakkı, daha öncede belirtildiği üzere önceleri istisnai bir çözüm olarak ele alınmasına rağmen, daha sonra bu durum esnetilerek ayrılma hakkının kapsamının nispeten genişletildiği söylenebilir. Çeşitli yaklaşımların

karışımı ve yazarların düşüncelerinde de önemli değişiklikler mevcuttur. İskoçya ve Katalonya örneklerinde de bu eğilimi görmek mümkündür.⁴⁰⁷

Bu kurama göre devletin toprağı yönetenlerin aksine halka aittir. Devletin egemen konumu ise onun meşruiyetine ve halkına gösterdiği adil davranışına bağlıdır. Bu nedenle de devletin egemenliği devredilemez değildir. Devletin halkın bir bölümüne karşı büyük haksızlıklar yapmasıyla yasal yönetici sıfatının kaybolacağı belirtilebilir. Böylelikle bu kuram açısından, bir grubun ayrılma hakkı, ahlaki olarak kabul edilebilir bir durumdur.⁴⁰⁸ Yine Buchanan'a göre de devletin, adil olmadığı, haksızlık yaptığı insanların yaşadığı bölgedeki egemenlik hakkı geçersiz olmaktadır.⁴⁰⁹ Buchanan ayrıca bir grubun temel insan hakları açısından ihlallere maruz kalarak bundan zarar görmeleri halinde ayrılma haklarının var kabul edileceğini belirtmektedir.⁴¹⁰ Bir grup sistemli bir şekilde ayrımcılığa maruz kalıyorsa ve yoğun bir sömürülme, haksızlık ve insan hakları ihlallerine maruz kalıyorsa, o grup ayrılma hakkına sahiptir.⁴¹¹

Kuramla ilgili bu tespitlerden yola çıkarak İskoçya açısından, Hechter'ın iddialarına dayanarak, İskoçya'nın da içinde olduğu Kelt topraklarında asimilasyonun olması, 20. yüzyılın başlarında işsizlik, yoksulluk, merkezi

---

⁴⁰⁷ Lluís Pérez and Marc Sanjaume, "Legalizing Secession: The Catalan Case", *Journal of Conflictology*, 4, 2, (2013), s. 5.

⁴⁰⁸ Amandine Catala, "Remedial Theories of Secession and Territorial Justification", *Journal of Social Philosophy*, 44, 1, (2013), s. 76.

⁴⁰⁹ A.g.e., s. 76-77.

⁴¹⁰ Allen Buchanan, "Theories of Secession", *Philosophy & Public Affairs*, 26, 1, (1997), s. 37.

⁴¹¹ Huseyin Kalayci, "Kendi Kaderini Tayinin Liberal Teorileri", *Liberal Düşünce*, 47-48, (2007), s. 69.

hükümet karşısında güçsüz ve kültürel aşağılık duygusu gibi⁴¹² etkenlerin yukarıda kuramın öngördüğü haklı ayrılma dayanakları ile örtüştüğü öne sürülebilir. Ayrıca Hechter'in başka bir iddiasına göre, Birleşik Krallık'ta maddi varlıkların dağılımının sistematik bir şekilde etnik kökene dayalı olduğu ve İngilizlerin etnik olarak kendilerini diğerlerinden avantajlı bir konumda tuttukları, başka bir deyişle etnik ayrımcılık yaptıkları belirtilmektedir.⁴¹³ Bu durumda, yukarıdaki kuramsal yaklaşıma dayanak oluşturabilecek başka bir husus olarak değerlendirilebilir.

Katalonya kapsamında kuramın yukarıda izah edilen bölümüne örnek teşkil edebilecek durumlar ise sırasıyla; Franco döneminde Katalonya'nın yönetsel ve temel haklar anlamında baskıcı bir süreç yaşaması⁴¹⁴, Katalan özerk yönetim sınırlarının daraltılması⁴¹⁵, Katalonya'dan fazla miktarda vergi alındığına yönelik iddia ve Katalan dili ve kültürüne gösterilmesi gereken saygının gösterilmediğine dair görüş⁴¹⁶ ifade edilebilir. Başka bir görüşe göre de, Katalonya'nın ayrılma hakkı, genellikle İspanya'nın özerk topluluklar arasında gelirleri adaletsiz dağıttığı suçlamasına dayanmaktadır. Ayrıca Katalan anayasasını, İspanyol anayasasının

---

⁴¹² Michael Hechter, *Internal Colonialism: The Celtic Fringe in British National Development*, (New Brunswick: Transaction Publisher, 1999), s. XXIX.

⁴¹³ A.g.e., s. 339.

⁴¹⁴ Sara Fowler, "Catalan in the classroom: A language under fire", *Hawaii Pacific University TESOL Working Paper Series*, 12, (2014), s. 107.

⁴¹⁵ 2010 yılında İspanya anayasa mahkemesi tarafından Katalanların İspanya içerisinde bir ulus olarak tanınmayacağına dair alınan karar gibi, BBC, "Catalan protesters rally for greater autonomy in Spain", (<http://www.bbc.com/news/10588494>), Erişim:3 Ocak 2016.

⁴¹⁶ Merkezi hükümet tarafından tarihsel süreç içerisinde Katalan dilinin özellikle Franco yönetimi esnasında yasaklandığı dönemlerin olduğu bilinmektedir, Catalan News Agency, "The reasons behind Barcelona's massive demonstration for Catalonia's independence", (http://www.catalannewsagency.com/catalonia-independence/item/the-reasons-behind-barcelonas-massive-demonstration-for-catalonias-independence?category_id=40), Erişim: 4 Ocak 2016.

yönettiği varsayımı, Katalan ulusalcılar tarafından yapılan makul taleplerin merkezi hükümet tarafından engellendiği iddiası gibi durumların, bu kuram kapsamında ayrılmaya haklı bir gerekçe sağladığı iddia edilmektedir.⁴¹⁷

HNK'nin belirttiği bir diğer husus ise, bazı grupların, devletin işleyişiyle ilgili önemli kararların alındığı demokratik süreçlerde, kendilerini sistematik olarak bu süreci etkileyemeyecek durumda bulmaları halinde, sorunun başka bir çözümü yoksa, tek taraflı ayrılma ile adaletin sağlanabileceğine yönelik değerlendirmedir.⁴¹⁸ Bu bağlamda, İskoçların haddinden fazla temsili ileri sürülerek, Westminster parlamentosunda İskoçya adına bulunan milletvekili sayısının 2005 yılında İskoçya Yasası ile 72'den 59'a indirilmiş olması⁴¹⁹ ve dolayısıyla Westminster'da oluşturulan hükümetin İskoçya'daki oy dağılımını yansıtmadığına⁴²⁰ yönelik iddianın kuram açısından örnek teşkil ettiği ileri sürülebilir. İspanya'daki ikili parlamento yapısından birini oluşturan Senato'nun seçim esaslarının Katalanlar açısından bir eleştiri konusu oluşturması ve buna yönelik olarak Katalanların, Senato'nun tamamen bölgesel temsille oluşturulmasını savunmaları⁴²¹ durumunun da kuram açısından haklı bir ayrılma gerekçesi olarak değerlendirilebileceği söylenebilir.

---

⁴¹⁷ Pérez ve Sanjaume, "Legalizing Secession...", s. 8.

⁴¹⁸ Cátala, "Remedial Theories...", s. 78.

⁴¹⁹ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 257.

⁴²⁰ Edinburgh News, "Scottish independence: 10 reasons for Yes and No", (<http://www.edinburghnews.scotsman.com/news/politics/scottish-independence-10-reasons-for-yes-and-no-1-3542968>), Erişim: 4 Ocak 2016.

⁴²¹ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, ss. 493-494.

Yine bu kurama göre bir grubun bölgesel talebinin yasallığı, bağlı olunan devletin hatalı olup olmadığına bağlıdır. Devlet, adaletin şartları ve devletin insanı yeterince koruması olarak açıklanan bölgesel haklar ve özerklik hakları gibi politik meşruiyet ile ilgili hususları sağladığı sürece adil ve meşrudur. Sonuçta, önemli haksızlıklara maruz kalma, ayrılıkçı gruba üzerinde yaşadığı toprak parçasında kendi devletini kurma yönünde yasal bir talep hakkı verir.⁴²² Buchanan'a göre ortada ayrılıkçı gruba yönelik bir haksızlık var ise kuram açısından, söz konusu grubun ayrılması için hiçbir sınırlama yoktur.⁴²³

Bu kapsamda, Birleşik Krallığın tek taraflı olarak, yetki devrini değiştirebilme ve geri çekebilme gibi yetkilerinin varlığı⁴²⁴ ile İskoçya parlamentosunu lağvetme yetkisinin olması⁴²⁵ durumunun kuramın yukarıdaki kısmında geçen bölgesel haklar ve özerklik hakları açısından bir örnek teşkil ettiğini söylemek zor gözükmemektedir. Bununla birlikte, bu yetkinin varlığı nedeniyle İskoçların kendi inisiyatiflerinin dışında hayati öneme sahip bir yetkinin bu şekilde değişme veya geri çekilmesi ve İskoç parlamentosunun lağvedilebilmesi gibi risklerin olmasının İskoçlar açısından rahatsızlık verici olduğu değerlendirilebilir. Katalanların 2006'da genişletilen yetkilerinin, 2010 yılında daraltılması ve Katalanların İspanya içerisinde bir ulus olarak tanınamayacağına karar verilmiş

---

⁴²² Catala, "Remedial Theories...", s. 75.

⁴²³ Buchanan, "Theories of Secession", s. 36.

⁴²⁴ Dışişleri, "Birleşik Krallık'ın Siyasi Görünümü".

⁴²⁵ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 263.

olması⁴²⁶, 1825'te Katalanların eğitimde yasaklanması, Katalan Ceza Kanunu'nun 1822'de uygulanmasına son verilmesi ve 1837'de de Katalan parasının kullanımına son verilmesi gibi uygulamaların⁴²⁷ özerklik hakları kapsamında bir örnek teşkil ettiği söylenebilir.

HNK, önemli insan hakları ihlalleri olmasa dahi self determinasyonun önemini kabul eder. Dahası HNK'nin, keyfi olmamak ve tutarlı olmak şartıyla, iyileştirmeyici bölgesel ve ayrılıkçı talepleri de meşru kabul etmesi gerektiği de ifade edilebilen bir husustur.⁴²⁸ Kuramın bu yumuşatılmış hali kapsamında her ne kadar bütün Birleşik Krallık genelinde uygulansa da Thatcher dönemindeki ekonomik kararların, İskoçlar tarafından haklı neden olarak kullanılabilmesi belirtilebilir. Ayrıca mevcut durumda kendi öncelikli sosyal politikalarını oluşturamadıklarına⁴²⁹ yönelik söylemde bu kapsamda bir örnek teşkil edebilir.

Buchanan'a göre, güçlü bir Katalan ayrılıkçılığı açısından, rızai olmayan ayrılma hakkına sahip olunması durumu, Katalonya'nın daha büyük bir özerk yönetim olmak için iletmiş taleplerine İspanya'nın cevaplarında iyi niyet göstermemesi gerekçesi üzerine temellendirilebilir.⁴³⁰ Bununla birlikte Buchanan'ın, Katalan ayrılıkçılığı ile ilgili olarak, özerk yönetimler arasında vergi gelirlerinin adaletsiz dağılımının görülmesi ve özerk yönetimlerle merkezi

---

⁴²⁶ Hanife Çetin, "AB'nin 2014'teki İmtihani: Milliyetçilik", (<http://www.turksam.org/tr/makale-detay/844-ab-nin-2014-teki-imtihani-milliyetcilik>), Erişim:16 Eylül 2015.

⁴²⁷ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, s. 488.

⁴²⁸ Cátala, "Remedial Theories...", s. 79.

⁴²⁹ Edinburgh News, "Scottish independence: 10 reasons for Yes and No".

⁴³⁰ Pérez ve Sanjaume, "Legalizing Secession...", ss. 8-9.

yönetim arasındaki anlaşmaların ihlal edilmesi gibi durumların haklı neden olarak görülmesi gerektiği veya en azından ayrılma taleplerinin değerlendirilmesinde dikkate alınması gerektiği şeklindeki açıklamasıyla ayrılma hakkının daha esnek olmasına vurgu yaptığı belirtilebilir.⁴³¹

Ayrılkçılığın karşı tarafları konumunda olan Birleşik Krallık, İspanya ve AB açısından kuramsal değerlendirme ise daha önce de belirtildiği üzere İO kuramına göre yapılacaktır. Burada da yine yukarıda olduğu gibi, önce kuramın ilgili bölümü, sonra da AB ve ilgili ülkelerin kurama örnek teşkil edecek durumları izah edilmeye çalışılacaktır. Bull, uluslararası topluma yönelik tanımında, uluslararası sistemdeki normların ve müşterek örgütlerin yönetiminin paylaşılması bağlamında, birtakım ortak çıkar ve değerlerin farkında olan devletlerin, bir toplum oluşturmalarına vurgu yapmaktadır.⁴³² Buradan yola çıkarak, hem ulusal (Birleşik Krallık ve İspanya) düzeyde hem de ulus üstü (AB) düzeyde aktörlerin bölünmek yerine bütünleşmeye evrildiklerine atıfta bulunulabilir. Bu kapsamda AB, Birleşik Krallık ve İspanya açısından ayrılkçılığa karşı olmalarının kuramsal çerçevesi oluşturulabilir.

İO temsilcilerinin, realistlerden ayrılmalarına yönelik bir kanıt olarak egemen devletlerin, devlet olmaktan doğan haklarını bir üst yönetime devretmeden bir toplumsal birliktelik oluşturulabileceğine inanmaları da⁴³³ hem ilgili devletler

⁴³¹ Pérez ve Sanjaume, “Legalizing Secession...”, s. 5.

⁴³² MIT Open Course Ware, “Class on Hedley Bull”, (http://ocw.mit.edu/courses/political-science/17-960-foundations-of-political-science-fall-2004/lecture-notes/bull_lecnote.pdf), Erişim:18 Eylül 2015.

⁴³³ Scott Burchill v.d., *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Çev. Rahim Acar, (İstanbul: Küre Yayınları, 2013), s. 132.

hem de AB açısından dikkat çekicidir. Çünkü burada, kimlik ve kültürel farklılıklar önemsiz kılınmaktadır. Dolayısıyla, bu noktada hem AB açısından hem de Birleşik Krallık ve İspanya açısından, toplumsal birliktelik oluşturulabileceğine olan kuramsal inancın ayrılıkçılığa karşı duruşlarında teşvik edici olduğu vurgusu yapılabilir.

Son olarak, İO'ya göre, uluslararası toplumun ana dayanağının benzer yaşam şekilleri veya kültürel birliktelik değil de, müşterek çıkarların olduğu⁴³⁴ yönündeki düşünce bu çalışma açısından önem arz etmektedir. Zira aynı şekilde AB, Birleşik Krallık ve İspanya açısından toplumsal birlikteliklerinin temelini her anlamda türdeşlik olmasından ziyade ortak çıkarlarının olduğu şeklindeki bir tanımlama, ayrılıkçılığa karşı bir argüman olarak ifade edilebilir. Başka bir deyişle, İO yaklaşımının uluslararası toplumu tanımlarken, kimlik ve kültürel farklılıkları önemsiz görmesine ve uluslararası toplumun temelini, ortak çıkarları oturtmasına atıfta bulunulabilir. Bu bağlamda, hem AB, hem de Birleşik Krallık ve İspanya açısından, kimlik ve kültür temelli farklılıklardan ziyade, ortak çıkarlara yönelmenin gerekliliği vurgulanabilir. Dolayısıyla bu durum, AB, Birleşik Krallık ve İspanya'nın neden ayrılmaya karşı çıktıkları sorusuna da bir temel oluşturabilir.

---

⁴³⁴ Burchill v.d., *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, s. 133.

SONUÇ

AB'nin uyguladığı, farklılıkların bir arada yaşamasına yönelik politikalar kapsamında, bölgesel farklılıklara verilen imtiyazların olası iki sonucu dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi verilen imtiyazların özellikle zayıf bölgelerin gelişmesi için bir fırsat olması, AB'nin alacağı kararlara etki edebilmesi ve bu bölgelerin söz konusu ayrılıkçı taleplerinin dayanaklarının ortadan kaldırılmasıdır. İkincisi ise verilen imtiyazların ayrılıkçı bölgeleri daha fazlasını almaya teşvik etmesi ve muhtemel bir ayrılmayı hızlandırmasıdır.⁴³⁵ Dolayısıyla AB içerisindeki farklılıklarla ilgili olarak, dikkat edilmesi gereken ince bir çizginin olduğu söylenebilir. Bu da farklılıklara ne kadar vurgu yapılmalı ya da bütünleştirici etkenler olarak sayılabilecek ortak kültür, ortak tarih, ortak değerler vb. ne kadar vurgulanmalı sorusunu akla getirmektedir. Burada farklılıkların öne çıkarılmasıyla ilgili ilk durum için dengenin kaçırılmasının, ayrılıkçılığın daha da körükleyebileceği ihtimalinden söz edilebilir. Ortak kültür, tarih unsurlarının öne çıkarıldığı ikinci durum için dengenin kaçırılması halinde ise, insan hak ve özgürlükleri temelinde farklı etnisite, dil, ve kültür özelliklerini içinde barındıran bölgelere yönelik baskı olduğu iddiası öne çıkarılabilir.

---

⁴³⁵ Mercan, "Katalonya, Bask, İskoçya, Korsika, Bavyera...", s. 36.

Buradan hareketle, AB'nin ulus-üstü bir birlik olarak bütünleşmesinin derinleştirilmesi maksadıyla dikkate aldığı ve bazı imtiyazlar sağladığı üye ülkeler içerisindeki bölgesel yönetimlerin, bu durumu fazlasıyla geliştirip, özellikle Birleşik Krallık ve İspanya gibi bazı ülkelerin ulus-devlet yapısına zarar verdiği söylenebilir.⁴³⁶ Burada Birleşik Krallık ve İspanya'nın soruna yaklaşım farkına da değinmek gerekir. Birleşik Krallığın kendisini oluşturan özerk bölgelerle olan ilişkilerinin, İspanya'ya oranla daha demokratik bir yapıda olduğu belirtilebilir. Bunun en önemli göstergesi ise Birleşik Krallığın, İskoçya'ya referandum için izin vermesi, İspanya'nın ise aynı izni Katalonya'ya vermemesidir. Bu esnekliğin referandumda Birleşik Krallık lehine işe yarayıp yaramadığı hakkında bir hüküm vermek zor olabilir. Ancak Birleşik Krallık açısından böyle bir serbestinin sağlanmasının, en azından psikolojik anlamda halk üstünde olumlu bir etki yarattığı ifade edilebilir. İspanya'nın aksine, Birleşik Krallığın referanduma onay vermesi ve referandumun hayır ile sonuçlanması, Birleşik Krallığın sahip olduğu demokrasi kültürü ile birlikte ele alındığında dikkate değerdir.

AB'nin bütünleşme politikalarına rağmen neden ayrılıkçı hareketler var sorusuna değinilecek olursa, burada öncelikle İskoç ve Katalan ayrılıkçılıklarının kendi *sui generis* tarihsel süreçlerinin olduğunu belirtmek gerekir. Dolayısıyla, İskoç ve Katalan ayrılıkçılıklarının AB yapılanmasından bağımsız olarak işleyen süreçler olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, AB'nin bölgeselleşme politikalarının, her ne kadar bunu amaçlamasa da, bu süreçlere ivme kazandırdığı

---

⁴³⁶ Mercan, "Birleşik Krallık'ta İskoçya'nın..".

değerlendirilebilir. Bölgeselleşme politikalarının esasında, Birleşik Krallık ve İspanya açısından ayrılıkçı söylemleri törpüleyebilmesi kapsamında, AB açısından ise bölgelerin, AB düzeyinde alınan kararlarda daha çok söz sahibi olmaları kapsamında değerlendirildiği belirtilebilir.

Az gelişmiş coğrafyalardaki, istikrarsız ve otoriter rejimlere sahip ülkelerde farklı kimliklere sahip grupların uğradıkları haksızlıklar karşısında şartların onlara başkaca seçenekler sunmaması sebebiyle bu grupları ayrılmaya zorladığı daha önce belirtilmişti. İskoçya ve Katalonya'nın, geri kalmış coğrafyalardaki emsalleri ile kıyaslandıklarında her anlamda daha iyi durumda olmalarına rağmen, AB'de ayrılıkçı hareketlerin merkezi olarak öne çıkmalarını, ekonomik çıkar çatışmalarının ivme kazandırdığı, ancak içerisinde kendi tarihsel süreçlerinin ürettiği kimliksel gerekçelerin de olduğu nedenler bütününe ve AB'nin özerk bölgelere imtiyaz tanıyan politikalarına dayandırmanın mümkün gözükteği belirtilebilir. Ayrıca AB'nin, demokratik ve bölgelerin seslerini duyurmasına müsait yapısı da buna bir etken olarak söylenebilir.

Ayrılıkçı bölgelerin önemli bir kısmı, ekonomik olarak geri kalmış bölgeler olmakla birlikte, gelişmiş bölgelerin de ayrılıkçılığa meyilli oldukları görülebilir. Bu tür gelişmiş grupların, gelişmiş bölgelerdeki beklentileri kavramasının daha kolay olduğu ifade edilebilir. Katalonya ve Bask Ülkesi açısından sorunun daha çok gelişmiş ekonomilerinin, İspanya'daki diğer gelişmemiş bölgeler tarafından sömürüldüğü iddiası ve kazandıklarından daha azının merkezi hükümet tarafından kendilerine verildiği iddiasının olduğu belirtilebilir. Katalonya ve Bask Ülkesi'nin

ekonomik verilerinin bu iddiaları doğrulayacak nitelikte olduğu söylenebilir. Bu iki bölgenin de endüstrileri gelişmiştir ve kişi başı gelirleri de İspanya ortalamasının üzerindedir. Sayısal verilere bakıldığında ise 1960'ların sonlarında Katalonya'nın İspanya'nın bütün vergilerinin %31'ini karşıladığı, buna rağmen, İspanya'nın harcamalarının ise %13'ünü aldığı görülmektedir. Aynı şekilde, Bask Ülkesi'nin ise vergilerin %13'ünü karşılarken, harcamaların %5'ini ancak alabildiği ifade edilebilir. Basklarda, İspanya'nın az üreten bölgelerinin, kendisi gibi üretken bölgeler tarafından desteklediğine yönelik, hakim bir görüşün olduğu belirtilebilir. Basklar, protesto amaçlı bir şarkılarında da, İspanya'yı, ağzı Bask Ülkesi'nde, memesi ise Madrid'te olan bir ineğe benzetmektedirler. Bu bakış açısıyla, ayrılıkçılığın, Katalonya ve Bask Ülkesi gibi ayrılıkçı bölgelere, kendi kazançlarını ellerinde tutma ve diğer bölgelerden kendi gelişmiş endüstrilerindeki ekonomik fırsatlardan yararlanmak için gelen göçmenleri, kontrol ve sınırlandırma fırsatı vereceği bir gerçektir.⁴³⁷

Ayrılıkçılığın unsurlarından olan milliyetçilik içinde aynı durum geçerlidir. Milliyetçilik kavramı da, benzer şekilde yalnızca ekonomik olarak kötü durumda olan ve kendilerini kültürel olarak farklı gören toplumlarda yoktur, tersine ekonomisi iyi durumda olan, ancak içerisinde bulunduğu toplumdan farklı bir kültüre sahip olan topluluklarda da vardır.⁴³⁸

⁴³⁷ Donald L. Horowitz, *Ethnic Groups in Conflict*, (Berkeley: University of California Press, 1985), ss. 247-248.

⁴³⁸ Ernest Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, Çev. Büşra Ersanlı, Günay Göksu Özdoğan, (İstanbul: Hil Yayın, 2013), ss. 199-200.

Buraya kadar detayları anlatılan söz konusu ayrılıkçılık probleminin İskoçlar ve Katalanlar açısından kuramsal çerçevesi daha öncede belirtildiği üzere HNK ile oluşturulmuştur. HNK'nin ayrılmanın uluslararası hukuk çerçevesinde ne zaman var olabileceğine dair tespitlerinin bulunması⁴³⁹ nedeniyle İskoç ve Katalan ayrılıkçılığına kuramsal olmakla birlikte, hukuki bir çerçeve de sağladığı belirtilebilir. Söz gelimi, bir görüşe göre, bir grup, temel insan hakları konusunda sürekli şiddete maruz kalıyorsa, o zaman uluslararası hukuk çerçevesinde bu grubun ayrılma hakkının olduğu ifade edilebilir.⁴⁴⁰ Dolayısıyla HNK'nin, uluslararası ilişkiler ile bağının, sağladığı hukuksal temellendirmeler olduğu öne sürülebilir.

HNK'nin, ayrılma hakkının ne zaman var olduğuna dair tespitlerinin günümüzde görece gevşediği görülmektedir. Haksızlıkların iyileştirilmesini öngören bu kuramın zamanla iyileştirmeyici bir hak olarak dahi self deteminasyona vurgu yapması ve İskoç ve Katalanların özerk yönetimler olarak çeşitli haksızlıklara uğradıklarını iddia etmeleri birlikte ele alındığında, bu durumun, onlara ayrılma hakkına sahip oldukları yönündeki argümanlarında destek sağladığı belirtilebilir. Sonuç olarak, HNK'nin İskoç ve Katalanların ayrılma ile ilgili iddialarında onlara kuramsal bir temel oluşturduğu vurgulanabilir. İO ise hem AB, hem de Birleşik Krallık ve İspanya'nın bu ayrılıkçı bölgelerin ayrılma taleplerine karşı çıkışlarında onlara ulusal ve ulus-üstü düzeyde

⁴³⁹ Stanford Encyclopedia of Philosophy, "Secession", (<http://plato.stanford.edu/entries/secession/#Rel>), Erişim: 17 Mart 2016.

⁴⁴⁰ A.g.e.

kuramsal bir temel oluşturmuştur. Küreselleşen dünya düzeninde bir dünya toplumuna doğru yol alınırken, AB'nin bütünleşme çabaları ve Avrupa vatandaşlığı ile oluşturmaya çalıştığı aidiyet duygusunun İO kuramı kapsamında anlaşılır bir durum olduğu belirtilebilir. Dolayısıyla bu koşullarda, Birleşik Krallık ve İspanya'nın da ulusal bütünlüklerini devam ettirme istekleri, yine İO kuramı kapsamında makul gözükmemektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi, İO'da önemli bir yere sahip olan dünya toplumu kavramı, devletin de ötesinde insanoğlunun daha kozmopolit özelliklerinin nasıl düzenlendiği ya da nasıl düzenlenmesi gerektiği şeklinde ifade edilebilir.⁴⁴¹ Kozmopolitizmin, evrensel bir ahlaka ve bütün insanlığın küresel düzeyde ortak bir adalete tabi olduğuna vurgu yapması⁴⁴² ve dünya toplumu kavramı içerisinde kökleşmiş olması⁴⁴³ gibi etkenlerin, hem AB, hem de Birleşik Krallık ve İspanya açısından, İO'nun, kuramsal bir çerçeve olarak neden kullanıldığına bir cevap olabilmesi açısından önemlidir. Ayrıca İO'nun, İskoç ve Katalan ayrılıkçılığının önemli bir nedeni olan ekonomik koşulları açıklayamadığını da belirtmek gerekir.

İskoç ve Katalan ayrılıkçılıklarının en önemli ortak yönlerinden birisinin ayrılmak için öne sürdükleri ekonomik gerekçeler olduğu söylenebilir. Buradan hareketle bu iki bölgenin ekonomilerinin kıyaslanmasına değinilecek olursa,

---

⁴⁴¹ Barry Buzan, *From International to World Society? English School Theory and the Structure of Globalisation* (Cambridge: Cambridge University Press, 2004), s. 1.

⁴⁴² Howard Fienberg, "Morality Comes to IR: Ethical Approaches to the Discipline", (<http://www.hfienberg.com/irtheory/brown.html>), Erişim: 10 Mart 2016.

⁴⁴³ Buzan, *From International to World Society? ...*, s. 21.

öncelikle bu iki ayrılıkçı bölgenin ekonomik verilerinin kıyaslanmasının ve buradan bir çıkarımda bulunulmasının yanıtıcı olabileceğini belirtmek gerekir. Zira, söz konusu verilerin bir kısmının tahmini (bazı verilerde İskoçya ve Katalonya'nın bağımsız ülkeler olarak değerlendirilmesi gibi) olması ve yine bazı verilerin hesaplamalara dahil edilememesi (İskoçya karasularındaki doğal gaz ve petrol rezervleri gibi) gibi faktörler bunun en önemli nedenleridir. Ancak, bir fikir oluşturması açısından İskoçya ve Katalonya için bir kaç ekonomik veri ifade edilebilir. İskoçya'nın nüfusu, Birleşik Krallık nüfusunun yaklaşık %8'ini (2012 sayımına göre) oluşturmakla birlikte, 2013'te hesaplanan İskoç GSYH'si, Birleşik Krallık toplam GSYH'sinin %8'inden daha az iken, Katalonya, nüfus açısından İspanya'nın yaklaşık %16'sını oluşturmakla birlikte, GSYH açısından ise İspanya'nın yaklaşık %20'lik bir bölümünü oluşturmaktadır.⁴⁴⁴ Ayrıca daha öncede ifade edilen, bölgesel yönetimlerin dahil edildiği bir araştırmada Katalonya insani gelişmişlik açısından 22. sırada yer alırken, İskoçya ise 26. sırada yer almaktadır.⁴⁴⁵

İskoç ve Katalan ayrılıkçı hareketlerinin geleceğine yönelik fikir oluşturabilmek için kamuoyu araştırmalarına bakmak faydalı olabilir. Brexit referandumunu sonrası İskoçya'da "İkinci bir bağımsızlık referandumunda evet mi yoksa hayır oyu mu verirsiniz?" sorusu ile yapılan araştırmada katılımcıların

⁴⁴⁴ CNBC, "Catalonia is critical contributor to Spain's economy", (<http://www.cnbc.com/2015/10/05/catalonia-is-critical-contributor-to-spains-economy.html>), Erişim: 12 Aralık 2015.

⁴⁴⁵ Credit-Suisse Research Institute, "The Success of Small Countries", (<https://www.credit-suisse.com/media/am/docs/asset-management/am-succes-of-small-countries.pdf>), Erişim: 29 Mart 2016.

yaklaşık %60'lık bir kesiminin evet cevabı verdiği ortaya çıkmıştır.⁴⁴⁶ Buradan hareketle, kamuoyunda Brexit sonrası bir tepki olarak, ayrılma taraftarlarının sayısında bir artma olduğu değerlendirilebilir.

2015 yılında Katalonya'da yapılan başka bir araştırmada ise "Katalonya'nın bağımsız bir devlet olması Katalonya'nın yararına mıdır?" sorusu sorulmuş ve %47'lik bir oran bu soruya evet cevabını vermiştir.⁴⁴⁷ Yine Katalonya'da, 2016 haziranında yapılmış başka bir kamuoyu araştırmasında ise insanlara "Katalonya'nın bağımsız bir ülke olmasını ister misiniz?" sorusuna katılımcıların %47.7'si evet, %42.4'ü hayır cevabını vermiştir.⁴⁴⁸ Brexit sonrası İskoçya'da ayrılma taraftarlarında artış olması olası gözükmesine rağmen, hem İskoçya'da, hem de Katalonya'da kamuoyu yoklamalarının ve daha önce yapılan referandumların gösterdiği üzere, İskoç ve Katalan toplumlarının ayrılma ve ayrılmama arasında bir ikilemde olduğu belirtilebilir. Bu ikilemin ayrılma yönünde mi yoksa ayrılmama yönünde mi ortadan kalkacağını ise ayrılıkçı partilerin çalışmalarındaki etkinlik ya da Birleşik Krallık, İspanya ve AB'nin ayrılma taleplerine karşı atacakları adımlar belirleyecektir.

---

⁴⁴⁶ Sunday Post, "End of the UK? New survey shows 59% support Scottish independence after Brexit vote", (<https://www.sundaypost.com/news/political-news/end-uk-new-survey-shows-59-support-scottish-independence-brexit-vote/>), Erişim: 17 Mart 2016.

⁴⁴⁷ The Statistics Portal, "If Catalonia becomes an independent state, do you think it would be good for Catalonia? And for the rest of Spain?", (<http://www.statista.com/statistics/454521/catalonia-independence-opinion-about-the-consequences/>), Erişim: 22 Mayıs 2016.

⁴⁴⁸ Politico, "Rising level of support for Catalan independence: poll", (<http://www.politico.eu/article/record-level-of-support-for-catalan-independence-poll-spain-catalonia/>), Erişim: 25 Temmuz 2016.

Güncel bir gelişme olarak, büyük tartışmalara yol açan, Birleşik Krallığın AB'den ayrılmasıyla ilgili referanduma, ayrılıkçı hareketlere etkisi nedeniyle burada değinmek faydalı olabilir. Birleşik Krallığın, AB'de kalıp kalmaması ile ilgili 23 Haziran 2016'da yapılan ve *Brexit* olarak adlandırılan referandumdan %51.9'luk bir oranla ayrılık kararının çıkmasından sonra, İskoçya hatta Katalonya'da dahi ayrılıkçılık ile ilgili söylemler yeniden alevlenmiştir. Bu referandumda İskoçya %62'lik bir oranla AB'de kalmayı tercih etmiştir.⁴⁴⁹ İUP lideri Nicola Sturgeon, *Brexit* referandumu sonrası yaptığı açıklamada, AB'de kalma yönünde oy kullanan İskoç halkının, geleceğini AB'de gördüğünü, buna rağmen, AB'den ayrılacak olmalarının demokrasiye aykırı olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte, ikinci bir bağımsızlık referandumunun gündemlerinde olduğunu ve ilerleyen günlerde referandumun, İskoç parlamentosunda görüşüleceğini de belirtmiştir.⁴⁵⁰

Katalonya'da da ayrılıkçı söylem, *Brexit* üzerinden yeniden artmıştır. Katalonya başkanı Carles Puigdemont, *Brexit* referandumundan sonra yaptığı açıklamada, Birleşik Krallığın, diğer AB ülkelerinin onayı olmaksızın referandumla AB'den ayrılabilmesine atıfta bulunarak, Katalonya'nın da, Madrid

⁴⁴⁹ Hürriyet, "İngiltere AB'den çıkıyor... Brexit referandumundan sonra Cameron istifa kararı aldı...", (<http://www.hurriyet.com.tr/son-dakika-haberleri-ingiltere-abden-cikti-mi-referandumda-sasirtan-sonuc-40121490>), Erişim: 30 Haziran 2016.

⁴⁵⁰ BBC, "#Brexit: AB'den ayrılan İngiltere bölünür mü?", (http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/06/160624_ab_ingiltere_bolunme), Erişim: 5 Temmuz 2016.

yönetiminin rızasına gerek kalmadan referandumla İspanya'dan ayrılabilceğini ve bu referandumun, bunun mümkün olduğunu gösterdiğini ifade etmiştir.⁴⁵¹

Son olarak, bu tez çalışmasının bölümleri genel olarak özetlenecektir. Önce, milliyetçilik, etnik kimlik ve ekonomik koşullar gibi alt başlıklar ile ayrılıkçılığın çeşitli temellerine vurgu yapılarak neden ve hangi itici güç ile ayrılıkçılık var sorusu, uluslararası kapsamda ve İskoçya ve Katalonya kapsamında cevaplanmaya çalışılmıştır. Sonra da uluslararası alanda ayrılıkçılığın tanımı yapılmaya çalışılmıştır. Söz gelimi etnik kimlik ve milliyetçilik faktörlerinin İskoç ve Katalanlar için aynı derecede motivasyona neden olmadığı bu konularda Katalanların, İskoçlardan daha fazla hassas olduğu, bununla birlikte ekonomik koşullar başlığı altında ise hem İskoçya, hem de Katalonya'nın iyi seviyedeki ekonomilerinin benzer şekilde onlara ayrılma için itici bir güç sağladığı ifade edilmiştir.

İkinci bölümde, ayrılıkçı hareketlerin kuramsal çerçevesi, HNK ve İO kuramı ile çizilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde önce HNK'nin, İskoçya ve Katalonya'nın ayrılma taleplerine cevap veren alt yapısı açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra ise, Birleşik Krallık, İspanya ve AB'nin bu ayrılma taleplerine karşı çıkmalarına temel oluşturan unsurlar ifade edilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde, Avrupa bütünleşme süreci başlığı altında, bu sürecin tarihsel gelişimi, sorunları ve kimlik olarak Avrupalılık kavramının gelişimi ele alınmıştır.

---

⁴⁵¹ Reuters, "Catalonia government head says Brexit shows split from Spain possible", (<http://www.reuters.com/article/us-britain-eu-catalonia-idUSKCN0ZA2VK>), Erişim: 10 Temmuz 2016.

Böylelikle ayrılıkçılık sorununun, AB bütünleşmesi kapsamındaki temeline ışık tutulmuştur. Yine bütünleşme sorunları kapsamında, bölgeselleşmenin tanımı ve AB bütünleşmesine etkileri anlaşılmaya çalışılmıştır. Bölümün sonunda ise, AB'deki ayrılıkçı hareketlere yönelik genel bir değerlendirme yapılmıştır. Birleşik Krallık, İspanya ve AB'deki diğer bazı ayrılıkçı hareketler açıklanmış ve bu ayrılıkçı hareketler arasındaki farklar ortaya konmaya çalışılmıştır. Böylelikle verilen temel bilgiler ışığında, neden İskoç ve Katalan ayrılıkçılık örnekleri diğerlerinden farklıdır sorusuna cevap verilmeye gayret edilmiştir. Bu bölümde, *Eurobarometer*'ın araştırmasına atıfla, ayrılıkçılığın, Avrupalılık kimliğinden bağımsız bir şekilde geliştiğine dair bir görüş ifade edilmiştir. Bütünleşme sürecinin, genel olarak ayrılıkçılığı doğrudan tetiklediği gibi bir çıkarımda bulunmanın doğru olmayabileceği değerlendirilmiştir. Ancak, yerel yönetimlere tanınan hakların, süreci hızlandırmış olabileceği ileri sürülmüştür.

Dördüncü bölümde, İskoç ve Katalan ayrılıkçılığı örnekleri ana başlığı altında, İskoç ve Katalan ayrılıkçılıkları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Burada sırasıyla, Birleşik Krallık yönetim yapısının tarihsel gelişimi ve bugünü, İskoç yönetim yapısının tarihsel gelişimi ve bugünü, devamında İskoç ayrılıkçılığının siyasi temelleri ve temsilcileri sonra ise İskoçya ekonomisi açıklanmaya çalışılmıştır. Müteakiben aynı alt başlıklarla İspanya ve Katalonya incelenmiştir. İskoç ve Katalan ayrılıkçılık örneklerine yönelik etraflı bir değerlendirme yapabilmek için bu bölümün önemli olduğu söylenebilir. Zira bu bölümde söz konusu ayrılıkçılık

örneklerinin temellerine inilmiş ve ayrılıkçılığın tarihsel ve mevcut iç/dış dinamikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Son bölümde ise İskoç ve Katalan ayrılıkçılığı örnekleri kuramsal açıdan değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme yapılırken de üçüncü bölümde kuramlar ile ilgili yapılan açıklamalar üzerinden önce İskoçya ve Katalonya açısından ayrılık gerekçeleri, HNK'nin ilgili bölümleri ile temellendirilmeye çalışılmış, daha sonra ise Birleşik Krallık, İspanya ve AB'nin bu ayrılık taleplerine karşı olmalarının kuramsal açıklaması yapılmaya gayret edilmiştir.

Bu tez çalışmasında İskoç ve Katalan ayrılıkçı hareketleri, AB'nin bütünleşme politikaları ekseninde irdelenmiştir. Ne var ki, bölgeselleşmenin, bu iki örneğin ayrılma taleplerinin artmasında yegane neden olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Ancak bölgeselleşmenin, ayrılma yönünde bir etkisinin olduğu vurgulanabilir. Katalanların dilsel ve yönetsel anlamda özgürlüklerinin kısıtlanması ve baskıcı dönemler yaşaması, onların ayrılma talepleri için tetikleyici; ekonomik gerekçeler motive edici; bölgeselleşme ise ayrılma taleplerine ivme kazandıran bir etken olarak tanımlanabilir. İskoçlar açısından da ekonomik gerekçeler, motive edici, bölgeselleşme ise ivme kazandırıcı bir unsurdur. Her ne kadar bütün Birleşik Krallık genelinde uygulansa da Thatcher dönemi politikalarının İskoçlar için tetikleyici bir etkisinin olduğu öne sürülebilir. Ayrılıkçılığa temel oluşturan, etnik kimlik ve milliyetçiliğin ise, İskoçlar açısından, özellikle Katalanlar ile kıyaslandığında nispeten az bir etkiye sahip olduğu belirtilebilir. Bunun nedeni ise, İskoç kültürünün, İngiliz kültürü ile farklılıklarının az olması ve Birleşik

Krallık çatısı altında İskoçların, baskıcı bir yönetime maruz kalmamasıdır. Hem İskoçlar, hem de Katalanlar için, ekonomik gerekçelerin, onların ayrılma taleplerinde, ciddi bir itici güç olduğu son olarak vurgulanabilir.

KAYNAKÇA

- Adam, Elisenda Casanas, (2014) “Self-determination and the Use of Referendums: the Case of Scotland”, *International Journal of Pol Cult Soc*, 27, ss. 47–66.
- Aktoprak, Elçin, (2015) “Din ve Millet: Kuzey İrlanda Örneğinde Bir Azınlık Milliyetçiliği Olarak Katoliklik”, *Alternatif Politika*, 7, 2, ss. 336-357.
- Anderson, Benedict, (2015) *Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, Çev. İskender Savaşır, (İstanbul:Metis Yayınları).
- Armaoğlu, Fahir, (2014) *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*, (İstanbul: Timaş Yayınları).
- Bakırcı, Fahri, (2014) “İspanya Parlamentosu’nun Yapı ve İşleyişi Üzerine”, *AÜHFD*, 63, 1, ss. 1-79.
- Balent, Magali, (2013) “Europe and the Challenge of ‘Peripheral Nationalism’”, *Schuman Report on Europe State of the Union 2013 içinde*, derl., Thierry Chopin v.d.,(Springer Verlag).
- Ben-Ami, Shlomo, (1977) “The Dictatorship of Primo de Rivera: A Political Reassessment”, *Journal of Contemporary History*, 12, 1, ss. 65-84.
- Bilgin, Fehmi Kerem, (2012) “Belçika’da Ulusal Kimlikler ve Federalizmin Gelişimi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67, 1, ss. 1-47.
- Buchanan, Allen, (1997) “Theories of Secession”, *Philosophy & Public Affairs*, 26, 1, ss. 31-61.
- Bull, Hedley, (1995) *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, (New York: Columbia University Press).
- Burchill, Scott, v.d., (2013) *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Çev. Rahim Acar, (İstanbul: Küre Yayınları).
- Buzan, Barry, (2004) *From International to World Society? English School Theory and the Structure of Globalisation*, (Cambridge: Cambridge University Press).

- Calhoun, Craig, (1993) "Nationalism and Ethnicity", *Annual Review of Sociology*, 19, ss. 211-239.
- Cátala, Amandine, (2013) "Remedial Theories of Secession and Territorial Justification", *Journal of Social Philosophy*, 44, 1, ss. 74-94.
- Chislett, William, (2013) *Spain: What Everyone Needs to Know?*, (New York: Oxford University Press).
- Cismas, Ioana, (2010) "Secession in Theory and Practice: the Case of Kosovo and Beyond", *Goettingen Journal of International Law*, 2, 2, ss. 531-587.
- Collette, Christine F. ve Keith Laybourn, (2003) *Modern Britain since 1979: A Reader*, (New York: I.B. Tauris).
- Cordell, Karl ve Stefan Wolff, (2009) *Ethnic Conflict*, (Cambridge: Polity Press).
- Czaputowicz, Jacek, (2003) "The English School of International Relations and Its Approach to European Integration", *Studies & Analyses*, II, 2, ss. 3-55.
- Çınarlı, Serkan, (2011) "İskoçya Yerinden Yönetim Deneyimine Genel Bir Bakış", *Ege Akademik Bakış*, 1, 2, ss. 299-307.
- Çolakoğlu, Elif, (2006) "Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığında Bölge Yönetimleri", *Ekev Akademi Dergisi*, 10, 29, ss. 357-368.
- Çökmez, Fatma Gül, (2008) "Bask Bölgesi: Etnik Milliyetçiliğin Tarihsel Gelişimi ve İspanya'daki Devlet Politikalarının Etkisi", *Ege Akademik Bakış*, 8, 1, ss. 355-371.
- Dedeoğlu, Beril, (2003) *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*, (İstanbul: Boyut Yayınları).
- Devlen, Balkan ve Özgür Özdamar, (2010) "Uluslararası İlişkilerde İngiliz Okulu Kuramı: Kökenleri, Kavramları ve Tartışmaları", *Uluslararası İlişkiler*, 7, 25, ss. 43-68.
- Devlen, Balkan, Patrick James ve Özgür Özdamar, (2005) "The English School, International Relations, and Progress", *International Studies Review*, 7, ss. 171-197.

- Diez, Thomas ve Richard Whitman, (2002) “Analysing European Integration: Reflecting on the English School, Scenarios for an Encounter”, *JCMS*, 40, 1, ss. 43–67.
- Doğan, Erhan, (2007) “Uluslararası ilişkilerin Nesnesi Olarak; Etnik Gruplar ve Etnik Ayrılıkçılık”, *Global Strateji*, 3, 10, ss. 49-63.
- Doğan, İlyas, (2006) “Siyasal Bir İlke Olarak Halkların Kendi Geleceğini Belirleme İlkesine Devletler Hukuku Açısından Bakış”, *Kamu Hukuku Arşivi*, 9, 1, ss. 1-11.
- Dowling, Andrew, (2009) “Autonomistes, Catalanistes and Independentistes: politics in contemporary Catalonia”, *International Journal of Iberian Studies*, 22, 3, ss. 185-200.
- Eser, H. Bahadır, Dilek Memişoğlu ve Gökhan Özdamar, (2011) “Sosyal Siyasetin Üretilmesi Sürecinde Refah Devletinden Neo-Liberal Devlete Geçiş: Devletin Kamu Hizmeti Sunma İşlevinin Değişimi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16, 2, ss. 201-217.
- Fowler, S., (2014) “Catalan in the classroom: A language under fire”, *Hawaii Pacific University TESOL Working Paper Series*, 12, ss. 104-115.
- Gamble, Andrew, (1994) *The Free Economy and the Strong State Thatcherism*, (London: Palgrave).
- Gellner, Ernest, (2013) *Milliyetçiliğe Bakmak*, Çev. Simten Coşar ve Saltuk Özertürk-Nalan Soyarık, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Gellner, Ernest, (2013) *Uluslar ve Ulusçuluk*, Çev. Büşra Ersanlı, Günay Göksu Özdoğan, (İstanbul: Hil Yayın).
- Görün, Mustafa ve Hüseyin Gül, (2010) “Avrupa Birliği’nde Bölgesel İdari Yapılanmaların Dönüşümünde Uluslarüstü ve Uluslararası Faktörler”, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 5, 2, ss. 81-101.
- Guibernau, Montserrat, (2010) “Devolution and Independence in the United Kingdom: The Case of Scotland”, *REAF*, 11, ss. 56-82.
- Güler, Birgül Ayman v.d., (2013) *Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri*, (Ankara: İmge Kitabevi).

- Güneş, Ahmet M., (2008) “Lizbon Antlaşması Sonrasında Avrupa Birliği”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XII, 1-2, ss. 739-772.
- Gürkaynak, Muharrem ve Serhan Yalçiner, (2009) “Uluslararası Politikada Karşılıklı Bağımlılık ve Küreselleşme Üzerine Bir İnceleme”, *Uluslararası İlişkiler*, 6, 23, ss. 73-92.
- Halliday, Robert S., (1990) *The Disappearing Scottish Colliery*, (Edinburgh: Scottish Academic Press).
- Harvie, Christopher, (2014) *Scotland: A Short History*, (New York: Oxford University Press).
- Hechter, Michael, (2000) *Containing Nationalism*, (New York: Oxford University Press).
- Hechter, Michael, (1999) *Internal Colonialism: The Celtic Fringe in British National Development*, (New Brunswick: Transaction Publisher).
- Horowitz, Donald L., (1985) *Ethnic Groups in Conflict*, (Berkeley: University of California Press).
- Ignatieff, Michael, (1993) *Blood and Belonging Journeys Into The New Nationalism*, (London: BBC Books).
- Kalaycı, Hüseyin, (2007) “Kendi Kaderini Tayinin Liberal Teorileri”, *Liberal Düşünce*, 47-48, ss. 67-85.
- Kaunert, Christian v.d., (2014) “The governance of justice and internal security in Scotland: between the Scottish independence referendum and British decisions on the EU”, *European Security*, 23, 3, ss. 344-363.
- Kılınç, Doğan, (2008) “Self Determinasyon İlkesinin Azınlıklar Açısından Değerlendirilmesi”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XII, ss. 949-982.
- Kurubaş, Erol, (2004) “Kuzey Irak’ta Olası Bir Ayrılmanın Meşruluğu ve Self Determinasyon Sorunu”, *Ankara Üniversitesi S.B.F.D.*, 59, 3, ss.147-178.
- Kütükçü, M. Akif, (2004) “Uluslararası Hukukta Self-Determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, ss. 259-276.

- Linklater, Andrew, (2004) *The Transformation of Political Community The Transformation of Political Community*, (Oxford: Polity Press).
- Magone, José María, (2009) *Contemporary Spanish Politics*, (New York: Routledge).
- Mayer, Franz C. ve Jan Palmowski, (2004) “European Identities and the EU – The Ties that Bind the Peoples of Europe”, *JCMS*, 42, 3, ss. 573–598.
- Mercan, Sezgin, (2013) “Avrupa’nın Etnik ve Kültürel Ayrışmayla Sınava”, *21. Yüzyıl Dergisi*, 50, ss. 12-17.
- Mercan, Sezgin, (2013) “Katalonya, Bask, İskoçya, Korsika, Bavyera... Birlikte Nereye Kadar?”, *21. Yüzyıl Dergisi*, 49, ss. 32-37.
- Mercan, Sezgin, (2011) “Siyasal Bütünleşme Kuramları Işığında AB Genişlemesi”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 10, 1, ss. 67-83.
- Mor, Hasan, (2010) “Avrupa (Birliği) Bütünleşme Süreci ve Sorunları”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14, 1, ss. 499-541.
- Nye, Joseph S., (1976) “Independence and Interdependence”, *Foreign Policy*, 22, ss. 130-161.
- Özel, Mehmet, (2003) “Avrupa Birliği’nde Bölge, Bölgeselleşme, Bölge Yönetimleri Kavramları Üzerine”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58, 1, ss. 97-117.
- Özkırımlı, Umut, (2010) *Milliyetçilik Üzerine Güncel Tartışmalar : Eleştirel Bir Müdahale*, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi).
- Pérez, Lluís and Marc Sanjaume, (2013) “Legalizing Secession: The Catalan Case”, *Journal of Conflictology*, 4, 2, ss. 3-12.
- Roller, Elisa, (2004) “Conflict and Cooperation in EU Policy-Making: The Case of Catalonia”, *Perspectives on European Politics and Society*, 5, 1, ss. 81-102.
- Seymour, Michel, (2007) “Secession as a Remedial Right”, *Inquiry*, 50, 4, ss. 395–423.
- Soner, B. Ali, (2008) “Azınlık Hakları: Ayrımcı mı, Çoğulcu mu?”, *İnsan Hakları Yıllığı*, 26, ss. 79-95.

- Stewart, David, (2009) *The Path to Devolution and Change: A Political History of Scotland Under Margaret Thatcher*, (London: I.B.Tauris).
- Stewart, David, (2004) “Challenging the consensus: Scotland under Margaret Thatcher, 1979-1990”, Doktora Tezi, Glasgow Üniversitesi, Tarih Bölümü, Glasgow, Eylül.
- Thatcher, Margaret, (1993) *The Downing Street Years* (London: Harper Collins Publishers).
- Thatcher, Margaret, (1977) *Let Our Children Grow Tall*, (London: Centre for Policy Studies).
- Tortop, Nuri, (1996) “İtalya’da Yerel Yönetimlerin Yapısı ve Son Düzenlemeler”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 5, 3, ss. 63-70.
- Uz, Abdullah, (2007) “Teori ve Uygulamada Self-Determinasyon Hakkı”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 3, 9, ss. 60-81.
- Ülger, İrfan Kaya, (2002) *Avrupa Birliğinde Siyasal Bütünleşme*, (İstanbul: Gündoğan Yayınları).
- Yamaç, Müzehher, (2014) “İngiltere’de Yerel Yönetimler”, *Sosyal Bilimler Metinleri*, 4, ss. 1-18.
- Yıldız, Mete, (2011) “İspanya Yönetim Sistemi’ndeki Tekçilik ve Federalizm Tartışmalarının Değerlendirilmesi”, *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29, 2, ss. 175-191.

İNTERNET KAYNAKLARI

- BBC, (2016) “#Brexit: AB'den ayrılan İngiltere bölünür mü?”, (http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/06/160624_ab_ingiltere_bolunme), Erişim: 5 Temmuz 2016.
- BBC, (2015) “Katalonya’da bağımsızlık yanlıları kazandı”, (http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/09/150927_katalonya_secim), Erişim: 30 Mart 2016.

- BBC, (2015) “Margaret Thatcher's legacy in Scotland, 25 years after her downfall”, (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-34950041>), Erişim: 11 Mart 2016.
- BBC, (2015) “Catalonia vote: Pro-independence parties win elections”, (<http://www.bbc.com/news/world-europe-34372548>), Erişim 5 Eylül 2015.
- BBC, (2014) “Scottish referendum: Scotland votes 'No' to independence”, (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-29270441>), Erişim:10 Eylül 2015.
- BBC, (2014) “Catalonia vote: 80% back independence - officials”, (<http://www.bbc.com/news/world-europe-29982960>), Erişim: 4 Eylül 2015.
- BBC, (2013) “Alex Salmond says former PM Thatcher 'set ball rolling' for Scots parliament”, (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-22180112>), Erişim: 03 Mart 2016.
- BBC, (2013) ”Q&A: Scottish Independence Referendum”, (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-13326310>), Erişim: 12 şubat 2016.
- BBC, (2013) “Margaret Thatcher: Dünyanın 'Demir Leydi'si”, (http://www.bbc.com/turkce/ozeldosyalar/2013/04/130408_thatcher_obit), Erişim: 22 Nisan 2016.
- BBC, (2010) “Catalan protesters rally for greater autonomy in Spain”, (<http://www.bbc.com/news/10588494>), Erişim:3 Ocak 2016.
- Belgium, (2016) “Revolution and independence”, (http://www.belgium.be/en/about_belgium/country/history/belgium_from_1830), Erişim: 10 Ocak 2016.
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, (2015) “Türkiye İnsani Gelişme Endeksi'nde 72. oldu”, (<http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/presscenter/pressreleases/2015/12/14/turkey-ranks-72th-in-human-development-index-hdi-.html>), Erişim: 24 Mart 2016.
- Catalan News Agency, (2014) “16.7 million foreign tourists visited Catalonia in 2014, a new high and an increase of 7.2%”, (<http://www.catalannewsagency.com/business/item/16-7-million-foreign-tourists-visited-catalonia-in-2014-a-new-high-and-an-increase-of-7-2>), Erişim: 12 Mart 2016.

Catalan News Agency, (2012) “The reasons behind Barcelona’s massive demonstration for Catalonia’s independence”, (http://www.catalannewsagency.com/catalonia-independence/item/the-reasons-behind-barcelonas-massive-demonstration-for-catalonias-independence?category_id=40), Erişim: 4 Ocak 2016.

Catalan News Agency, (2014) “Catalonia’s exports grew by 3.1% in 2014, above the Spanish and European averages”, (<http://www.catalannewsagency.com/business/item/catalonia-s-exports-grew-by-3-1-in-2014-above-the-spanish-and-european-averages>), Erişim: 14 Mayıs 2016.

Catalonia, (2014) “Institutional structure and powers”, (http://economia.gencat.cat/en/70_ambits_actuacio/relacio_amb_inversors/fets_i_dades/estructura_institucional_i_competencies/), Erişim: 16 Mayıs 2016.

Catalonia, (2016) “Politics and economy”, (<http://web.gencat.cat/en/temes/catalunya/coneixer/politica-economia/#bloc2>), Erişim: 11 Mayıs 2016.

Catalonia Trade&Investment, (2016) “Catalonia connects your business the competitive economy it needs”, (<http://www.catalonia.com/en/catalonia-barcelona/catalonia-barcelona/Catalonia-facts-figures.jsp>), Erişim: 30 Nisan 2016.

Catalonia Votes, (2015) “Pro-independence parties win Catalan elections”, (<http://www.cataloniavotes.eu/pro-independence-parties-win-catalan-elections/>), Erişim:10 Şubat 2016.

CIA, (2016) “The World Factbook”, (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2098.html>), Erişim: 18 Mart 2016.

CNBC, (2015) “Catalonia is critical contributor to Spain's economy”, (<http://www.cnbc.com/2015/10/05/catalonia-is-critical-contributor-to-spains-economy.html>), Erişim: 12 Aralık 2015.

Credit-Suisse Research Institute, (2014) “The Success of Small Countries”, (<https://www.credit-suisse.com/media/am/docs/asset-management/am-sucess-of-small-countries.pdf>), Erişim: 29 Mart 2016.

Çetin, Hanife, (2014) “AB’nin 2014’teki İmtihanı: Milliyetçilik”, (<http://www.turksam.org/tr/makale-detay/844-ab-nin-2014-teki-imtihani-milliyetcilik>), Erişim:16 Eylül 2015.

- Çilingir, Sevgi, (2015) “Avrupa Kimliği ve Ulus-Devlet Modeli”, (<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/yea/article/viewFile/5000170424/5000153843>), Erişim:19 Aralık 2015.
- Dışişleri Bakanlığı, (2015) “Birleşik Krallık'ın Siyasi Görünümü”, (<http://www.mfa.gov.tr/ingiltere-siyasi-gorunumu.tr.mfa>), Erişim: 27 Kasım 2015.
- Dışişleri Bakanlığı, (2015) “İspanya'nın Siyasi Görünümü”, (<http://www.mfa.gov.tr/ispanya-siyasi-gorunumu.tr.mfa>), Erişim: 27 Kasım 2015.
- e-International Relations, (2013) “System, Society & the World: Exploring the English School of International Relations (s.54.)”, (<http://www.e-ir.info/wp-content/uploads/Exploring-the-English-School-e-International-Relations.pdf>), Erişim: 25 Kasım 2015.
- Edinburgh Greens, (2016) “A Short History Of The Scottish Green Party”, (<http://www.edinburghgreens.org.uk/site/a-short-history-of-the-scottish-green-party/>), Erişim:13 Şubat 2016.
- Edinburgh News, (2014) ”Scottish independence: 10 reasons for Yes and No”, (<http://www.edinburghnews.scotsman.com/news/politics/scottish-independence-10-reasons-for-yes-and-no-1-3542968>), Erişim: 4 Ocak 2016.
- Emeklier, Bilgehan, (2015) “Fransa'nın Etnik Kimlik Sorunlarına Politik-Psikolojik Bir Yaklaşım:Korsika Örneği”, (<http://www.bilgesam.org/images/dokumanlar/0-93-2014031914emeklier.pdf>), Erişim: 10 Aralık 2015.
- Esquerra Republicana, (2016) “About Us”, (<http://www.esquerra.cat/language/english>), Erişim: 11 Şubat 2016.
- European Commission, (2015) “European Citizenship Report”, (<http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/yearFrom/1973/yearTo/2015/search/european%20citizenship/surveyKy/2099>), Erişim:8 Eylül 2015.
- European Commission, (2009) “Economic Crisis in Europe: Causes, Consequences and Responses, EUROPEAN ECONOMY 7/2009”,

(http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication15887_en.pdf), Erişim: 18 Mayıs 2016.

European Commission, (2016) "Spain-Cataluña, Short overview of the labour market", (<https://ec.europa.eu/eures/main.jsp?countryId=ES&acro=Imi&showRegion=true&lang=en&mode=text&regionId=ES0&nuts2Code=%20&nuts3Code=null&catId=443>), Erişim: 23 Mayıs 2016.

Fienberg, Howard, (2016) "Morality Comes to IR: Ethical Approaches to the Discipline", (<http://www.hfienberg.com/irtheory/brown.html>), Erişim: 10 Mart 2016.

Forbes, (2015) "Catalonia And The Costs Of Independence", (<http://www.forbes.com/sites/danielrunde/2015/04/08/catalonia-independence-artur-mas/#65c546516897>), Erişim: 22 Mart 2016.

Generalitat de Catalunya, (2016) "Beginnings of the autonomous regime, 1918-1932", (<https://www.gencat.cat/generalitat/eng/guia/antecedents/antecedents15.htm>), Erişim: 6 Nisan 2016.

Generalitat de Catalunya, (2016) "The contemporary Government of Catalonia (20th and 21st centuries)", (http://web.gencat.cat/en/generalitat/historia/historia_4/), Erişim: 6 Nisan 2016.

Generalitat de Catalunya, (2016) (http://economia.gencat.cat/en/actualitat/page/public_debt/), Erişim: 22 Haziran 2016.

Generalitat de Catalunya, (2014) "Catalonia 2020 Strategy 2012-2014 Report", (http://catalunya2020.gencat.cat/web/.content/85_catalunya_2020/documents/angles/arxius/ECAT_2020_2012-2014_Report.pdf), Erişim: 19 Nisan 2016.

Güncel Psikoloji, (2016) "Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi: 5 Temel İhtiyaç", (<http://www.guncelpsikoloji.net/maslow-ihityacler-hiyerarşisi/>), Erişim: 22 Ağustos 2016.

Hansard 1803-2005, (2016) "Labour Statistics", (http://hansard.millbanksystems.com/written_answers/1985/mar/27/labour-statistics#column_260w), Erişim: 14 Mayıs 2016.

Hürriyet, (2016) "İngiltere AB'den çıkıyor... Brexit referandumundan sonra Cameron istifa kararı aldı...", (<http://www.hurriyet.com.tr/son-dakika->

haberleri-ingiltere-abden-cikti-mi-referandumda-sasirtan-sonuc-40121490), Erişim: 30 Haziran 2016.

Human Development Reports, (2016) “Human Development Index and its components”, (<http://hdr.undp.org/en/composite/HDI#a>), Erişim: 18 Mayıs 2016.

Hürriyet, (2014) “Petrol fiyatları 5.5 yılın dibine indi işten çıkarmalar başladı”, (<http://www.hurriyet.com.tr/petrol-fiyatları-5-5-yılın-dibine-indi-isten-çıkarmalar-başladı-27758843>), Erişim: 17 Nisan 2016.

International Business Times, (2014) “Scottish Independence: SNP Claims Scotland Will Have Automatic EU Membership”, (<http://www.ibtimes.co.uk/scottish-independence-snp-claims-scotland-will-have-automatic-eu-membership-1464801>), Erişim: 12 Şubat 2016.

Marsden, Chris, (2012) ”Avrupa’da ayrılıkçı ajitasyonun yükselişi”, (<https://www.wsws.org/tr/2012/nov2012/span-n16.shtml>), Erişim:10 Eylül 2015.

Mercan, Sezgin, (2012) “Birleşik Krallık’ta İskoçya’nın Bağımsızlığı Sorunu”, (<http://www.21yyte.org/tr/arastirma/ingiltere/2012/03/01/6511/birlesik-krallikta-iskocyanin-bagimsizligi-sorunu>), Erişim:13 Eylül 2015.

MIT Open Course Ware, (2004) “Class on Hedley Bull”, (http://ocw.mit.edu/courses/political-science/17-960-foundations-of-political-science-fall-2004/lecture-notes/bull_lecnote.pdf), Erişim:18 Eylül 2015.

Mount Holyoke, (2016) “The Royalst War”, (<https://www.mtholyoke.edu/~emcoates/eta/civilwars.html>), Erişim: 14 Mart 2016.

OECD, (2016) “Income inequality”, (<https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm>), Erişim: 18 Haziran 2016.

Official Statistics Website of Catalonia, (2016) “Gross disposable household income. 2010-2013 At current prices”, (<http://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=366&lang=en>), Erişim: 18 Mayıs 2016.

Office for National Statistics, (2016) “Westminster Parliamentary Constituency”, (<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20160105160709/http://www.ons.gov.uk/ons/guide-method/geography/beginner-s-guide/electoral/westminster-parliamentary-constituencies/index.html>), Erişim: 26 Şubat 2016.

- Office for National Statistics, (2016) “Regional gross disposable household income (GDHI): 1997 to 2014”, (<https://www.ons.gov.uk/economy/regionalaccounts/grossdisposablehouseholdincome/bulletins/regionalgrossdisposablehouseholdincomegdhi/2014#toc>), Erişim: 10 Mayıs 2016.
- Office for National Statistics, (2014) ”Population and Migration”, (<http://www.ons.gov.uk/ons/guide-method/compendiums/compendium-of-uk-statistics/population-and-migration/index.html>), Erişim:19 Aralık 2015.
- Office for National Statistics, (2014) “Labour Market Statistics, February 2014”, (http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20160105160709/http://www.ons.gov.uk/ons/dcp171778_350998.pdf), Erişim: 19 Nisan 2016.
- Official Statistics Website Of Catalonia, (2016) “Population 1900-2016 Provinces”, (<http://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=245&lang=en>), Erişim:11 Haziran 2016.
- Official Statistics Website of Catalonia, (2016) “Catalonia. 2015”, (<http://www.idescat.cat/economia/inec?tc=3&id=5901&lang=en>), Erişim: 17 Nisan 2016.
- Official Statistics Website of Catalonia, (2016) “Unemployment rate. 2001-2015 By sex. Provinces”, (<http://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=318&lang=en>), Erişim: 24 Mayıs 2016.
- Okur, Eren, (2009) “AB’de Ayrılıkçı Bölgeler ve Topluluklar”, (<http://www.bilgesam.org/incele/812/-ab'de-ayrilikci-bolgeler-ve-topluluklar/#.VgWwmrTvryk>), Erişim: 5 Eylül 2015.
- Open Democracy, (2014) “European integration and the winds of secession”, (<https://www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/andrea-filipetti/european-integration-and-winds-of-secession>), Erişim: 11 Şubat 2016.
- Parlament de Catalunya, (2016) “The Parliament of Catalonia”, (<http://www.parlament.cat/document/cataleg/48179.pdf>), Erişim: 12 Şubat 2016.
- Politico, (2016) “Rising level of support for Catalan independence: poll”, (<http://www.politico.eu/article/record-level-of-support-for-catalan-independence-poll-spain-catalonia/>), Erişim: 25 Temmuz 2016.

- Reuters, (2016) “Catalonia government head says Brexit shows split from Spain possible”, (<http://www.reuters.com/article/us-britain-eu-catalonia-idUSKCN0ZA2VK>), Erişim: 10 Temmuz 2016.
- Sandbrook, Dominic, (2012) “Avrupa parçalanıyor!”, (<http://www.timeturk.com/tr/2012/12/04/avrupa-parcalaniyor.html>), Erişim: 14 Ekim 2015.
- Scottish Government, (2016) “Export Statistics Scotland 2014”, (<http://www.gov.scot/Resource/0049/00493251.pdf>), Erişim: 10 Nisan 2016.
- Scottish Government, (2016) “Export Statistics Scotland - Excel Tables”, (<http://www.gov.scot/Topics/Statistics/Browse/Economy/Exports/ESSPublication/ESSExcel>), Erişim:18 Nisan 2016.
- Scottish Government, (2016) “Tourism is everyone's business-everyone in Scotland is an ambassador”, (<http://www.gov.scot/Topics/Business-Industry/Tourism>), Erişim: 11 Mayıs 2016.
- Scottish Government, (2016) “Scotland’s International GDP Per Capita Ranking”, (<http://www.gov.scot/Resource/0049/00495208.pdf>), Erişim: 29 Nisan 2016.
- Scottish Government, (2016) “State of the Economy”, (<http://www.gov.scot/Resource/0050/00501092.pdf>), Erişim: 14 Nisan 2016.
- Scottish Government, (2016) “North Sea Revenue”, (<http://www.gov.scot/Publications/2016/03/3692/4>), Erişim: 11 Mayıs 2016.
- Scottish Government, (2016) “Scotland’s Economic Strategy March 2015”, (<http://www.gov.scot/Resource/0047/00472389.pdf>), Erişim: 26 Nisan 2016.
- Scottish Government, (2016) “Quarterly National Accounts Scotland 2015 Quarter 4”, (<http://www.gov.scot/topics/statistics/browse/economy/QNA2015Q4>), Erişim: 12 Mayıs 2016.
- Scottish Government Yearbook, (1990) “Opinion Polls in Scotland”, (http://www.scottishgovernmentyearbooks.ed.ac.uk/record/23070/1/1990_ref1_optionpolls.pdf), Erişim: 22 Ocak 2016.
- Scottish Parliament, (2014) “Financial Scrutiny Unit Briefing Scottish North Sea oil and gas industry”, (<http://www.parliament.scot/>)

ResearchBriefingsAndFactsheets/S4/SB_14-28.pdf), Erişim: 22 Nisan 2016.

Scottish Television, (2015) “Sturgeon will not rule out second referendum if polls show support”, (<http://news.stv.tv/scotland-decides/news/1330748-sturgeon-will-not-rule-out-second-referendum-if-polls-show-support/>), Erişim:15 Ekim 2015.

Siyasal İletişim Enstitüsü, (2016) “İngiltere’de Siyaset; Seçimler ve Siyasal Partiler”, (<http://www.siyasaliletisim.org/pdf/ingilteredesiyaset.pdf>), Erişim: 5 Mart 2016.

Stanford Encyclopedia of Philosophy, (2016) “Secession”, (<http://plato.stanford.edu/entries/secession/#Rel>), Erişim: 17 Mart 2016.

The Statistics Portal, (2016) “If Catalonia becomes an independent state, do you think it would be good for Catalonia? And for the rest of Spain?”, (<http://www.statista.com/statistics/454521/catalonia-independence-opinion-about-the-consequences/>), Erişim: 22 Mayıs 2016.

Sunday Post, (2016) “End of the UK? New survey shows 59% support Scottish independence after Brexit vote”, (<https://www.sundaypost.com/news/political-news/end-uk-new-survey-shows-59-support-scottish-independence-brexit-vote/>), Erişim: 17 Mart 2016.

Taylor & Francis Online, (2010) “Why the History of ‘the Celtic Fringe’ Remains Unwritten”, (<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1350748032000140778?journalCode=cerh20>), Erişim: 18 Haziran 2016.

The Economy of Catalonia, (2016) “Questions and answers on the economic impact of independence”, (<http://www.coleconomistes.cat/pdf/the.economy.of.catalonia.pdf>), Erişim: 12 Mart 2016.

The Guardian, (2014) “Scottish independence referendum: final results in full”, (<http://www.theguardian.com/politics/ng-interactive/2014/sep/18/-sp-scottish-independence-referendum-results-in-full>), Erişim:11 Eylül 2015.

The Official Home of UK Legislation, (2016) “Referendums (Scotland and Wales) Act 1997”, (<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1997/61/introduction>), Erişim: 27 Ocak 2016

- The Official Home of UK Legislation, (2016) “The Scottish Parliament”, (<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/46/section/1>), Erişim: 27 Ocak 2016.
- The Scottish Parliament, (2016) “What are the powers of the Scottish Parliament?”, (<http://www.parliament.scot/visitandlearn/12506.aspx>), Erişim: 16 Haziran 2016.
- The Spanish Constitution, (2016) (<https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionINGLES.pdf>), Erişim: 27 Nisan 2016.
- The Statistics Portal, (2016) “Gross domestic product (GDP) in Catalonia and the whole of Spain between 2003 and 2014 (in million euros)”, (<http://www.statista.com/statistics/327063/gross-domestic-product-in-catalonia-and-spain/>), Erişim: 22 Nisan 2016.
- The Telegraph, (2016) “BP opposes Scottish independence and backs oil decline warnings”, (<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/scottish-independence/11087039/BP-opposes-Scottish-independence-and-backs-oil-decline-warnings.html>), Erişim: 21 Mayıs 2016.
- The Telegraph, (2016) “The Scottish economy in ten essential charts”, (<http://www.telegraph.co.uk/finance/economics/11084406/The-Scottish-economy-in-ten-essential-charts.html>), Erişim: 26 Nisan 2016.
- The Telegraph, (2015) “Catalans warn forced EU exit would be blow to European free movement”, (<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/spain/11892227/Catalans-warn-forced-EU-exit-would-be-blow-to-European-free-movement.html>), Erişim: 12 şubat 2016.
- The Washington Post, (2014) “These 8 places in Europe could be the next to try for independence”, (<https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/09/18/if-scotland-breaks-away-these-8-places-in-europe-could-be-next/>), Erişim: 17 Eylül 2016.
- The Washington Post, (2014) “If Scotland votes for independence, it’ll be Margaret Thatcher’s fault”, (<https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/09/16/if-scotland-votes-for-independence-itll-be-margaret-thatchers-fault/>), Erişim: 10 Haziran 2016.
- Today in British History, (2014) “Scotland Passes the Union with England Act-16 January 1707”, (<http://todayinbritishhistory.com/2014/01/scotland-passes-union-with-england-act-16-january-1707/>), Erişim: 20 Mart 2016.

- UK Government, (2016) “The Belfast Agreement”, (<https://www.gov.uk/government/publications/the-belfast-agreement>), Erişim: 05 Nisan 2016.
- UK Government, (2013) “Scotland analysis:Macroeconomic and fiscal performance”, (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/236579/scotland_analysis_macro-economic_and_fiscal_performance.pdf), Erişim: 18 Nisan 2016.
- UK Parliament, (2016) “The two-House system”, (<http://www.parliament.uk/about/how/role/system/>), Erişim: 17 Nisan 2016.
- UK Parliament, (2016) “House of Commons Education and Skills Committee”, (<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200607/cmselect/meduski/147/147.pdf>), Erişim: 29 Mayıs 2016.
- UK Parliament, (2016) “Permanence of the devolved institutions”, (<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201415/cmselect/cmpolcon/1022/102205.htm>), Erişim: 11 Mayıs 2016.
- UK Parliament, (2013) “The Economic Implications for the United Kingdom of Scottish Independence”, (<http://www.publications.parliament.uk/pa/ld201213/ldselect/ldeconaf/152/152.pdf>), Erişim: 18 Mayıs 2016.
- Valdes, Elpidio, (2016) “Napoleon Invades Spain and Portugal”, (<https://elpidiovaldes.wordpress.com/2011/11/16/napoleon-invades-spain-and-portugal/>), Erişim: 10 Mart 2016.